לציונות—לסוציאליזם—לאחוות עמים

בן־אהרון: מו"מ ישיר על אוטונומיה

מאת דליה רפאל, כתבת „על המשמר" בושינגטון

ושינגטון. — בפגישה עם עתונאים ישראליים בושינגטון הסביר אתמול יוסי בן־אהרון, מנכ"ל משרד ראש הממשלה, כי תהליך השלום יתקדם עתה במו"מ ישיר, על־ידי חתירה לרעיון האוטונומיה בשטחים, שתכלול מנהיגות לא־אש"פית. שיתוף פעולה עם ירדן ודו־קיום בשלום עם ישראל.

במסגרת אפשרית לניהול מו"מ כזה מציע בן־אהרון „ועידה אזורית" שהמשתתפים בה יהיו ישראל, ירדן, מצרים וארה"ב. את הפלשתינים לא הזכיר כמועמדים להשתתפות בוועידה כזאת.

יום ו', ט"ז באייר תשמ"ז, 15 במאי 1987 / שנת מ"ד מס' 13343 / המחיר 1.50 ש"ח כולל מע"מ

הליכוד מסתער על הדתיים: מבטיח תחיקה דתית מהירה

מדובר בחוק „מיהו יהודי" — בתי הדין הרבניים ■ המערך מקיים מגעים עם המפד"ל ו„המתקדמת" ■ הנשיא הרצוג: לא לגלוש להשמצות

מאת דורית גפן, יהודה צור ושלי יחימוביץ, כתבי „על המשמר", כתבנו הכלכלי בירושלים וכתבי עתי"ם

הליכוד והמערך החלו במגעים ראשונים עם המפלגות הדתיות, בנסיון לשכנע אותן לקבל את עמדותיהם בנושא הקדמת הבחירות.

ביום א' יפגש צוות המו"מ של מפלגת העבודה עם נציגי המפד"ל. כן צפויות פגישות עם נציגי אגו"י וש"ס.

בליכוד מתכוונים להעביר בזמן (סוף בעמוד 2)

לפני המריאו לארה"ב:

פרס: אין שחר לשמועות על ויתורים טריטוריאליים

מאת זהבה מרוס, כתבת „על המשמר"

„אני דוחה בשאט־נפש את כל הדברים הנוספים שנתלוו לידיעות על אודות הוועידה הבין־לאומית. כמו שמועות על ויתורים טריטוריאליים. אלה דברים שלא היו ולא נבראו. איש לא שאל אותי ואני לא התנדבתי. לא לוותר על שטחים ולא על חלק מהשטחים — אמר אמש מ"מ ראש הממשלה, שמעון פרס, במסיבת עתונאים בנמל־התעופה נ"ג, בטרם המריא לארה"ב. „זו הפעם הראשונה ששני הצדדים הולכים למו"מ בלי שאיש יבטיח דבר, חוץ ממשא־ומתן ללא תנאים מוקדמים, ללא ויתורים מוקדמים וללא הבטחות. השמועות האלה הן חלק מהנסיון להמאיס דבר חיוני על לב העם". אמר פרס. (סוף בעמוד 2)

צה"ל אוסר סיורי מתנחלים בשטחים ● עמוד 4

בג"ץ, בהרכב 3 שופטים, ידון בעתירה נגד שרון ● עמוד 24

חוסיין בדמשק — פועל למען ועידה בין־לאומית ● עמוד 3

פרשת שוחד ומירמה נחשפה במשרד השיכון ● עמוד 24

איש יוניפי"ל בחצאית תפס השלטון באיי פיג'י ● עמוד 22

לאחר חצות

האופוזיציה ב„גוש אמונים": ההנהגה משחקת לידיים של השמאל

מאת פנחס ענברי, כתב „על המשמר"

מזכירות „גוש אמונים" התכנסה אמש כדי לדון בדרישת האופוזיציה להדיח את דניאלה וייס והרב לוינגר מהנהגת הגוש. הם דורשים לכלול סעיף ברוח זו בדיוני המזכירות המורחבת שתתכנס בראשית השבוע הבא. בשעת מסירת הידיעה, לאחר חצות, עדיין לא נסתיימה הישיבה.

במהלך הדיון דרשו ראשי האופוזיציה להחליף את ההנהגה (המשך בעמוד 4)

בני קצובר (מימין) ודניאלה וייס, בישיבת מזכירות „גוש אמונים", שנתמשכה לתוך הלילה. (צילום: זוהר דורי / „חדשות")

למרות עמדת שמיר — מרפי ופוליאקוב ידונו בשטוקהולם בדרכים לכינוס ועידה בינ"ל

מאת עוזי מחניימי, כתבנו לענייני המזה"ת, וכתב „רויטר" בחריין

לונדון. — ריצ'ארד מרפי וולדימיר פוליאקוב יפגשו בקרוב בשטוקהולם, בשוודיה, כדי לדון בהתפתחויות האחרונות במזרח־התיכון בעניין כינוס ועידה בין־לאומית לשלום ובשיתוף פעולה אמריקני־סובייטי להפסקת מלחמת המפרץ בין עיראק לאיראן.

מקורות בלונדון, שמסרו על כך, ציינו, כי מרפי, עוזר שר החוץ האמריקני לענייני המזה"ת, וולדימיר פוליאקוב, האחראי במשרד החוץ הסובייטי למזה"ת, נפגשו פעמיים בעבר. ערב פגישות הפיסגה בין גורבאצ'וב לרייגן, ב־1985 וביוני 1986.

העמדות עדיין רחוקות

הפגישה הקרובה בין מרפי לפוליאקוב אמורה להתקיים מייד לאחר שמרפי ישלים את ביקורו במפרץ הפרסי. הסיבה למפגש היא דיון במהלכים האחרונים לקראת כינוסה של ועידה בין־לאומית.

בעקבות ההבנה שהושגה בין המלך חוסיין לשמעון פרס.

על אף הנכונות לקראת התקרבות בנושא הוועידה, עדיין רחוקות עמדות שני הצדדים באשר לאופיה של הוועידה.

נושא שני שבו ידונו מרפי (המשך בעמוד 4)

הבדידה הקשה של פרס

המצב הנוכחי אליו הגיעה ממשלת האחדות הלאומית מסמן סיום שלב במערכת הפוליטית בארץ. המהלך שהוביל פרס, שהיה אמור להביא לבחירות על נושא השלום או לחסכנה בתוך הממשלה על קטנות, נסתיים בכישלון. בעיקר מפני היסוסיהן של חלק מן המפלגות הקטנות ללכת לבחירות, וחשש של הממשל האמריקני לתמוך תמיכה מופגנת בתוכניתו של פרס.

במצב שנוצר עומדות בפני המערך שתי דרכים. האחת, לפרוש מן הממשלה להקשות על חייה של ממשלה צרה בראשות הליכוד ולחכות לשעה מתאימה שבה יסייעו בעדו המפלגות הקטנות לפזר את הכנסת. חולשתה של האפשרות הזו היא שהליכוד, בהיותו בשלטון, יצבור את הכוח והיוקרה הניתנים באופן טבעי למפלגת שלטון, יפעל להמשך כהונת הכנסת או לפיזורה בשעה הנוחה לו, וינקוט בכלכלת בחירות שתשפיע על ציבור הבוחרים רבה. האפשרות השנייה העומדת בפני המערך היא להישאר בממשלה, להמשיך – בידיים כבולות במידת־מה – במהלכים המדיניים, להתמודד על דעת־הקהל, ולחפש דרך להקדמת הבחירות בתנאים נוחים פחות מאלה של היום.

על־פי הצהרותיו של פרס עוד לפני ישיבת הקבינט מיום ד', נוטה הוא ומטה מפלגתו לאפשרות השנייה. פרס חושש, ככל הנראה, מחשיפה הקשה של ישיבה באופוזיציה על תדמיתו ותדמית מפלגתו. פרס הוא פוליטיקאי של עשייה שלטונית והישיבה באופוזיציה אינה מתאימה לו ואינה אהובה על מפלגת העבודה. הוא פועל על־פי נטייתו הטבעית ומעדיף להעביר את התהליך שהתחיל בו למהלך איטי ושקט יותר, ולא לחולל דרמה של פרישה מן הממשלה. ואולם, נראה שאם אכן כך יפעל תהיה זו טעות מבחינת המערך ומבחינת מדינת־ישראל.

הפרישה מן הממשלה היא עבור המערך הדרך היחידה היום להגיב על תחבולת הניצחון של הליכוד. הליכוד יודע שבלם את מהלכיו של פרס, וכן שלטונו בממשלת הרוטציה במצב הקיים התחזק. פרישת המערך מן הממשלה תעמיד את הליכוד בעמדת חולשה בממשלה שאין לה רוב. תאפשר למערך להופיע בקו העקבי שקנה לו עד כה תמיכה ואהדה, ויאפשר על האופוזיציה לקיים את הבחירות הבאות על נושא השלום. אם לא יפעל המערך בדרך זו, ייסוגו הישגיו המדיניים של פרס, וספק אם יהיה אפשר לשקמם.

משלחת סובייטית, שאינה קונסולארית, הגיעה לארץ

מאת צבי ציטר, כתב עתי"ם

ראש משלחת סובייטית, שהגיעה אמש לביקור בישראל אמר, שבוודאי שתהיה התקרבות מדינית בין ישראל לבין בריה"מ צריך ללכת מהר ככל האפשר לוועידה בין־לאומית כדי לפתור את בעיות המזרח־התיכון.

הסופר סרגיי ברוזדין, מזכיר איגוד הסופרים בבריה"מ והעורך הראשי של הירחון „ידידות בין העמים" דיבר במסיבת עיתונאים, שנערכה בנמל התעופה בן־גוריון.

המשלחת הגיעה כאורחת תנועת הידידות ישראל־בריה"מ, כדי להשתתף כאן בחגיגות לציון 42 שנה לניצחון על הנאצים במלחמת העולם השנייה.

ברוזדין אמר, שהמספר ההולך וגדל של יהודים היוצאים מבריה"מ אינו אלא חלק מתהליך הדמוקרטיזציה שעובר עכשיו על בריה"מ, והתהליך המקל על בעיות הגירה. „הדבר הזה לא קשור כלל בסיכויי של התקרבות מדינית בין ישראל לבין בריה"מ. כדי להשיג את זה צריך ללכת מהר ככל האפשר לוועידה הבין־לאומית המיוחלת. (המשך בעמוד 4)

לחצים מנוגדים מופעלים על אבא אבן

מאת יצחק שור כתבנו בכנסת

על אבן מופעלים לאחרונה לחצים מנוגדים. אישים במפלגת העבודה תובעים ממנו לא למצות את הדין עם הדרג המדיני בכל הנוגע לפרשת פולארד, ואילו ח"כים בליכוד תובעים ממנו לזרז את סיום עבודתה של ועדת המשנה ולמצות את הדין עם הדרג המדיני.

אלה מעריכים, כי רבין ופרס (המשך בעמוד 4)

ראשי המחתרת האינדיאנית בניקאראגואה ל„על המשמר"

רק חלק קטן מכספי העיסקה האיראנית הגיע לאנשי מחתרת „מיסוראסטה" של ניקאראגואה.

מאת ירון אמיתי, סאן חוזה, קוסטה ריקה

אם יצליח מאבקה של „מיסוראסטה", התנועה הלאומית של שבטי המיסקיטו האינדיאניים החיים בניקאראגואה ובמחנות פליטים בארצות אחרות, יתווסף למפת יבשת אמריקה איזור אוטונומי בשם „אמטי טסבה" (בשפת מיסקיטו: ארץ־אם), אשר ישתרע לאורך החוף האטלנטי של ניקאראגואה.

בראיון ראשון לעיתונאי ישראלי ביקשו שניים ממנהיגי התנועה, סמואל מרקדו וגדעון אלן, להציג לפני הציבור בישראל את מאבק שבטי המיסקיטו בממשלה הסנדיניסטית במנאגואה. לדבריהם, מנסה ממשלת ניקאראגואה לכפות על האינדיאנים תושבי החוף (המשך בעמוד 4)

האולטימטום לפתיחת המו"מ על הסכמי השכר יפוג מחר

ההסתדרות תדון ביום א' בצעדים ארגוניים אם עד אז לא ייקבע מועד לתחילת הדיונים

מאת כתבנו לענייני עבודה

האולטימטום שהגישה ההסתדרות לשר־האוצר משה נסים לפתיחת מו"מ רישמי על חידוש הסכמי השכר בשירות הציבורי יפוג מחר. יו"ר האגף לאיגוד מקצועי, חיים הברפלד, אמר אתמול, כי ההסתדרות עומדת על תביעתה לפתיחת המשא־ומתן עד יום ו'.

הוועדה המתאמת של האגף לאיגוד מקצועי החליטה לפני חג הפסח לתת יד חופשית לכל איגוד להכריז על סכסוך עבודה ולנקוט צעדים ארגוניים אם לא תיענה התביעה. הוועדה המרכזת של ההסתדרות תדון בישיבתה ביום א' בעניין זה, אם עד אז לא יחול שינוי ולא ייקבע מועד לתחילת הדיונים.

לפני נסיעתו של משה נסים לחו"ל נפגשו עימו בעניין זה המזכ"ל ישראל קיסר והברפלד, אך נסים הודיע כי הוא נחוש בדעתו להקפיא את ההסכמים ולהסתפק בתשלום תוספת יוקר בלבד.

כתבנו מציין, כי המבוכה במישור הפוליטי עלולה לדחות את הצעדים הארגוניים אם יעבור משרד־האוצר בסירובו.

מזכ"ל הסתדרות עובדי המדינה, ראובן בן־עמי אמר אמש: „מי שחושב שעובדי השירות הציבורי יוותרו בעניין טועה טעות מרה. שחיקת השכר לעומת 84' הינה בשיעור של עשרה אחוזים ויותר נרפה עד שיפתח משא־ומתן על שורה של תביעות ... עבודה".

הליכוד „מטהר" את ההסתדרות

מאת חיים מרגלית ואבשלום קווה, כתבי „על המשמר"

מאות מפגינים מכל רחבי הארץ שהובאו על־ידי סיעת הליכוד בהסתדרות צבאו אתמול על שערי הוועד הפועל בתל־אביב בדרישה להקים ועדת חקירה לבדיקת החריגות בחברת העובדים. חלק מהמפגינים ציפה כי המהומה תיפסק, כדי שיוצאו לטיול ברחבי תל־אביב.

מזכיר חברת העובדים, דני רוזוליו, אמר בתגובה על ההפגנה, כי יו"ר סיעת הליכוד יעקב שמאי וחבריו מסיתים את אנשיהם במגמה ברורה לפגוע בהסתדרות. רוזוליו טען, כי הליכוד משתמש בצורה סלקטיבית בדו"ח מבקר ההסתדרות, מוציא ומפרסם מתוכו חצאי אמיתות. לדעתו יש שיטה במסכת השקרים של שמאי וכל מטרתם פגיעה בתנועת העבודה ובמפלגות העובדים.

המפגינים קראו למזכ"ל ההסתדרות ישראל להתפטר. הם נשאו כרזות כגון: „לנקות את ההסתדרות מהשחיתות", „קיסר אתה נושא באחריות" ועוד. במהלך ההפגנה הוצגתו מאות „צ'קים" בסכום של 400 אלף דולר כל אחד, משכורות שנתיות של מנהלים בחברת העובדים. בטענת חלוקה, הנאספים עטו על הצ'קים ומספר מפגינים מיהרו לפדות אותם...

הפגנת אנשי הליכוד מול בניין הוועד הפועל. (צילום: יוסי אלוני/פפא)

ועד ההורים משבית מחר את מוסדות החינוך בבאר־שבע

מאת שלי יחימוביץ, כתבת „על המשמר"

30 אלף תלמידים לא ילמדו מחר בבאר־שבע. מועצת ההורים העירונית החליטה להשבית ליום אחד את גני הילדים ואת בתי־הספר היסודיים והתיכוניים. לא ישבתו תלמידים לפני בחינות בגרות והמוסדות לחינוך המיוחד.

יו"ר ועד ההורים, לאון קארו, אמר אתמול, כי הרקע להשבתה הוא אי־היענות העירייה לתיקון ליקויים בטיחותיים חמורים בבתי־הספר, תנאי תחזוקה מחפירים, ריהוט מאולתר ולא מספק, טיפוח סביבתי ירוד ורמת תברואה מסוכנת.

דו"ח של עיריית באר־שבע בשיתוף עם ועד ההורים המרכזי מצא את כל הליקויים הנ"ל, אולם לדברי קארו לא עשתה העירייה דבר לתקן את המצב. בשבוע שעבר הושבתו מוסדות החינוך בשביתת אזהרה של שעה אחת, וההורים מזהירים, כי אם לא תיענה העירייה לקביעותיהם, יושבתו הלימודים בשבוע הבא בלי הגבלת זמן.

ראש העירייה, משה וילדרמן, אומר, כי ההשבתה אינה מוצדקת וכי נודף ממנה ריח של ניצול מאבקים פוליטיים על גב התלמידים. הוא אמר, כי העירייה מודעת לכך שיש בעיות תחזוקה במספר מוסדות והעירייה תנסה להתגבר עליהם. לדבריו, לא תנהל העירייה כל מגעים עם ועד ההורים כל עוד מושבתים הלימודים.

גם ארגון ההורים הארצי מתנגד להשבתה בבאר־שבע.

העירייה הודיעה כי מוסדות החינוך יהיו פתוחים וכי הורים יוכלו לשלוח את ילדיהם ללימודים כרגיל.

רשות שמורות הטבע דורשת התערבות הממשלה בבית־ג'אן

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

רשות שמורות הטבע שיגרה אתמול מכתבים לשרי הפנים והמשטרה בהם היא תובעת את התערבותם בפתרון הסכסוך בין רשות שמורות הטבע לבין הכפר הדרוזי בית־ג'אן.

מזכיר רשות שמורות הטבע, מנחם זלוצקי, תובע משר־הפנים שיפעיל סמכותו למציאת פתרונות מהירים לבעיות הכפר כדי לסייע להפגת הזעם עם האוכלוסיה המקומית, החשה בצורך שנפגעה מכל הפרשה.

משר־המשטרה הוא תובע לתת סיוע וגיבוי לפקחי שמורות הטבע, העושים ימים כלילות בשמירת ערכי הטבע בשמורת טבע הר מירון.

רשות שמורות הטבע קובלת על כך שמונעים מהמטיילים לעבור דרך הכפר בית־ג'אן כדי להגיע לשמורת הטבע.

במקביל מבקשת רשות שמורות הטבע מראש מועצת בית־ג'אן, שפיק אסד, כי יפעיל את מלוא סמכותו למנוע המשך הנזקים לשמורת הטבע. הרשות מציעה סיוע בפעולות הסברה בכפר.

בכפר בית־ג'אן, השובת למעלה מחודש במחאה על כך שרשות שמורות הטבע מסרבת להפריש קרקעות לפיתוח הישוב, נמסר אתמול, שכל מטייל הרוצה להגיע לשמורה יכול לעבור ללא בעיה דרך הכפר ובכניסה לכפר הוצב רוכן המנהל מסע הסברה, אך לא מונע כניסה לשמורת הטבע. בכפר בית־ג'אן טוענים כי ערכי טבע לא הושחתו ע"י תושבי המקום.

נלכדו רוגמי אבנים

סיור ממונע של צה"ל הותקף אתמול לפנות בוקר באבנים ליד עיירת ג'נין, חיילי הסיור רדפו אחר מיידי האבנים ולכדו שלושה חשודים.

במהלך המרדף אחרי החשודים שבר אחד מהם את רגלו והובהל לבית חולים מקומי בג'נין. שני האחרים הועברו למשטרת ישראל, לחקירה.

בתקרית אחרת, פוזרה בירי באוויר ובירי כדורי גומי התקהלות של מקומיים בג'נין, ביום ג' בלילה. הם פוזרו לאחר שסירבו להישמע לקריאות כוחות הבטחון שהורו להם להתפזר.

● מעונות יום יוקמו ליד מפעלים באופקים ויופעלו מתחילת שנת הלימודים הקרובה. על כך הודיע ראש המועצה בנטוב.

שגריר צרפת ישתתף בתהלוכת ספר התורה בהר מירון

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

שגריר צרפת בישראל, אלן פיירה, ישתתף מחר בטקס העממי המסורתי לתהלוכת ספר התורה מצפת לבית־הכנסת של הרשב"י בהר מירון, בה נפתחות חגיגות ל"ג בעומר המסורתיות.

לפני כן יעניק הנשיא את „אות אביר מסדר הכבוד" מטעם נשיא צרפת ליוסף עבו, על שקידתו ומסירותו להמשך קיומה של המסורת.

זה 154 שנה ברציפות מתקיים הטקס בביתה של משפחת עבו בצפת, משם מועבר ספר התורה בתהלוכה להר מירון. לפני שנה חידשה המשפחה מסורת עתיקה ותזמינה גם דרוזים וצ'רקסים להשתתף בתהלוכה.

למעלה מ־1000 איש הגיעו עד אתמול לחורשות הר מירון להשתתף בחגיגות המסורתיות של רבי שמעון בר־יוחאי. במקום הוקמו תחנות מד"א ושירותי אמבולנסים ונמצאים בו כוחות גדולים של משטרה ומשמר הגבול.

עולה מאתיופיה ניסה להתאבד

מאת שלמה גלזר, כתב „על המשמר"

עולה מאתיופיה בן 29 נפצע אתמול קשה לאחר שניסה להתאבד בקופצו מהקומה הרביעית במרכז הקליטה בטבריה.

האיש סבל בעת האחרונה מדיכאון, משום אשתו וכתו נמצאות עדיין באתיופיה ואינן יכולות לעלות ארצה.

לפני שביצע את נסיון ההתאבדות אמר האיש לדודתו כי בכוונתו להתאבד, ומשניסתה למנוע זאת הלם באגרופו בפניה ופצעה בשפתה. בעלה של דודתו התאבד בשנה שעברה בנסיבות דומות.

שריר: חדרי המעצר בב"ש „יסגרו אם לא „יבנו אחרים

מאת בצלאל עמיקם, כתב „על המשמר"

שר המשפטים, אברהם שריר, מחה בפני עמיתו שר־המשטרה על תנאים ירודים בתאי המעצר בבניין בית־המשפט המחוזי בבאר־שבע.

שריר אומר, כי יש לסגור חדרים אלה ולמצוא בהקדם תחלופה הולמת.

שר־המשפטים הורה למנהל בתי־המשפט לסגור את חדרי המעצר אם בתוך חודש לא תיבנה המשטרה חדרים אחרים.

מזג אוויר

הטמפרטורות: ירושלים 13 עד 23, תל אביב 15 עד 23, חיפה 16 עד 23, רמת־הגולן 12 עד 26, צפת 12 עד 24, טבריה 13 עד 30, עפולה 11 עד 26, שומרון 12 עד 24, לוד 12 עד 25, יריחו 14 עד 32, עזה 14 עד 22, באר־שבע 12 עד 27, אילת 16 עד 34 מעלות. (עתי"ם)

הדוכס מלוקסמבורג ורעייתו בביקור בבית התפוצות. (צילום: שאול רחמים /י.פ.פ.א.)

עובדי המינהל והמשק החליטו לדחות העיצומים

מאת יוסף שמי, כתב „על המשמר"

עובדי המינהל והמשק של בתי־החולים הממשלתיים החליטו אתמול לדחות את השיבושים בבתי החולים עד 21 במאי, מועד כינוסה של ועדת פרה.

אתמול נפגשו חברי ועד עובדי מנהל ומשק של בתי חולים ממשלתיים עם מזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר וסוכם, כי האגף לאיגוד מקצועי יפנה לאוצר כדי למנוע ניכוי דמי השביתה משכר העובדים. קיסר גם הבטיח לדאוג להעברת הנתונים על שכרם של עובדי המינהל והמשק בבתי־החולים של קופ"ח.

עקב הסיכום החיובי החליט ועד עובדי מנהל המשק לדחות את העיצומים עד 21 במאי והדגיש, כי בתאריך זה תכונס ועדת פרה כדי לדון בנושאים השנויים במחלוקת.

צעיר דתי מחיפה לקה באיידס ואושפז ברמב"ם

מאת יואב אביב, כתב „על המשמר"

צעיר דתי בן 24 מחיפה לקה באיידס והוא מאושפז בבית החולים רמב"ם בחיפה.

הצעיר הגיע השבוע לבית־החולים כשהוא סובל מהפרעות בדיבור ובתנועה. הוא אושפז בבית־החולים לצורך בדיקות במחלקה הניאורולוגית של בית־החולים. בעקבות הבדיקות שנערכו לו הוברר כי לקה באיידס.

לכתב „על המשמר" נודע, כי הצעיר, יוצא יחידה קרבית מבית דתי בחיפה, נדבק במחלה ככל הנראה בעקבות שימוש בסמים, לאחר שהזריק לעצמו סמים במזרק שהשתמשו בו אחרים.

אלוף פיקוד הצפון צעד עם חייליו בקריית־שמונה

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

אלוף פיקוד הצפון, יוסי פלד, וראש עיריית קריית שמונה, פרוספר אזרן, צעדו אתמול אחה"צ את ששת הק"מ האחרונים של צעדת חיילי פיקוד הצפון שנערכה בשלושת הימים האחרונים כהצדעה לישובי קו העימות.

הצעדה החלה ביום שני בשני צירים מנהריה ומאלמגור והסתיימה אתמול אחה"צ בקריית־שמונה. בקטע האחרון של הצעדה הצטרפו חיילים וחיילות ותושבים רבים ובני נוער. הצועדים עברו דרך השכונות בעיר והתקבלו במחיאות כפיים ובקריאות עידוד.

אלוף פיקוד הצפון אמר בסיום הצעדה, שהיא נועדה להביא את הערכתו של פיקוד צפון לישובי קו עימות. הוא הדגיש את הקשר הקיים בין הצבא לבין הישובים וההתיישבות באיזור, המהווים יחד כלים שלובים של הבטחון בצפון הארץ.

בטקס נאמר גם מולה כהן, שעמד בראש הכוח ששיחרר את הגליל העליון במיבצע יפתח, וראש עיריית קריית־שמונה, שהביע את הערכתו לצה"ל ולקשר בין הצבא לבין התושבים בקו העימות.

אילון: מנעו השתתפות ראשי ערים בטקסי הזכרון

מאת אשר שילוני, כתבנו בחולון

בטקס האזכרה לחללי צה"ל, לקראת חג העצמאות האחרון, מנעו נציגי משרד־הביטחון, המממנים את הטקסים, מראשי הערים חולון ובת־ים לשאת דברים לזכר הנופלים בחלקה הצבאית שעל יד בית־העלמין האזורי בחולון.

במכתב ששיגר ראש עיריית חולון, פנחס אילון, לשר־הבטחון יצחק רבין, הוא מוחה בחריפות נגד התנהגות זו וטוען שהיא מהווה פגיעה באישי ציבור שנבחרו בבחירות ישירות.

אילון מתלונן שראש עיריית בת־ים, אהוד קנמון, ומ"מ ראש עיריית חולון, חיים שרון, מצאו עצמם נדחקים בשורי הפרוזים בירים וכבודם נרמס לעפר. אילון מתלונן עוד, שבבית־העלמין הצבאי בקריית־שאול, בו גם טמונים חללי חולון ובת־ים, נוהגים מארגני טקסי האזכרה להתעלם בשנים האחרונות מבקשות ראשי שני הערים ומסרבים אפילו להכריז על זרי עיריות חולון ובת־ים.

נפתח סימפוזיון בינ"ל על ההסתדרות ויהדות התפוצות

„הקשרים הבינלאומיים של ההסתדרות באמצעות מערכות האיגודים המקצועיים הלאומיים והאינטרנציונאליים המקצועיים ברחבי עולם, משרתים נאמנה את מדינת־ישראל ומהווים גורם משמעותי משפיע על ממשלות ושלטונות ליחסי־ידידות ותמיכה במדינתנו שהיא מדינה שוחרת שלום ואחוות־עמים שיש בה הסתדרות עובדים עצמאית וחופש המאבק המקצועי".

דברים אלה אמר אתמול מזכ"ל ההסתדרות ח"כ ישראל קיסר, בפתיחת הסימפוזיון הבינלאומי בנושא: „ההסתדרות ויהדות התפוצות — שיתוף פעולה על בסיס מטרות משותפות".

פרס ישאל את שולץ: מה עכשיו? שמיר לבית־הלבן: הוועידה מתה!

שר החוץ: הופתעתי שהליכוד לא ניסה לפעול לנוסחת־פשרה, שמיר טעה טעות חמורה ● „אם שמיר יפטר שר מהמערך — נכניס אחר במקומו" ● משרד החוץ סירב להפיץ הודעת ראש הממשלה בנציגויות ישראל בחוץ־לארץ

מאת דליה שחורי, הכתבת המדינית של „על המשמר", וכתבי סוכנויות הידיעות

מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס אמר אתמול, כי כשהביא לידיעת הליכוד את הסיכומים החדשים עם ירדן, שבהם הסכימה ירדן למו"מ ישיר עם ישראל לאחר פתיחה בין־לאומית, האמין שהליכוד ינסה למצוא מכנה משותף בינו לבין המערך, „נוכח התנאים המיוחדים שנוצרו".

„אני מודה שהופתעתי מעמדת הליכוד, שהיא בעצם העמדה של גוש אמונים", אמר פרס, בפגישה שקיים אתמול, ערב צאתו לארה"ב, עם הכתבים המדיניים. „מכל הוועידות הבין־לאומיות, זאת היתה בתנאים הנוחים ביותר לישראל, הפחות מחייבים, שאני מכיר."

„טעות חמורה"

פרס אמר, כי ראש הממשלה יצחק שמיר „טעה טעות חמורה ביותר" כשלא פעל ליצור מכנה משותף או „להביא להכרעה פחות־או־יותר מוסכמת או נסבלת" בין שני המחנות בממשלה, מאחר שאחרת אי־אפשר לקיים ממשלת אחדות לאומית. הוא עצמו, אמר פרס, דחה בשעתו מספר פעמים את ההכרעה בקבינט בקשר לבוררות על טאבה, כשיחסי הכוחות היו 5:5. „היות שהגענו למצב של חוסר הכרעה וחוסר נסבלות הדדית, לפי דעתי טעה שמיר טעות חמורה", אמר פרס.

שר החוץ אמר עוד, כי הוא „מבקר קשות" את שליחותו לוושינגטון של השר משה ארנס מטעם ראש הממשלה, כדי להפגש עם שר החוץ האמריקני ג'ורג' שולץ. „זה דבר חסר תקדים, שנשלח (ארנס) כאילו הוא נוסע לבונדס, כדי לנסות לערב את שולץ בעניין שהוא ישראלי פנימי", אמר פרס. הוא תקף גם, כ„נוגד את העבודה המסודרת של הממשלה", את נסיעתו של מנכ"ל משרד ראש הממשלה, יוסי בן־אהרון, לשיחות מדיניות בוושינגטון, ואת מסירת החומר על ידיו ל„ניו־יורק טיימס".

מחלוקת פנימית

פרס הבהיר, כי בביקורו בארה"ב, אין בדעתו לבקש „אפילו אמריקני אחד להתערב בענייננו ולהתייצב לימיני או לתמוך בתהליך זה או אחר מטעמים פנימיים." הוא הדגיש, כי אינו זקוק לסיוע מבחוץ במחלוקת שהיא ישראלית פנימית. פרס הגיב בכך גם על ידיעות, כאילו המימשל האמריקני מעדיף לא להתערב במחלוקת בין המערך לליכוד בקשר לוועידה הבין־לאומית.

מי ביקש בכלל מן המימשל האמריקני להתערב, שאל פרס. „בוודאי לא אני."

מה מציעה ארה"ב?

בהתייחסו לפגישתו הקרובה עם שולץ, אמר פרס, כי ישאל אותו מה המחשבות האמריקניות לגבי המשך תהליך השלום ומה הרגשים שלפיהם תמשיך ארה"ב לפעול. פרס הביע חשש, כי עד הבחירות בישראל, תהיה עמידה במקום בכל הנוגע בתהליך השלום. לכן, אמר, ישאל את שולץ מה מציעה ארה"ב לעשות „כדי לשמור את תהליך השלום בחיים".

פרס ייפגש עם שולץ פעמיים. בשבת הקרובה ייפגש עימו בניו־יורק, ולאחר מכן ישתתפו שניהם בטקס שבו יקבלו את פרס בן־גוריון לשלום מטעם הוועד למאה שנות בן־גוריון. ביום א' יגיע פרס לוושינגטון ויתארח בביתו של שולץ. לישראל ישוב ביום ג' בבוקר.

אסור לחכות

פרס אמר, שאילו היה הקבינט מסכים לוועידה בין־לאומית, היתה ישראל מופיעה כבעלת תהליך שלום, אם כי לא היתה צריכה לנהל מו"מ „במרוץ מיוחד". המו"מ היה יכול להשתרע על פני הרבה שנים.

פרס סקר את המפה המזרח תיכונית והגלובאלית ואמר, כי נוצרים עתה מצבים שספק אם יחזרו. „תחכה עוד שנה ותמצא את הדלתות נעולות". תהליך השלום נעשה עתה קשה יותר, אמר, ואם יהיו בחירות, אזי במעם הראשונה יעמוד נושא מובהק על סדר היום. פרס אמר, כי בפעולתו רצה להוציא את ישראל ממעגל המלחמה וכי יוסיף לעשות מאמץ זה, „ואיש לא יזיז אותי מכך." עוד אמר, כי מדאיג אותו, שאלה השוללים היום את הצעותיו היו נגד השלום עם מצרים והיציאה מלבנון.

אין מכירת עמדות

פרס נשאל, אם יסכים לתיקון בחוק „מיהו יהודי" בתמורה לקולות הדתיים, שיאפשרו לו רוב כדי ללכת לבחירות, והשיב: „המערך יישאר בעמדותיו. הוא לא מוכר אותן."

לשאלה על מינוי שגריר בארה"ב, אמר פרס, כי מי שלא קיים את ההסכם הוא שמיר, המתנה את הסכמתו לשגריר במתן תיק המשפטים ליצחק מודעי. פרס אמר, כי הוא מקווה שיימצא פתרון לסוגיה זו ואם לאו — „מה אני יכול לעשות."

הוא נשאל אם יאריך את כהונתו של השגריר מאיר רוזן והשיב: „אינני יודע". עם זאת נראה, כי פרס אינו נוטה להאריך את כהונתו של רוזן, מאחר שרוזן מכהן כבר שמונה שנים בתפקידים דיפלומטיים בחו"ל, ולמעשה עמד לסיים את תקופת כהונתו בחודש ינואר השנה.

נכניס שר אחר

לשאלה, איך יפעל המערך אם יפטר שמיר שר מקרבו, השיב פרס: „אז הוא יפטר, אז מה? אז נכניס שר אחר לממשלה."

על התבטאויותיו המזלזלות של אנואר אל־חטיב, בראיון בטלוויזיה, אמר פרס, כי אינו מבין כלל מדוע ראיינה הטלוויזיה את אל־חטיב. „מה הוא, מחלק ציונים לאומי? אין לו מה להגיד. מה הוא אמר בכלל? לא הבנתי מה פתאום זה מופיע. את מי הוא מייצג?"

הודעת משרד החוץ

משרד החוץ סירב אתמול להפיץ בנציגויות ישראל בחו"ל את הודעת דובר ראש הממשלה משום, ש־פורסמה בבולטין לשכת העתונות הממשלתית, על ישיבת הקבינט. ההודעה שמשתרעת על שני עמודים לערך והיא כוללת את גירסת ראש הממשלה, לפיה נפלה שלשום הכרעה בקבינט נגד ועידה בין־לאומית. כן כוללת ההודעה דברים שאמר שמיר בקבינט.

במקום הודעה זו, נשלח אתמול לנציגויות ישראל בחו"ל דף הסבר קצר, ובו שורות ספורות לפיהן, הסתיימה ישיבת הקבינט בלי החלטה.

ההצעה מתה

שמיר הודיע לארה"ב, כי ההצעה לכינוס ועידה בין־לאומית מתה — אמר אתמול ה' מנכ"ל ראש הממ־שלה, יוסף בן־אהרן, בראיון טלפוני מוושינגטון עם „קול ישראל".

בן־אהרון הוסיף, כי העביר הודעה זו של שמיר לידי פקידי הבית הלבן.

נפגשתי עם אנשי הבית הלבן והודעתי להם בשמו של ראש הממשלה, כי בעקבות הדיון בקבינט, נושא הוועידה הבין־לאומית אינו קיים עוד," אמר בן־אהרון.

הוא הודיע לפקידי הבית הלבן, כי בעקבות ישיבת הקבינט, שוב אין לאף אחד מחברי ממשלת הקואליציה רשות להמשיך לטפל ברעיון הוועידה.

מסגרת אחרת

בתוך כך נמסר ממקור ישראלי בוושינגטון, כי בן־אהרון מתכונן להעלות בארה"ב הצעה בדבר מסגרת אחרת למו"מ, שתאפשר פתיחת שיחות שלום בין ישראל לבין ירדן, סוריה, עיראק ונציגים פלשתיניים מתונים, בלא השתתפות בריה"מ ואש"ף.

בקשר לכך עומד בן־אהרון להפגש ביומיים הקרובים עם כמה אישים בכירים במשרד החוץ האמריקני, וביניהם מייק ארמאקוסט, תת־שר החוץ לעניינים מדיניים.

המשכים

פרס: אין שחר

(סוף מעמוד ראשון)

שר החוץ, שנראה עייף מאירועי הימים האחרונים, חזר שוב ושוב על עמדתו, כי כעת נוצרה הזדמנות בלתי־רגילה לתהליך שלום במזה"ת. „אני משוכנע, שהעם היהודי והישראלים רוצים לצאת ממצב של מלחמה, וכל הנסיונות לטפול סיפורים על ויתורים טריטוריאליים אין להם יסוד ואין להם שחר," אמר פרס.

שר החוץ הדגיש, כי המטרה היא להגיע למו"מ ישיר, גם אם התהליך מחייב מעבר דרך פרוזדור של פתיחה בין־לאומית. הוא הביע את שמחתו על הודעתו של אוסאמה אלבאז, כפי שהתפרסמה אתמול, וציין, כי „הודעות כאלה לא שמענו במשך 39 שנים".

הליכוד מסתער

(סוף מעמוד ראשון)

הקרוב ביותר את החוק „מיהו יהודי" — כתי־הדין הרבניים. יו"ר סיעת הליכוד בכנסת, חיים קופמן, אמר, כי בגלל הנסיבות המיוחדות, יחייבו את כל חברי הסיעה — גם את אלה שהתנגדו עד כה לחוק „מיהו יהודי" — להצביע בעד החוק.

בליכוד מעריכים, כי בדרך זו יהיה אפשר לרכוש את תמיכת כל המפלגות הדתיות, ובעיקר של ש"ס ואגו"י, אך גם של המפד"ל.

אגו"י, המתקדמת והמפד"ל

ח"כ אברהם שפירא מאגודת־ישראל חזר אתמול על דעתו, כי הקדמת הבחירות תגרום נזק כלכלי. הוא הבהיר, כי מפלגתו מעוניינת בחקיקה דתית בנושא השבת, „מיהו יהודי" והמיסיונים. לדבריו, אין המערך מוכן לתת לאגו"י חוקים אלה, ואילו הליכוד מבטיח, אך אינו נותן.

במפלגת העבודה מתכוננים להפגש עם סיעת „המתקדמת" שעד כה לא הביעה תמיכה בהקדמת הבחירות.

מזכ"ל המפד"ל, יצחק לוי, חזר אתמול על עמדת מפלגתו נגד השתתפות בממשלה צרה. לדבריו, אם יפרוש המערך מן הממשלה, ישקלו מוסדות המפד"ל את צעדיהם. בינתיים, מעוניינת המפד"ל בהמשך קיום ממשלת האחדות הלאומית.

רפ"י, אבו־חצירא ועטשי

אתמול החליט מרכז רפ"י־אומ"ץ, כי ועידה בין־לאומית תסכן את האינטרסים הבטחוניים והמדיניים של ישראל.

בליכוד טענו אתמול, כי טרם נחתם הסכם כלשהו עם ח"כ אבו־חצירא או עם ח"כים אחרים, אך כתבתנו מציינת, כי נציגי הליכוד הגיעו להבנות ולהסכמות עם אבו־חצירא, השר הורוביץ ווידן עטשי.

ניסים: פרס לא יפוטר

השר ניסים אמר אתמול, כי אין שחר לשמועה שהליכוד מעוניין בפיטוריו של פרס. הליכוד מעוניין בהמשך כהונתה של ממשלת האחדות הלאומית עד סוף הקדנציה, אמר השר.

קיסר: בחירות בזק

מזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר, אמר אתמול, כי מערכת בחירות ארוכה עלולה לערער את היציבות המשקית ולסכן את ההישגים הכלכליים.

הנשיא: לא לגלוש להשמצות

נשיא המדינה, חיים הרצוג, מקווה, שהויכוח הציבורי בין המפלגות הגדולות לא יגלוש להשמצות אישיות. בעת שסייר אתמול בעכו, עם אורחו הדוכס מלוקסמבורג, ציין הנשיא, כי אנו מדינה דמוקרטית, שבה מותר ויכוח בין אישים ומפלגות, הויכוח חייב להיות ענייני ולא אישי ולהתנהל בצורה מתורבתת.

הוא מקווה שהמשבר הנוכחי יחלוף וממשלת הליכוד הלאומי תמשיך לכהן.

ברונו: אי־וודאות גרועה מכל

נגיד בנק ישראל, מיכאל ברונו, אמר אתמול, כי על הפוליטיקאים לשים קץ לאקלים של אי־וודאות השורר במשק על־ידי קביעה בהירה של מועד הבחירות. הוא הדגיש, כי אין דבר מזיק יותר למשק מאשר תקופה ארוכה של אי־וודאות.

דברי הנגיד שיקפו את ההרגשה ההולכת וגוברת בחוגים כלכליים, כי המשק נכנס לתקופה מעורערת, בעקבות התיקו בממשלה.

„על המשמר" עתון יומי
המו"ל: עתון וספר בע"מ
בטאון מפלגת הפועלים המאוחדת
עורך ראשי: סבר פלוצקר
עורך משנה: ישראל זמיר
מרכז המערכת: רוביק רוזנטל
המערכת והמנהלה: רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב
טל. 378833 חשבון בבנק הדואר 4-43360-3
המען למכתבים: שירות שק־דואר נעול ת"א 61999
"AL-HAMISHMAR" (The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St., Tel-Aviv 67771 Phone. 378833 Telex 341652
סניפים: ירושלים 94622 רח' בן־יהודה 2, בניין סנטר הדרים 102-121, טל' 231161
המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008. חיפה: 33134 רח' סנבור 17, טל' 673673. המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040.

עמוס עוז בכנס סופרים:

רוצה גט הוגן עם אש"ף: חלוקת נכסים

מאת שלי יחימוביץ', כתבת „על המשמר"

„איזה מן עם מטורף הוא זה, שכשדופקים אצלו בדלת ואומרים — באנו לדבר אתך על שלום הוא מהר סוגר את התריסים, נועל את הדלת ואת הפלדלת, מגיף את החלונות, יורד למקלטים ומתחיל להשמיע צפירות עולות ויורדות כאילו הצעת שלום היא מטח קטיושות" — אמר אתמול הסופר עמוס עוז, בכנס של תנועת ר"צ: „סופרים מדברים על שלום".

גם המשוררים ארז ביטון ויהודה עמיחי נשאו דברים, אולם רק עמוס עוז אמר, כי דווקא הערב הזה מתאים לומר בו דברים פוליטיים חדים „דווקא משום שכמה אנשים חוגגים משום שנדמה להם שחלפה סכנת השלום".

עמוס עוז סיפר על לוי אשכול, ששלישו הודיע לו בביטול על חייל שנפצע קל מפגיעת כדור בידו. אשכול שלח את השליש לתקוע את אגודלו בין הדלת למשקוף, לסגור את הדלת ואז לומר את הדברים בביטול. עמוס עוז מציע: „שר יקר, קום בבוקר, שתה קפה, התגלח, קרא מה כתבו עליך בעיתון, תקע אגודלך בדלת ואז שלח אנשים למלחמה".

עוד אמר כי „התנועה הלאומית הפלשתינית היא אחת התנועות האטומות, המכוערות והמרושעות ביותר מבין כל התנועות הלאומיות במאה ה־20. „מרושעות ואטומות לא רק במה שעוללו לנו, אלא קודם כל במה שעוללו לעמם שלהם. בהתערבות של איוולת, קוצר־ראות, קנאות, רוע־לב ואלימות".

עמוס עוז אמר כי הוא לא רוצה ירח־דבש עם אש"ף אלא רוצה גירושין. ומה שגט הוגן מחייב: חלוקת הנכסים.

פקידים בוושינגטון: המשבר שיתק הוועידה

מאת זאב בליצר, כתב „על המשמר" בארה"ב

וושינגטון. — המשבר הפוליטי בישראל שיתק למעשה את המאמץ שנעשה בהשראת ארה"ב לקדם את תהליך השלום הישראלי־ערבי — הודו אתמול פקידי־רשות אמריקניים יודעי־דבר.

„אנו רוצים להניח לאבק (בישראל) לשקוע, לפני שנחליט מה יהיה צעדנו הבא," אמר אחד הפקידים.

עוד אמרו המקורות, כי הם ממתינים לראות גם איזו השפעה תהיה לדו"חות של ועדות החקירה הפועלות בישראל בפרשת ג'ונתן פולארד על ההנהגה הפוליטית הישראלית, בטרם יחליטו מה לעשות להבא. המקורות האמריקניים מודעים לעובדה, כי הדו"חות של הוועדות הללו עלולות למתוח ביקורת קשה מאוד על ראש הממשלה שמיר, על שר החוץ פרס, על שר הבטחון רבין ועל השר בלי־תיק ארנס.

אכזבה עמוקה

אף בלי כל קשר לכך, שוררת בוושינגטון אכזבה עמוקה מהתפתחות האירועים בירושלים. במיוחד נוכח העובדה, כי ידו של שמיר על העליונה, לפחות לפי שעה, במערכה על רעיון הוועידה הבין־לאומית. אין ספק, שפרס אהוד יותר משמיר על מתווי המדיניות האמריקנית. ושינגטון לא הסתירה את ההערכה שהיא רוחשת לפרס נוכח המאמצים הנמרצים שעשה בשבועות האחרונים כדי להביא להבנה פורמלית עם חוסיין מלך ירדן בנושא הוועידה הבין־לאומית. פקידי המימשל התרשמו מאוד מן ההתקדמות המשמעותית שהושגה בתחום זה בין פרס לחוסיין.

פרשנים אמריקניים סבורים כי טעותו הגדולה של פרס התבטאה בכך, שהוא לא שיתף את מנהיגי הליכוד באורח פעיל יותר בדיפלומטיה החשאית שלו, שהוליכה לחתימת מסמך ההבנה עם המלך חוסיין.

הם סבורים, כי טעו גם ירדן ומצרים, בכך שנמנעו מכל מגע רציני עם שמיר ועם מנהיגים אחרים של הליכוד. האמריקנים מבינים ללבן של מצרים וירדן, החוששות יתר־על־המידה אל מפלגת העבודה. אך דעתם היא, כי הושטת יד לכלפי עבר הליכוד חיונית והכרחית, אם ברצונן להפשיר את תהליך השלום מקפאונו.

זכו בפיס

בהגרלת רב־פרס מצטבר של מפעל הפיס מס. 20/87 שהתקיימה ביום 14/05/87 זכו הכרטיסים הבאים:

בסך — 180,000 ש"ח זכה המספר 823536.
הפרס המצטבר בסך 100,000 ש"חים עובר לשבוע הבא.
מקסימום פרס ראשון בשבוע הבא יהיה 380,000 ש"חים (כולל צבירה).
בסך — 12,000 ש"ח זכה המספר: 049269.
בסך — 6,000 ש"ח זכו המספרים: 102341; 379665.
בסך — 300 ש"ח זכו המספרים: 045085; 115678; 171465; 173082; 175060; 203489; 207122; 302009; 364524; 383709; 408108; 413716; 430260; 563818; 580956; 616399; 621694; 637103; 660757; 668917; 700663; 715221; 716201; 750792; 755839; 771568; 780728; 804401; 853252; 869501; 876782; 879623.
בסך — 150 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 7657; 9888.
בסך — 25 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 016; 281.
בסך — 16 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב־: 281; 362; 918.
כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 7 זכו בסך של — 2.5 ש"ח.
בסך — 5 ש"ח זכו המספרים התלת־ספרתיים: 035; 047; 081; 195; 261; 263; 267; 292; 354; 375; 419; 432; 496; 514; 561; 571; 656; 665; 666; 688; 692; 694; 702; 804; 922; 931.
בסך — 2.5 ש"ח זכו המספרים הדו־ספרתיים: 01; 06; 11; 13; 16; 19; 30; 31; 38; 49; 52; 56; 64; 67; 71; 76; 77; 78; 81; 83; 92; 94; 96; 97; 99.

במלאות שלושים לפטירת חברנו
שלמה קלמן
נתייחד עם זכרו
ביום שני, 18.5.87, בשעה 21.30
ב„בית הבנים" בקיבוץ גת.
המשפחה וקיבוץ גת

מצרים לא מוכנה לפשרה על טאבה

מאת אלפרן, כתב „על המשמר" בשוויץ

ז'נבה. — ישראל לא הצליחה לשכנע את מצרים להפסיק את תהליך הבוררות על טאבה ולהגיע לפשרה מחוץ למסגרת הבוררות — אמר אתמול לכתבנו מקור ישראלי, שביקש להימנע מפרסום זהותו.

היועץ המשפטי של משרד החוץ, אמר, כי אווירת השיחות בסיבוב ש־נסתיים אמש הייתה „עניינית", והוא הזמין את נשיא חבר־הבוררים לבקר בטאבה.

משלחות ישראל ומצרים הרצו את טיעוניהן וקיימו ישיבה „טכנית" בנוכחות ראש חבר־הבוררים במשך 45 דקות. ב־12 באוקטובר תתקיים ישיבה נוספת.

השמטה

הידיעה שפורסמה בעיתוננו אתמול על הנעשה בבית־העלמין בחולון, הועברה אלינו על־ידי כתבנו אשר שילוני ואנו מצטערים על השמטת שמו.

חוסיין בדמשק — דן בליכוד הערבים לקראת הוועידה הבינ"ל

עיתון ירדני: פרס „שועל ערמומי". גם הוא — כשמיר — אינו מעוניין בשלום ● רדיו דמשק: הבחירות בישראל יגרמו רק קפאון פוליטי ● אש"ף מגבש עמדה בטוניס

מאת זאן כהן, כתב „על המשמר" באתונה וסוכנויות הידיעות

דמשק. — חוסיין מלך ירדן הגיע אתמול אחר־הצהריים לדמשק, ופתח שם מיד בשיחות עם נשיא סוריה, חאפז אסד, על מה שהוגדר כ„מאמצים לליכוד שורות הערבים" לקראת ועידת השלום הבין־לאומית המוצעת למזרח התיכון.

בביקור זה, השישי במספר מאז התחדשות היחסים בין ירדן לסוריה בדצמבר 1985, אמור חוסיין לדווח לאסד על השיחות שניהל בימים האחרונים במצרים ובעיראק. חוסיין נפגש ביום ד' עם נשיא עיראק, סדאם חוסיין, בבגדאד, ויום קודם ערך ביקור קצר בקאהיר וניהל שיחות עם הנשיא מובארק.

תגובות בירדן ובסוריה

עתוני ירדן טענו אתמול, כי אף אחד משני הצדדים בקבינט הישראלי המפולג לא היה כן בהכרזותיו בדבר השאיפה להשיג הסכם שלום עם הערבים.

העתון הבלתי־תלוי „אל־דוסטור" מגדיר את פרס כ„שועל ערמומי, שתימרן ארוכות כדי להרוויח זמן ולעורר רושם של תמיכה כנה בשלום, ומשלם עתה מחיר יקר בעד משחק ההונאה והתרמית."

העתון „אל־ראי", גם הוא בלתי־תלוי, כותב: „מדיניות האנטי־שלום של ישראל נשארה ללא כל שינוי".

רדיו דמשק אמר, כי הבחירות הצפויות בישראל לא ישרתו את רעיון הוועידה הבין־לאומית, אלא יוליכו באופן אוטומטי לקפאון פוליטי, שיאפשר לישראל להתחמק, לפחות באורח זמני, מן הלחצים הבין־לאומיים למען קיומה של ועידת שלום.

לדעת פרשן הרדיו הסורי, אין הבדל ממשי בין שמיר לפרס, שכן שניהם רוצים לספח את השטחים ושניהם דוחים את זכויות הפלשתינים להגדרה עצמית ולהקמת מדינה עצמאית משלהם. „חילוקי הדעות ביניהם מתמקדים רק סביב השאלה, באילו אמצעים יש להשיג את המטרה הזאת," אומר הפרשן.

דיונים באש"ף

הוועד הפועל של אש"ף התכנס אתמול בטוניס לישיבה בדלתיים סגורות, כדי לגבש עמדה כלפי ההצעה לכנס ועידה בין־לאומית.

לבודד את ישראל

אש"ף קרא אתמול לכל המדינות בעולם „לבודד" את ישראל כמדינה „גזענית ופאשיסטית". בהודעה, שהופצה על־ידי הנציגות הדיפלומטית של אש"ף באתונה, לרגל הקמתה של מדינת ישראל ב־15 במאי 1948, נאמר, בין היתר: „כיום, 39 שנים אחרי הכיבוש, ממשיכה היהדות הציונית להתקיים והגזענים הציוניים ממשיכים בפשעיהם ואין עונש."

ההודעה מדגישה, כי הפלשתינים ידחו כל הצעת פתרון שלא תכיר בזכויות הלאומיות החוקיות שלהם.

האמריקאים שלחו לוינה מסמכים על עבר ולדהיים

וינה. — תת שר המשפטים של ארה"ב מארק ריצ'ארד, וראש הלשכה לחקירות מיוחדות, ניל שר, באו אתמול לווינה להציג לפני שלטונות אוסטריה מסמכים על עברו של קורט ואלדהיים בתקופת מלחמת־העולם השנייה.

מסמכים אלה שימשו בסיס להחלטת שר המשפטים האמריקני, ב־27 באפריל, לרשום את ואלדהיים ברשימת האנשים ששהותם בארה"ב אינה רצויה.

המשלחת האמריקנית עומדת להיפגש עם קאנצלר אוסטריה, פראנץ וראניצקי. וראניצקי החליט לדחות את צאתו לארה"ב ביומיים, על־מנת שיוכל לעיין במסמכים אלה.

קבוצה של שלושה מומחים אוסטריים עמדה לשוב אמש מבלגראד, שם עיינה בארכיונים יוגוסלאביים במסמכים הנוגעים בעברו של ואלדהיים. (ע"צ)

מחיר הקפה הוזל

עלית הסכימה להורדת מחיר, בשיעור של מחצית משביקש משרד התעשיה

מאת כתבנו הכלכלי בירושלים

לאחר חודשים של נסיונות חוזרים ונשנים, הצליח אתמול משרד התעשיה באופן חלקי להביא להורדה במחיר הקפה בשיעור של 9 אחוזים.

חברת עלית, שיש לה מונופול על ייצור הקפה, הסכימה אתמול להורדה זו, לאחר חודשים של התנגדות עיקשת להורדות בשיעורים גבוהים יותר.

משרד התעשיה דרש מעלית להוריד את מחיר הקפה כ־18 אחוזים, בגלל הירידה החדה במחירי הקפה בעולם. אך עלית דחתה תביעה זו, בטענה שמחירי הקפה ותוצריו נמוכים, ולמעשה לא הועלה מחיר הקפה בינואר האחרון, עם פיחות השקל.

מנכ"ל עלית, דוד פדרמן, אמר אתמול שהחברה שקלה בעבר הורדת מחיר כחלק מתחרות עם קפה מיובא, אך דחתה את הרעיון מחשש שהממשלה לא תאפשר העלאת מחיר אם יהיה צורך בכך. עם זאת, פדרמן לא שלל את האפשרות שמחיר הקפה יוזל עוד יותר, כדי להתחרות עם קפה מיובא.

בארבי הסתלק, ורז'ס מגדף ולקורבנות אין פתחון־פה

מאת ארנון יפה, שליח „על המשמר" בליון

ליון. — ספסל הנאשמים, מאחורי מחיצת־זכוכית משוריינת, במשפט המושע הנאצי קלאוס בארבי, נותר ריק. רק המתורגמנות ישבו שם. המתלי־קתו של בארבי גורמת להווייעת המשפט בליון. הוא נמשך ללא רוחניים, כאילו זה עוד משפט שלא בפניו.

הפושע מציג עצמו כבן־ערובה ומאשים כי שופטיו בלתי־חוקיים. ביאטה קלארספלד, שצדה את בארבי, אמרה, כי עכשיו הוא מעמיד פני קורבן וגורם עינוי מחודש לקורבנותיו.

הרצאות בהיסטוריה

האולם היה שומם. רוב העתונאים נטשו אותו. ערוצי הרדיו והטלוויזיה איבדו עניין והקדישו לו מקום מעט בשולי החדשות. עתונאי אחד אמר, כי המשפט התנהל אתמול „כהרצאות בהיסטוריה באוני־ברסיטה".

הניצולים מעיניו תבעו אתמול מנשיא בית־המשפט לכפות על בארבי לשוב לספסל־הנאשמים. ליז לסוור, שועתה במשך 19 יום כחדר־העינויים של בארבי, פנתה אל השופט: „אנא, צווה להוביל את בארבי בכוח בחזרה למשפט. זה אבסורד להניח לו לברוח ולהתל בנו. זו שערורייה".

לפי שעה, מקדיש נשיא בית־המשפט, סנדריני, תשומת־לב יותר לעצירות של בארבי מאשר לסבל המחודש של קורבנותיו הללו עדיין לא פצו פה במשפט. לחצים מכל הצדדים מופעלים על השופט. אומרים, שאולי יצווה לבסוף להביא את בארבי בעוד חודשיים, בתום המשפט.

„גברים להרבעה"

במושב אתמול, גולל סגן שר־הפנים הבוליווי לשעבר, סאנשז, את פשעי בארבי בלה פאס. בארבי שימש שם כראש מיליציות־מוות, בשירותם של רודנים שונים. הוא סיפר, כי בארבי ניסה ליישם בלה פאס את רעיונות הגזע הנאצי. הוא ביצע תוכנית, שכינה „לשיבוח הגזע הבוליווי". לשם כך הביא לבוליוויה 120 גברים לבנים מדרום־אפריקה, כמעין סוסי הרבעה משובחים. בארבי הקים שם מחנות עינויים, רצח והבריח סמים.

ורז'ס הגיבור

פרקליטו ז'אק ורז'ס מחליפו בתפקידו ומנסה למלא את הכיסא הריק. הוא כינה את ממשלת בוליוויה, שהסגירה את בארבי לצרפת, „שלטון יהודה איש־קריות", שמכר את בארבי בכמה פרוטות.

ורז'ס מככב כגיבור כלי התקשורת, עתונאים רודפים אחריו בלהט, כדי לשמוע מפיו שבארבי חף־מפשע. הוא הודיע, שהוא מכין עוד הפתעות במשפט, והוא הציע לפרקליטי הניצולים לבלוע גלולות־הרגעה.

סופר צרפתי קרא לכלי התקשורת לשוב אל הקורבנות ואל הפשעים, במקום ליהפך לשופרות־התעמולה של ורז'ס.

סוכן הסובייטים

הכרזותיו מתובלות בגידופים אנטישמיים מהספרות הנוצרית. כומר אחד התקומם ברדיו „אירופה 1" נגד שימוש כזה בנצרות.

„לה־מאטן" מסר, כי ורז'ס הינו סוכן השירותים הסובייטיים, בשליחות של חתירה תחת אושיות הדמוקרטיה.

קצין אמריקני לשעבר הופיע כעד. הוא העסיק את בארבי כסוכן ביון בגרמניה אחרי המלחמה.

ציור של כסאו הריק של בארבי בבית המשפט, לאחר שהחליט להפסיק להופיע. לפנים — דיוקן סנגורו ז'ק ורז'ס. משמאל — הקצרנית ולמעלה, מזכיר בית המשפט ושני שוטרים. (צילום: אי.פי.)

חברת שלום וינשטיין בע"מ
ייצור ואספקת כימיקלים ואבקות מינרלים
זכרון־יעקב, ע"י היקב, ת.ד. 41, טל' 90673, 90664, 99063
מלבין גג להלבנת גגות לולים ורפתות לשם הורדת הטמפרטורה בתוך המבנים
פיתוח של מעבדת מפעלינו בשיתוף עם הטכניון ומשרד החקלאות
מוצר חדשני להורדת 4°c — 5°c בלולים וברפתות
מתאים לשמוש בגגות פח ואלומיניום
מלבין גג—אינו קורוזיבי, לא פוגע בחלקי פח ואינו פוגע בחלקי המרסס. קל בשימוש, אין צורך בסינון, מסיס היטב במים ולא יוצר סתימות.
אינו רעיל וזול במחיר
ריסוס בשתי שכבות מאפשר ניצול החומר לתקופה ממושכת

ספרי־„צמרת" התנדבו לספר אתיופים בב"ש

מאת שלי יחימוביץ', כתבת „על המשמר"

עשרות מנות מספרים ובתי־ספר לספרות מכל הארץ היו אתמול לאתיופים מבאר־שבע. זאת, בעקבות הפירסומים אתמול לפיהם מסרבות מספרות בבאר־שבע לטפל בעולי אתיופיה.

ספרית הצמרת ז'קלין ליכטנשטיין הודיעה, כי תבוא בשבוע הבא ליומיים לבאר־שבע ולדימונה ותספר את העולים. חנוך פליטמן, מנהל בית־הספר לספרות „ביוטי חר" מרחובות, יבואו עם מורי בית־הספר ובוגריו לספר את העולים.

בעל סלון „יהודה", „יהודה מלכה", אמר, כי הזדעזע כששמע שחבריו מסרבים לקבל עולים מאתיופיה. הוא הודיע, כי יקבל במספרתו, חינם, בשלושת החדשים הקרובים, קבוצות של עולים מאתיופיה. גם סלון „דוד" ברחובות, מספרת „כוויש חן" מתל־אביב ועוד מספרות, הביעו נכונות לספר בהתנדבות את האתיופים.

העולים האתיופים מבאר־שבע היו אתמול מאושרים מתשומת־הלב שזכו לה, ומן העובדה, כי לא ישולחו עוד ממספרות בבאר־שבע.

שיראק פתח בשיחות במוסקווה

מוסקווה. — ראש ממשלת צרפת, ז'אק שיראק, הגיע אתמול למוסקווה ופתח בשלושה ימי שיחות עם המנהיגים הסובייטיים.

משקיפים סבורים, כי השיחות יתמקדו בחילוקי הדעות בין צרפת לבריה"מ בקשר לפירוק הנשק הגרעיני.

לקראת בואו של שיראק למוסקווה הגבירו אמצעי־התקשורת הסובייטיים את התקפותיהם עליו, והאשימו אותו בכך שהוא מנסה לטרפד את מאמצי פירוק הנשק של מדינות אירופה. הוא אף זכה באמצעי־התקשורת הסובייטיים בכינוי „מנהיג הכוחות הריאקציונריים".

פקידים צרפתיים אמרו, כי בשיחותיו במוסקווה הוא מתכוון להדגיש את עמדתה ההחלטית של צרפת לשמור על כוח־מחץ גרעיני עצמאי משלה — על אף צעדיהן של מעצמות־העל, המכוונות לצמצום הנשק הגרעיני באירופה. (ע"ר)

עשרות נפגעים בהפגזה איראנית על העיר בצרה

בגדאד. — שלושה עשר בני אדם נהרגו וארבעים וארבעה נפצעו בהפגזה כבדה שהנחיתה הארטילריה האיראנית ב־24 השעות האחרונות על העיר בצרה שבדרום עירק — על כך נמסר אתמול בערב בבירת עירק.

היתה זו ההפגזה האיראנית הראשונה שהונחתה על העיר השנייה בגודלה בעירק בשבועות האחרונים. הפגזה זו נערכה פחות מ־24 שעות לאחר שמטוסי עירק חידשו את חדירותיהם והפצצותיהם בעומקה של איראן, וגרמו להפסקת השקט היחסי ששרר מזה שלושה חודשים. (ע"צ)

הצעה בסנאט: לסגור את משרדי אש"ף בארה"ב

ושינגטון. — ראש סיעת המיעוט הרפובליקני בסנט, סנטור רוברט דול, וארבעה סנטורים אחרים, הניחו ביום ד' על שולחן הבית הצעת־חוק, הקוראת לסגירת שני משרדי אש"ף בארה"ב.

במסיבת עתונאים בוושינגטון, אמר סנטור דול, כי „גם משרד החוץ וגם משרד המשפטים הדגישו את עברו הטרוריסטי של אש"ף. ארגון זה מבוסס על שנאה ואלימות".

הוא הוסיף, כי לאש"ף „אין מקום בארה"ב ואין לו מקום בשום חברה תרבותית. סבורני, כי הגיע הזמן לגרשם מארה"ב".

דובר משרד החוץ האמריקני, צ'ארלס רדמן, ציין, כי שלטונות ארה"ב „בוחנים אם לממשלה הזכות החוקית לסגור את משרדי אש"ף בוושינגטון ובניו־יורק".

דוברי הליגה הערבית ואש"ף בארה"ב יצאו בחריפות נגד הצעת־החוק החדשה, בטענה, כי יש לראות בה „תמיכה ברורה בנסיונותיה הידועים של ישראל למנוע מן העם הפלשתיני עתיד נאות". (ע"צ, ע"ר)

בארה"ב: היזהר כשאתה מנשק את הכלב — משרתך בסכנה

ושינגטון. — משרד ההגנה האמריקני הזהיר אתמול שלושה מיליון עובדים, כי הם עלולים לאבד את סיווגם הבטחוני ואולי גם את משרותיהם, אם יימצאו אשמים ב„התנהגות מינית פסולה".

המעשים שעליהם יצא קצפו של משרד ההגנה הם הומוסקסואליות, ניאוף, החלפת נשים, אורגיות־מין קבוצתיות ופעילות מינית עם חיות.

התקנות החדשות פורסמו באחרונה ברשומות הממשלה הפדרלית. מטרתן להבטיח, כי עובדי משרד ההגנה וקבלנים פרטיים, שיש להם גישה לסודות בטחוניים, לא יפלו קורבן למעשי סחטנות.

הקבוצות הנאבקות למען זכויות ההומוסקסואלים וגם אחרים מחברי הקונגרס העלו את הטענה, כי התקנות החדשות עלולות להיות מנוצלות לרעה לשם הפליית הומוסקסואלים ואחרים.

לחברינו
שושנקה ואורי ורסנוב
מזל טוב וברכות חמות
עם הולדת הנכדה
אחות לאורן
בית „על המשמר"

לקיבוץ מסילות
דרושה גננת
רצוי בוגרת „אורנים"
טלפון בשעות היום 06-580211
בערב 06-580438

חזי: „גם אלף בקבוקי תבערה לא יוציאו אותנו מכאן. רק דבר אחד, רק החלטת ממשלה תוציא אותנו מכאן. אבל כל עוד הישוב קיים — הממשלה וצה"ל חייבים לדאוג לבטחוננו. רוצים לפנות, יחליטו לפנות — נכבד את ההחלטה. עד נכבוד. אני, מכל מקום..."

— אתה מתכוון ברצינות?

חזי: „בהחלטו נכבד כל החלטת ממשלה, ממשלה שאנחנו בחרנו בה, שנבחרה בדרך דמוקרטית".

שמיר: „קשה לי לראות שאי־פעם תהיה החלטה כזו, אבל אם כן תהיה, אני ארד לא רק מאלפי־מנשה, כי אין לי מה לעשות יותר במדינה הזאת, כי אני בגיל כזה, שאני כבר לא אתחיל עוד פעם. דרך־אגב, יש לנו בישוב כמה אנשים מבוגרי ימית; אז תחשבו מה זה יהיה בשבילם.

„אני רוצה לומר לשמאלנים משהו שכדאי להם להרהר בו: היה כאן אירוע טראגי, נרצחה אשה, אם, משפחה נהרסה. ישוב שלם סוער, סואב, איפה היה ,שלום עכשיו'? מדוע לא ראינו מישהו מ,שלום עכשיו' בא לישוב? כי זה היה 80 מטר מעבר לקו הירוק? ואיפה מפ"ם? מדוע המשלחת, שרצה כל־כך מהר לראש העיר של קלקיליה, לא חשבה לבוא גם לאלפי מנשה?"

אשה: „בסך הכל, תאמינו לנו, אנחנו רוצים לחיות בשקט ובשלווה. אנחנו לא דתיים. מרבית הישוב לא דתי ולא גוש אמונים, אם כי הרוב נוטה לליכוד, ימינה. נכון שלאחר האירועים האחרונים התקרבנו יותר לגוש אמונים, לנושא של ארץ ישראל השלמה. אבל בסך הכל אנחנו רוצים לחנך את הילדים על ערכים, על מסורת לאומית, על אהבת הארץ".

* * *

השעה מתאחרת ובמחסום עוברת שמועה שעד הלילה מסירים את העוצר. משאית צבאית עמוסה מתחשיכה, והצנחנים הקטואים, שקיבלו זה עתה שיעור מעשי בפרובלמטיקה של

העיטות, מקפלים את הדרוקרנים, מזיזים את הגיות הצידה וקופצים על המשאית הנעלמת מאחורת לכיוון אלפי־מנשה.

קלקיליה פתוחה בפני „התושבים שאכפת להם", אך אלה, בהתייעצות קצרה, מחליטים לחזור לישובם לא לפני שהם מזהירים: „אם לא יהיה לנו שקט באלפי־מנשה כל הארץ לא תהיה שקטה, כי מה שמתחיל באלפי־מנשה ימשיך עד לכפר־סבא. ואם הצבא לא ישליט ביטחון כאן, אנחנו נשליט אותו!"

סיירת המתנחלים, או „תושבי הישוב", עוזבת את הצומת המפורסם ביותר בימים אלו במדינת ישראל: צומת „תאבלה", או „עפרה מוזס הי"ד" או אולי „צומת דניאלה וייס", כפי שכבר מכנים אותו, ופונה מזרחה ל„ישוב", לאלפי־מנשה. [illegible] בדרכנו מערבה, לכפר־סבא, מהרהרים [illegible] להיקרא „מתנחלים", נתבעים [illegible] כי תושבי אלפי־מנשה, שלם היום את מחירו של הראש הישראלי הגוזל, של הפראגמטיזם הישראלי האופייני, המוכן לקחת, בלי לבדוק בציציותיו של הנותן ובכוונותיו, בלי לשאול שאלות ערכיות ומוסריות „מיותרות".

תושבי אלפי־מנשה הם אנשים כועסים ואלימים, מפני שבדרך הטראגית למדו לפני חודש כאן ועכשיו, בצומת הזה, שבהליכתם לא „להתיישב" מעבר לקו הירוק, הם [illegible] ערכית ופוליטית ממדרגה ראשונה, ושאותו ישלמו גם בעתיד.

תושבי אלפי־מנשה כועסים מאוד ואלימים מאוד מפני שלא התכוונו להיות אנשים פוליטיים ולא הכינו אותם למחיר שהם נתבעים לשלם. [illegible] אלפי־מנשה, גם אם היא נמצאת רק חמישה ק"מ מעבר לקו הירוק, איננה [illegible].

וכמאמרו של מארקס, „שההוויה קובעת את התודעה", מעצם ישיבתם ביהודה ושומרון, [illegible] של בקבוקי תבערה, אפילו [illegible] — וכדאי [illegible] של הרב לוינגר ודניאלה וייס.

דרך ללא מוצא

שגיאתם החמורה של פרס ושל המערך טמונה בעצם הרעיון של ממשלת אחדות לאומית. ההנחה, כי בבוא המחלוקת בעניין הסדר מדיני ניתן יהיה להיפרד בכבוד — היתה מוטעית מלכתחילה

מארק גפן

דוברי הליכוד טוענים נגד שמעון פרס, כי הוא „מתרברב לשוא עם תוכנית השלום שלו" וכי את התנגדותם לתוכנית הוא מפרש כאילו הליכוד יוצא נגד השלום. הרי עד כה רק הליכוד הוא זה אשר עשה שלום; הרי היה זה מנהיג חירות, מנחם בגין, אשר היה ראש הממשלה הראשון בישראל שהצליח להגיע להסדר שלום עם מצרים...

אנשי הליכוד אינם מציינים פרט קטן לכאורה, כי בגין, אשר הבטיח לסאדאת את כל סיני („עד לגרגיר האחרון") עוד בטרם המשא ומתן הרשמי, לא דאג כלל להשגת הרוב בכנסת לאישור ההסכם הזה. הוא ידע, כי המערך שהיה אז באופוזיציה, יצביע באופן מאסיבי בעד השלום עם מצרים, אפילו יהיו לו השגות על פרט זה או אחר בהסכם. הרי בלי המערך לא היה לבגין רוב בכנסת. במפלגתו שלו היו מתנגדים להסכם קמפ־דייוויד וביניהם גם ראש־הממשלה היום, יצחק שמיר, והשר משה ארנס. הללו לא רצו אז בשלום עם מצרים, כמו שהם מתנגדים היום לשיחות עם ירדן.

מצבו של פרס היה מלכתחילה אחר. הליכוד אומנם אינו יושב באופוזיציה, אלא בממשלה משותפת עם המערך, אך הליכוד כולו נמצא היום באופוזיציה לשלום.

יש הטוענים היום נגד פרס, כי לא היה צריך כלל לרקום את התוכנית לשיחות עם ירדן מבלי שיבטיח לעצמו אחת משתיים — רוב בקבינט למען התוכנית, או רוב בכנסת למען פיזורה ולמען עריכת בחירות מוקדמות. בשביל מה הוא בישל את הדייסה הזו מבלי שיהיה מי שיאכל אותה — טוענים כעת מבקריו.

מה הברירה העומדת בפני פרס — להישאר בממשלה עוד שנה וחצי, כאשר בינתיים לא יישאר מתוכנית השלום עם חוסיין „שריד ופליט", כדרישתו של שמיר? לשבת עם שמיר על תקן של „מוכר הנכסים הבטחוניים" שנבלם על־ידי הליכוד? לכהן כשר החוץ אצל שמיר, האוסר עליו מעתה כל פעילות למען תהליך השלום?

אחרי ישיבת הקבינט האחרונה התנהג שמיר כמו במושב הראשון של ועידת חירות. הוא בז לכל כללי הממלכתיות, הוא שכח, כי הממשלה הזאת נשענת על שני ראשים, ובמהלך דמגוגי הפך את פרס ואת המערך כולו לנתונים לחסדיו, למקבלי הוראות מן הליכוד. אם ירצה יוכל לפטר גם את פרס וגם כל שר של המערך כ„מפרים את המשמעת". נדמה לשמיר, שבהיותו ראש הממשלה הוא יכול להפוך את מחצית השלטון של הליכוד לשלטון מלא; כי המערך יפרוש מן הממשלה, כי שריו יהפכו לשפנים, או כי הוא יזרוק אותם מן הממשלה.

טוענים כנגד פרס שאסור היה לו לרקום את תהליך השלום ולהגיע עד כדי גיבוש מסמך עם ירדן מבלי להבטיח מראש דרכי תמרון בזירה הפנימית, כלומר הבטחת קבלתה על־ידי הממשלה או הקבינט, או לפחות יצירת רוב בטוח לפיזור הכנסת. אבל הדבר זה לא ניתן לעשות, שכן אותם קולות הדרושים לתמיכה בשתי האלטרנטיבות היו טוענים שאינם מוכנים לתמוך מראש בביצה שלא נולדה, בתכנית שפרטיה עדיין לא ברורים.

נכון שפרס היה יכול לנהוג כפוליטיקאי זהיר, האומר לעצמו שאין טעם לנסות להגיע להסדר כלשהו עם ירדן, כי ממילא לא יימצא בבית הרוב שיתמוך בו. אילו היה נוהג כך היה בוודאי ניצל מן העימות הנוקב עם הליכוד. אך מה היו אומרים מבקריו אילו נודע שבאו איתותים ברורים מרבת־עמון אך פרס החליט להתעלם מהם למען שלום־בית עם הליכוד? יועצו המדיני של פרס נמרוד נוביק, העיר לפני ימים מספר, כי ההיסטוריונים מתדיינים היום, האם ממשלת גולדה מאיר התעלמה בשנת 1971 מן האפשרות של הסדר מדיני עם סאדאת, דבר שהיה מונע אולי את מלחמת יום הכיפורים. עתה — טוען נוביק — לא יהיה צורך בוויכוח, שכן בבוא הזמן

שמעון פרס — תקופת לומדים ארוכה מדי

אפשר יהיה להניח על השולחן מסמך אשר יוכיח, כי אכן הסיכוי לשלום היה ממשי מאד.

השתעשעות באשליה דמיונית

כך נוצר הפלונטר הנוכחי שבו הסיכוי להסדר השלום מתרחק מאתנו. ההכרעה בעם, כלומר בחירות מוקדמות, אינה נראית באופק, והמערך ייוותר בממשלה במעמד בזוי, כשותף שידיו כבולות. למען האמת, מבחינה עקרונית אפשר היה לייעץ למערך לנטוש את הממשלה ולעבור לאופוזיציה. אינני בטוח, כי המוצא הזה טוב

בשביל המדינה, שכן פירושו שנה וחצי של ממשלת ליכוד טהורה. ואת מה שהליכוד מסוגל לעשות, כאשר יהיה בשלטון לבדו, כבר למדנו בשנות שלטונו. אולי עוד איזה הרפתקה נוסח מלחמת לבנון, כדי לסתום לחלוטין את הגולל על סיכוי שלום כלשהו. וכמובן, גם חגיגה כלכלית עליזה, שתבזבז את כספי האוצר לשיחוד הבוחר לקראת הבחירות בשנת 1988. שלא לדבר על הקמת התנחלויות ומתן יד חופשית לאנשי „גוש אמונים" לשלוט בגדה נוסח דניאלה וייס. איני רואה ברירה במצב הגרוע מאד אלא לבחור בגרוע במיעוטו. אם־כי ממשלה דו־ראשית כזאת, משותקת ומסוכסכת, תהפוך את המשטר הדמוקראטי לקריקאטורה שלטונית.

היכן, בכל זאת, טמונה השגיאה החמורה של פרס והמערך? מתברר, כי זו טמונה בעצם הרעיון של ממשלת אחדות לאומית. מתברר, כי ההנחה של פרס, כי אפשר לקיים שותפות בעניינים שאפשר להגיע להסכמה עליהם עם הליכוד, ובבוא המחלוקת על הסדר מדיני להיפרד בכבוד, ולפנות אל־העם — היתה שגויה מלכתחילה. אם כבר הוקמה ממשלה כזאת — דבר שלפי דעתי הוכח היום כמהלך חסר שחר — חובה היתה לעגן בהסכם קואליציוני ובצורה שאינה ניתנת לפירושים דו־משמעיים, כי בהתעורר מחלוקת על תוכנית שלום אופרטיבית שני הצדדים מתחייבים, בהעדר הסכמה על התוכנית, לתמוך בחוק פיזור הכנסת. אומנם שמיר הבטיח בעבר שבמקרה כזה הליכוד יהיה מוכן ללכת אל הבוחר, אלא שהיום אנו רואים עד כמה אפשר לסמוך על אמירה כזאת.

לקח לפרס שנתיים וחצי כדי ללמוד מחדש את פרצופו של הליכוד. הוא השתעשע באשליה דמיונית, כי עצם „האחדות" תביא לחיינו הפוליטיים „סגנון חדש", „פחות קיטוב", ואילו הליכוד חוזר לימי הדמגוגיה ומחזיר לפרס בריבית דריבית את אשר חסך ממנו עד כה.

פרס ואנשיו סבורים, כי יצליחו תוך כמה שבועות לגייס תמיכה למען הבחירות. אני נגעל מעצם החיזיון הזה של חיזורים אחרי כמה חברי כנסת (בעיקר דתיים), שצריך יהיה לשלם להם מחיר יקר בעד התמיכה הזאת, מה עוד שהם מחוזרים גם על־ידי הליכוד, וגם הוא לא יתמוך בשלמונים. זהו ביזוי נוסף של המשטר הדמוקרטי, וגם כך, על־פי הערכתי, הסיכוי להשגת הרוב מפוקפק מאד. כך ניכנס עתה לתקופה הגרועה ביותר בקורות הממשלה הזאת, תקופה של אווירת בחירות בלי בחירות, של שיתוק המערכת הממלכתית והרס היסודות הדמוקרטיים של המדינה.

ואילו הסיכוי לשלום יתחיל להתרחק עד אשר ייעלם מאחורי העננים שיתעבו מעל המזרח־התיכון.

□

חדשות

המשכים

חלק קטן מכספי

(סוף מעמוד ראשון)

האטלנטי. איזור נידח מכוסה ג'ונגלים וביצות. דיקטטורה מרקסיסטית־לניניסטית זרה לרוחם ולתרבותם. הכפייה מלווה בניסיון ליישב באזור אוכלוסייה לא אינדיאנית.

כ־180 אלף בני מיסקיטו, רובם דוברי שפה אינדיאנית משלהם ומיעוטם דוברי ספרדית ואנגלית, התגוררו באזור לפני המהפיכה הסנדיניסטית ב־1979. עתה חיים 40 אלף מהם במחנות פליטים בהונדורס וקוסטה ריקה.

אחראים לפיגוע

אנשי „מיסוראסטה" מנהלים מלחמת גרילה בתוך שטח ניקאראגואה. הם אחראים כנראה לפיגוע שהיה ביום ג' ליד העיירה בלופילדס בחוף האטלנטי, בו תקפו אנשי מחתרת בטילי „לאו" טנקים ומחנה צבא של הממשלה. מטרתם היא ליצור לאינדיאנים מסגרת אוטונומית אתנית. אותה תנהל אסיפה נבחרת וממשלה אזורית.

על־פי מה שפורסם בוושינגטון, היו אמורים חמישה מיליוני דולרים מכספי המשלוח האחרון של עיסקת הנשק האיראנית להגיע לידי „מיסוראסטה". בראיון עם שליח „על המשמר" טענו נציגי התנועה, כי רק חלק קטן של כסף זה הגיע אליהם.

מנהיג התנועה, ברוקלין ריוורה, נמצא במיאמי, שם הוא מנסה לכונן אסיפת נבחרים וממשלה גולה של אנשי המיסקיטו. הוא מחפש גם תמיכה לעניינם בקרב המדינות הדמוקרטיות.

שוודיה, הולנד, צרפת וקנדה תומכות בהם. וכן אנשי קונגרס אמריקנים מהמפלגה הדמוקרטית ובראשם הסנטור אדוארד קנדי. עד כה לא היה להם כל קשר עם גורמים בישראל.

חוק אוטונומיה

לפני כשבוע העבירה ממשלת ניקאראגואה חוק להקמת אוטונומיה באיזור המדובר, אולם אנשי המחתרת טוענים, כי זהו תרגיל תעמולתי בלבד. לדבריהם, 80 עד 90 אחוזים מהמיסקיטו תומכים בהם ומתנגדים לסנדיניסטים. חואן חוסה איוורריה, מי שהיה השגריר הראשון של קוסטה ריקה בישראל ושר הבטחון שלה בתקופה בה עזרה קוסטה ריקה לסנדיניסטים להביס את סומוזה, אישר לשליח „על המשמר" הערכה זו.

פרט מעניין הוא שסמואל מרקאדו, דובר „מיסוראסטה", הוא ממוצא יהודי חלקי. סבו האנגלי התיישב בניקאראגואה בעובד של חברת הבננות האמריקנית „סטנדארד פרוט קומפני", ונשא לאשה אינדיאנית מיסקיטית מקומית.

מרפי ופוליאקוב ידונו

(סוף מעמוד ראשון)

ופוליאקוב הוא שיתוף־פעולה כדי להביא לסיום המלחמה בין עיראק לאיראן. הסובייטים הודו באחרונה, כי אין להם כל יכולת להשפיע על האיראנים בנושא זה. האמריקנים הסכימו עקרונית לשתף פעולה עם הסובייטים בנושא זה, אך הציבו תנאי מוקדם, והוא, שבריה"מ תלחץ על סוריה ולוב להפסיק את הסיוע הצבאי שהן מגישות לאיראן.

נשקול — למרות הכל

במסיבת עיתונאים בבאחריין, אמר מרפי אתמול, כי ארה"ב מוסיפה להאמין באפשרות כינוסה של ועידה בין־לאומית, על אף הכרזתו של יצחק שמיר, כי רעיון הוועידה „מת".

כאשר התבקש להתייחס לדברי שמיר, אמר מרפי: „כיצד לשפוט אם הצעה מסויימת ,מתה' — את זאת אשאיר לאיש שהשתמש במונח זה. אם ועידה תוכל להביא במהירות לשיחות דו־צדדיות — נשקול אותה."

עם זאת הדגיש מרפי, כי אין להעניק לוועידה סמכות לכפות את רצונה על הצדדים למו"מ, או להטיל וטו על הסכמים שיושגו.

משלחת סובייטית בארץ

(סוף מעמוד ראשון)

כדי לפתור את כל הבעיות שהצטברו בין בריה"מ לבין ישראל", אמר הסופר.

חבר אחר במשלחת, ולדימיר קוז'טקוב, עיתונאי של סוכנות החדשות „נובוסטי", המדבר עברית רהוטה שלמד באוניברסיטה, אמר שהדמוקרטיזציה שחלה בבריה"מ איננה צעד שנעשה כמחווה למערב, אלא זהו דבר הדרוש לבריה"מ.

החבר השלישי במשלחת הוא אנדריי סולוביוב, חבר הנשיאות של ברית האגודות הסובייטיות לקשרי ידידות. יחד עם השלושה באו שני זמרים ומלווה מוסיקלי. במאי הסרטים הסובייטי הנודע, רולן ביקוב, אושפז לפני יומיים ולא הגיע.

חברי המשלחת ייפגשו כאן עם חברי־כנסת ואנשי ציבור ויסיירו ברחבי הארץ. האמנים יופיעו במספר קונצרטים. חברי המשלחת יהיו אורחי הכבוד בעצרת הגדולה שתערך בשבת ב„יער הצבא האדום" בהרי ירושלים.

לחצים מנוגדים

(סוף מעמוד ראשון)

ייצאו ניזוקים פוליטית מן ההמלצות הרבה יותר משמיר וארנס.

ח"כי הליכוד תבעו השבוע לכנס את ועדת המשנה בטענה, כי מ"מ ראש־הממשלה לא ייסע לארצות הברית בשל המשבר בקבינט, ואולם נסיעתו של פרס חרף המשבר נתנה לוועדה פסק־זמן נוסף. מסקנותיה לא יפורסמו, איפוא, בימים הקרובים.

על שולחן הוועדה מונחות תשובותיהם של כמה מחבריה לשאלון בן 16 שאלות, שבמרכזן השאלה אם צריכה הוועדה להצביע על אחריות אישית מן הדרג המדיני. שאלות אחרות מבקשות את חוות־דעת שבעת חברי הוועדה לאחריותם של אביאם סלע, רפי איתן, וגורמים צבאיים ומודיעיניים בכירים נוספים.

ח"כים בליכוד ינסו למקד את ביקורתם במה שהם קוראים „אמינותו של פרס", כחלק ממערכת הבחירות שכבר החלה — מעריכים מקורות ב„עבודה". הללו טוענים, כי פרס לא אמר לוועדת המשנה (ועדת אבן) ולוועדת החוץ והביטחון אמת ביחס לנסיבות גיוסו של פולארד. פרס טען, כי פולארד הציע את עצמו שעה שהוא גויס בידי השירותים הישראליים.

גורם בכיר מתח בימים אלה ביקורת חריפה ביותר על הדלפות מוועדת אבן, אשר פוגעות ברמי־קרטיה משום שאיש מן הקהילייה הפוליטית, הצבאית והמודיעינית לא ירצה בעתיד להופיע בפני ועדה נקובה ככברה, שהמידע ממנה דולף לעיתונאים. אם אישים מרכזיים בזרועות הממשל השונים בישראל יסרבו לדווח אפילו לוועדות משנה — לא תיתכן ביקורת פרלמנטרית על הממשלה וזרועותיה" — אמר אותו גורם בכיר.

האופוזיציה

(סוף מעמוד ראשון)

מכיוון שההנהגה הקיימת איננה מסוגלת להנהיג את עם ישראל נגד הוועידה הבין־לאומית. הם אמרו, כי זה הנושא הפוליטי המרכזי שיעמוד מולו גוש אמונים. אבל הנהגת „גוש אמונים" הנוכחית לא תוכל לסחוף אחריה את ההתנגדות העממית לוועידה. למעשה, כך טענו, ההנהגה הקיימת משחקת לידיים של השמאל.

לעומתם טענו תומכי ההנהגה הקיימת, כי אלה הן „שטויות" וכי האופוזיציה מסיטה את תשומת הלב של „גוש אמונים" מן העיקר.

לקראת הדיונים של מוסדות „גוש אמונים" התלהטו מאוד הרוחות בהתנחלויות, ומשפחתו של הרב יואל בן־נון קיבלה אזהרות ואיומים.

האלוף ברק סיכם אתמול את כהונתו כאלוף פיקוד המרכז

„צה"ל לא יתיר למתנחלים לערוך סיורי ביטחון בשטחים"

מאת אבי בניהו ונחום ענברי כתבי „על המשמר"

צה"ל החליט שלא להתיר למתנחלים להקים משמרות אזרחיים ולערוך סיורים לצרכי בטחון. על כך הודיע אתמול סגן הרמטכ"ל, האלוף אהוד ברק, בפגישה עם תא הכתבים הצבאיים וכתבי השטחים. האלוף שדיבר על תקופת כהונתו כאלוף פיקוד המרכז אמר:

„אין לזה כל מקום בחוק. כשהדבר מגיע להצקה לתושבים הערבים ולפגיעה ברכוש, מהווה הדבר עבירה על החוק. פעילות כזו תפריע גם לפעילות צה"ל, שאמור לעסוק בלחימה במחבלים ובפיגועים, ולא ברציחה אחד משוטטים ישראלים וסגירת ישובים ערביים מפניהם".

ברק הוסיף: „זה גם מקור לאסון. אם תושבים ישראלים יחליטו לבדוק חורשה או לסייר בפרדס הם עלולים להתקל במארב או בסיור של צה"ל ואז יתרחש אסון. רק כוחות הבטחון יפעלו ביהודה ושומרון". לדבריו, כבר היו מקרים בהם מתנחלים בודדים עברו את הגבול ביחסם לחיילים, וכידיהו פרצו מחסום של חיילים, וכמעט היו פגיעות מן הירי. הוא קרא למתנחלים לגלות איפוק וריסון עצמי.

לדברי האלוף ברק, כבר בתקרית האחרונה בכביר זית נצטוו החיילים שלא לירות, ורק הקצינים היו מוסמכים לירות. הוא הרגיש כמה פעמים את צערו על אבדן חיי ערבים בהפגנות, ואמר כי הדבר משרת רק את ארגוני המחבלים, ומנוגד לאינטרס של ישראל.

האלוף גם גילה כי חקירת מות הנער אבו זייתון מבלאטה עשויה להסתיים תוך זמן קצר וצה"ל ינקוט צעדים נגד אנשיו אם יתגלה כי היו מעורבים בהריגה שלא כדין. „כבר העברנו קצין מתפקידו למרות שחקירת מצ"ח קבעה כי ירה עפ"י ההוראות. מסר האלוף ברק בקשר למקרה אחר, ליד רמאללה, בו חקירת צה"ל העלתה כי הקצין פעל בשיקול דעתו, ונכנס למצב שבו היה חייב לירות. במקרה אחר נידון חייל לחודשיים מאסר בפועל על שהיכה ערבי בחצר הממשל בשכם.

האלוף מסר על מגמה להגביר ולחזק את משמר הגבול וכן שיפחית את מעורבות צה"ל בטיפול עם האוכלוסיה המקומית. להערכתו עשוי תהליך זה להמשך כשנה.

סגן הרמטכ"ל מסר כי צה"ל הקים גדרות בפתח מחנות הפליטים כדי למנוע יידוי אבנים. כמו כן הוקמו בחברון שערים כדי לאפשר סגירת אזורים לסריקות במקרה של פיגוע.

רבין אזרח כבוד של הרצליה למרות לחצי צעירי הליכוד

רבין: הממשלה תמשיך לתפקד למרות השיתוק המדיני • יש עליה בהתנדבות לצנחנים • תקציב הבטחון לא מספיק ל„לביא" — יש לעשותו לפרוייקט לאומי

שר הבטחון, יצחק רבין, סוקר משמר כבוד של חיילות אתמול, בהרצליה. (צילום: אנדרה ברוטמן)

אזרחות כבוד של הרצליה הוענקה אתמול בערב לשר הבטחון, יצחק רבין.

ראש העיר אלי לנדאו, שהעניק את אזרחות הכבוד לשר הבטחון, הדגיש שאזרחות הכבוד מוענקת לו על פעלו במשך עשרות שנים למען בטחון ישראל, כאיש הפלמ"ח במלחמת השיחרור וכרמטכ"ל הנצחון במלחמת ששת הימים.

רבין, אמר אתמול בהרצליה כי „ממשלת האחדות הלאומית תמשיך לתפקד, למרות השיתוק בתחום המדיני וחילוקי הדעות בנושא הוועידה הבין־לאומית". השר הטעים, שאין בשעה זו מקום לעזוב את הממשלה ולהפקיר את הנושאים החשובים האחרים.

רבין דיבר במסיבת עיתונאים בביקורו בעיר הרצליה, שהעניקה לו אזרחות כבוד. הוא הדגיש, שיש לשאוף בימים אלה להקדמת הבחירות, אך כל עוד אין רוב בכנסת בנושא זה, תמשיך הממשלה לתפקד.

במפגש עם תלמידי בית הספר התיכון העירוני, קידמו ראש העיריה אלי לנדאו וחברי מועצת העיר את פניו של רבין. השר [illegible] לראש העיר על אומץ לבו, בהענקת אזרחות כבוד, למרות הלחצים הפוליטיים שהפעילו נגדו צעירי חרות.

רבין ציין, כי קיימת עליה במספר המתנדבים ליחידות לוחמות ועלייה במספר קציני הצבא המתנדבים לשרת תקופות ארוכות ביחידות לוחמות. „היום", אמר רבין, „על כל מקום אחד בצנחנים יש למעלה מארבעה מתנדבים".

לדבריו, בשנה האחרונה חלה ירידה מתמדת באחוז החיילים המבקשים פטור מסיבות [illegible]. רבין קבע, כי אין בצה"ל [illegible] ולא קיימת תופעה של [illegible] מאחריות.

רבין דחה את ההגדרות על „יד קשה" או „יד רכה" בשטחים, וטען כי המדיניות היא של „יד נכונה". הוא הזהיר, כי [illegible] בצורה של הפרות סדר של מתנחלים, אינה מסייעת למלחמה בטרור, אלא להיפך.

על פרוייקט הלביא אמר רבין, כי אי אפשר להמשיך בו במקביל לתקציב הבטחון, במתכונתו הקיימת. לדעתו יש לראות את העניין כפרוייקט לאומי, כמו שאפשר יהיה להמשיך לייצר את המטוס. (שרות

תנועת המטענים בחיפה חזרה לרמת השיא של 1979

מאת יואב אביב כתבנו בצפון

גידול של 18 אחוז בהעברת מטענים דרך נמל חיפה נרשם בשנה האחרונה. כך מסר אתמול מנכ"ל הנמל, חנוך בן־אליהו במסיבת עיתונאים בחיפה.

לאחר שנים אחדות של ירידה בהעברת המטענים בנמל, לאחר 1979, שהיתה שנת שיא, נרשמה חזרה לרמה נמוכה רק במקצת. היבוא דרך הנמל הסתכם ב־3,933,000 טונות לעומת 3,283,000 אשתקד, עליה של כ־20 אחוזים, וביצוא היתה עליה של 7 אחוזים, והוא הסתכם ב־1,787,000 טונות.

למרות העליה בתפוקה, מצבת כוח־האדם של 2,100 עובדים ב־1975 הצטמצמה ל־913 בלבד השנה.

נמל חיפה עומד בפני שתי תכניות פיתוח חדשות, הראשונה היא כריית תעלה לאוניות פחם שיפרקו פחם בתחנת הכח החדשה אם אכן יוחלט להקימה בחיפה. החלטה בנושא זה אמורה ליפול כבר בימים הקרובים.

התכנית השנית מתייחסת לאזור נמל חופשי ויזמים שיקימו בו מפעלים. ולדברי מנהל הנמל, בימים אלה נחתם ההסכם הראשון עם יזם, שמפעלו אמור להתחיל בעבודה תוך שלושה חודשים.

נעצרים בראשות האגף הערבי של „המתקדמת"

תשעה מראשי התנועה: אי־אמון בהנהגה השתלטנית והמתנשאת

יומן כלכלי / פ. סבר

המקרה העולמי הראשון

קו אופי מסקרן, אם לא לומר סוטה ומגרה, של הגאות הגואה האחרונה, קשור בהרכב המזונות שעליהם היא גדלה ופורצת. זו גאות שאין בראש תפריטה אותו החומר הידוע, התופח, שהזין את הגאויות הקודמות: גרעון מתרחב בתקציב הממשלה. להיפך, ועוד איך להיפך. במהלך השנה ומחצית השנה האחרונה הכנסותיה השוטפות של הממשלה ממיסים למיניהם הספיקו לא רק לכסות את כל הוצאותיה השוטפות, אלא הותירו עודפים; והעודפים אף גדלו מעונה לעונה. למרות הספיגה חסרת התקדים הזאת של כוח הקניה מן הציבור אל קופות הממלכה, הציבור עצמו חורץ לשון בפומבי, מצטחק לו, ומגדיל את קניותיו ואת צריכתו. היבוא כובש פסגות, והגרעון בסחר החוץ, המשקף את עודף התיאבון הביקושי של כל המשק, כבר מגיע לשיא של כל הזמנים.

שלא כצפוי לפי ספרי הקודש הכלכליים, הירידה הרצופה בגרעון התקציבי, והפיכתו לעודף ניכר, הייתה מלווה אצלנו בגידול בגרעון המסחרי והפיכתו לבלתי־נסבל. צמד הגרעונות נפרד כך כל אחד לדרכו — זה למעלה, וזה למטה. מה קורה כאן? האם לא לימדו אותנו, והאם אנחנו לא לימדנו את קוראנו, כי המפתח לאיזון המשק מצוי בידיו הרועדות אך הכל יכולות של התקציב הממשלתי? הפקפקנו אי־פעם בכך, שאם רק תדע הממשלה להתכסות ולהיחלץ מן הגרעונות, באופן אוטומאטי ומידי יחלץ המשק כולו מגרעונותיו? ועכשיו, לפתע, הגירושין.

בתחילת שנות השמונים נתמסרה במחשבה התיאורטית הכלכלית של ישראל הכפירה הגדולה, שהטילה ספק בתפקיד המרכזי שיוחס בעבר לגרעון הממשלתי כמחולל האינפלציה. פרופ' ניסן ליויתן, מראשי הכופרים בשעתם, יכול עכשיו לסכם את תוצאות המהפך באומרו כי „אין יחס ישיר בין האינפלציה לבין הגרעון התקציבי... אנו יודעים, כי אותו הגרעון עשוי להיות קשור ברמות אינפלציה שונות". הכופרים נהיו לקובעי המדיניות. אך הספק ממשיך לחלחל; עכשיו, נדמה, מרימה את ראשה אסכולת הכופרים הנוספת, זו המעיזה לערער על תפקידו האלוהי השני של הגרעון הממשלתי, היותו מחולל השינויים המרכזי במאזן התשלומים. כתבי הקודש הכלכליים מספרים בחרדה גדולה, כי מדינה שיש לממשלתה גרעון כבד בתקציבה, יהיה לה גם גרעון כבד בסחר החוץ ולהפך. צמד גרעונות זה מופיע תמיד ביחד על במת המשק, ומתקיים ביניהם יחס מובהק של סיבה ומסובב: הממשלתי (הגרעון) גורר אחריו, לכל פינה חשוכה, את המסחרי (הגרעון). לפיכך, האמצעי הבטוח היחיד להוריד את נפחו של עודף היבוא, הוא לסתום את פיו הבולע של הגרעון התקציבי, או, כדבריו של פרופ' רונאלד מקקינון מאוניברסיטת סטאנפורד, „חוסר איזון בסחר חוץ הוא כולו בעיה תקציבית". פרופ' מקקינון מתייחס אמנם למציאות אמריקנית, שם לוהט הוויכוח על שני הגרעונות והשפעותיהם, אך דומה שאיש מכלכלנינו לא היה חולק על קביעה זו עוד לפני שנתיים.

היום חולקים, רבים חולקים, לאחר שדרכיהם של שני הגרעונות כה נפרדו.

הזהות בין חסכון להשקעה

האמונה הקאנונית ביכולתו של הצמצום המיוחל בגרעון הממשלתי להביא לידי צמצום זהה, או קרוב לזה, בגרעון בחשבון השוטף של מאזן התשלומים, יונקת את כוח השיכנוע שלה מכמה זהויות פשוטות בחשבונאות המאקרו־כלכלית של המשק. צרתן של זהויות אלו, שהן מצלמות מצב סטאטיסטי וסטאטי שנתהווה לאחר המעשה, בדיעבד, לאחר שכל המשתתפים במשחק הכלכלי הסוער כבר אמרו ושיחקו את הקטעים שלהם, והבמה קפאה על מקומה.

בצורתה המובנת (הבה נאמר, היותר מובנת, כי מה אנו נכנסים לרזי התיאוריות הכלכליות במלוא סיבוכן), קובעת הנוסחה הבסיסית של חסכון והשקעה כי ההפרש בין החסכון הלאומי, הפרטי והציבורי־ממשלתי, לבין ההשקעה הלאומית, שווה לגרעון או לעודף בחשבון השוטף של מאזן התשלומים של מדינה כלשהי. זהו ניסוח הלקוח מסיפרם של ברנסטיין וקליין „הבעיה הכלכלית שבין ארה"ב ליפאן", שיצא לאור בינואר 1987 על ידי המכון לכלכלה בינלאומית בוואשינגטון, והמפרק את מרכיביה של בעיה זו לפי הגורמים המשפיעים על החסכון, על ההשקעה, ועל היחס ביניהם. הבסיס הוא כמובן קיינסיני: המישוואה הבסיסית הזאת המהווה גם את לב ליבה של המערכת הקיינסינית:

1. חסכון של המגזר הפרטי (משקי בית פירמות)
2. ועוד... חסכון של המגזר הממשלתי־ציבורי
3. שווה ל... חסכון לאומי
4. פחות... השקעה לאומית
5. שווה ל... עודף או גרעון בחשבון השוטף של מאזן התשלומים, השווה לירידה או גידול בחובות החוץ נטו של המשק.

הבה נאיר את ההגיון המעשי של המשוואה הזו. בכל משק מתבצעת בשנה המסויימת כמות של השקעות, שאותן חייב המשק לממן. מימון השקעות פירושו להימנע מצריכה, כלומר לחסוך. החסכון הוא המקור למימון ההשקעות.

סיבוב ברז פשוט?

הגרעון (או העודף) בחשבון השוטף של מאזן התשלומים שווה, לכן, בדיוק גמור להפרש בין החסכון וההשקעה לאומית. לחסכון לאומי כי ק... מוגדר. כדי להקטין את הגרעון במאזן התשלומים, או בסחר החוץ, צריך, לכן, מדיניות כלכלית אשר תגדיל את סך כל החסכון הלאומי ואם רוצים, כפי שצריכים לרצות היפאנים, להקטין את העודפים במאזן התשלומים, מומלץ לנקוט במדיניות כלכלית שתרחיב דווקא את הצריכה, ותקטין את החסכון.

ואיך מגדילים חסכון לאומי, למשל? מה מסובך. החסכון מורכב כאמור, מן החסכון מצריכה של המגזר הפרטי ומן החסכון, או הגרעון, של המגזר הציבורי. החסכון הפרטי מושפע בהחלטותיו מגורמים מרובים ושונים: תפיסת העושר, כמות העושר, ההכנסות הצפויות בעתיד ועוד. החסכון הציבורי נראה כפוף להחלטתה הבלעדית של הממשלה, ולכן נראה לאמצעי הבטוח והמצוי להגדלת החסכון הלאומי והקטנת עודף היבוא על היצוא. פשוט תחסל נא הממשלה את גרעונה, תגדיל את חסכונה, ואז יעלם גם הגרעון בסחר החוץ.

אוטומאטית, חשבונית, מיכנית הוא יעלם. בתנאי קטן אחד: שהמגזר הפרטי לא יגיב על הריסון הממשלתי באיזה אופן סוטה, בלתי מתגונן. למשל, שלא יקטין את חסכונו בתגובה ישירה על הגדלת החסכון הממשלתי, או שלא יגדיל את השקעותיו. שישמור על מה מלפני השינוי, כי זהו התנאי: סבילות האזרח למדיניות ממשלתם.

וכאן יושב הכלב הנובח של הגאות האחרונה, שעוד נחזור להאזין לקולו, המעיד כל יום.

כעת נשפוך מקצת מספרים אל תוך התיאורטים, ונתחיל מנתונים של ארצות אחרות (אצלנו, כמובן, גם הנתונים יהיו יותר בעייה...

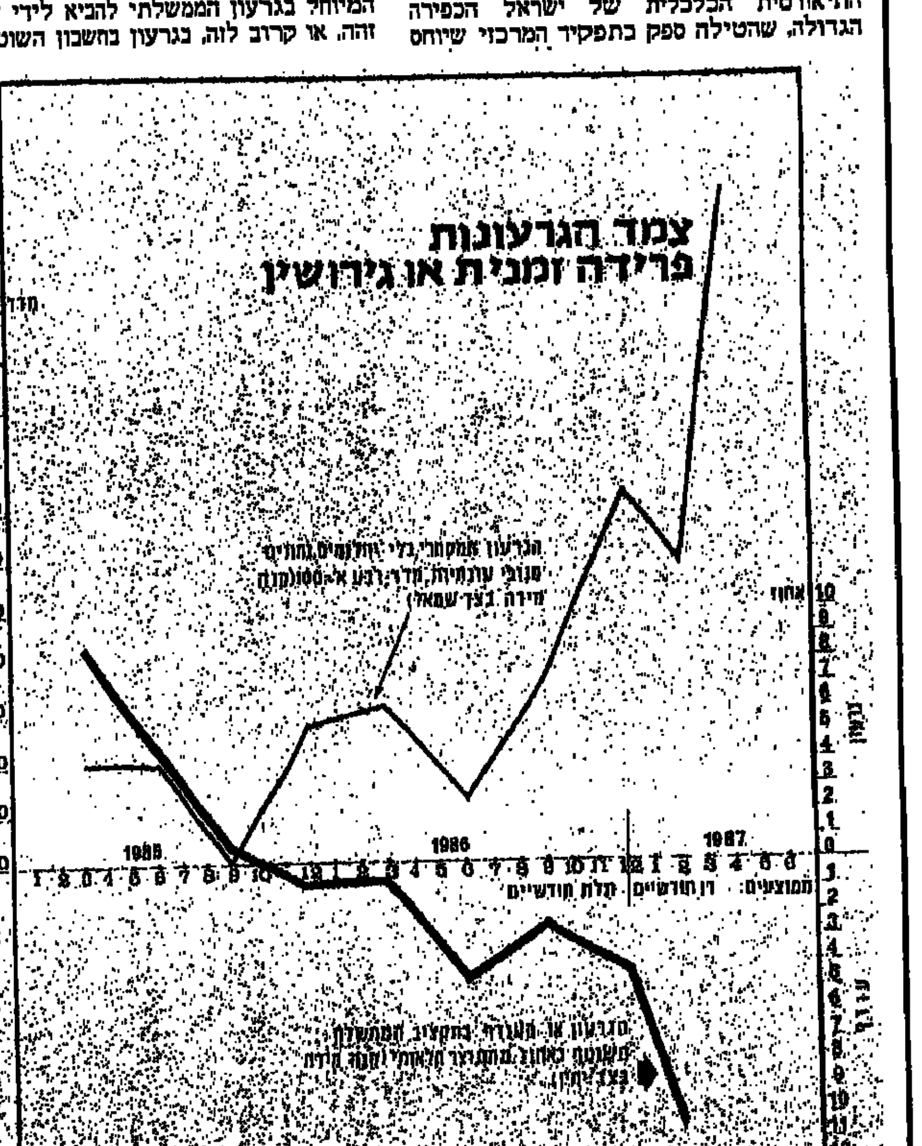

בצידו השמאלי של התרשים נמדד הגרעון המסחרי השוטף, כלומר ההפרש בין יבוא הסחורות ליצואן. כאשר היבוא והיצוא מבוטאים בדולרים, לא כוללים יהלומים, והם ממוצעים חודשיים המתואמים לתנודות בעונתיות החזקה המאפיינת את סחר החוץ הישראלי. נקודת המוצא הוא הגרעון הממוצע של הרבע הראשון של 1985, 170 מיליון דולר, לחודש, השווה ל־100 נקודות. בחודשיים האחרונים של השנה הנוכחית הגיע הגרעון הממוצע ל־360 מיליון דולר לחודש, יותר מכפליים לעומת נקודת המוצא.

בצידו הימני של התרשים נמדד הגרעון (למעלה מעל הקו) או העודף (למטה, מתחת לקו) בתקציב הממשלה כאחוז מן התוצר הלאומי; ההוצאה הממשלתית לא כוללת כאן את תשלומי הריבית על החוב הציבורי, והיא מתייחסת למה שבנק ישראל מגדיר כ„פעילות ריאלית". בנק ישראל הוא גם האחראי לסידרת נתונים זו, ממנה נובע כי הממוצע החודשי של הגרעון היה כ־8.5% מן התוצר ברבע הראשון של 1985; ומאז לא רק חוסל כליל הגרעון, כבר בסוף 1985, אלא שהוא הפך בחודשיים הראשונים של השנה לעודף של כ־11% מן התוצר (בחודשיים האחרונים ירד במידת מה העודף, לכדי 7%־8% מן התוצר. אך אין עדיין נתונים מסוכמים).

בשני הרבעים האחרונים של 1985, בשלב ההלם של המדיניות המייצבת ובלימת ההיפראינפלציה, הביאה הירידה בגרעון ממשלתי לירידה כמעט שוות־ערך בגרעון המסחרי, אבל אחר־כך נפרדות המגמות לחלוטין: מאז הממשלה חוסכת יותר ויותר, והציבור מבזבז יותר ויותר. אחד התשובות היא, שהממשלה גובה יותר מיסים ולכן הציבור מקטין חסכון. תשובה אחרת היא, שגדל חלקו של הכלכלה הלא־מדווחת, והיא הלוחצת על הצריכה והמעוותת את החישובים. אין סתירה בין שני ההסברים.

מאזן של השקעות, חסכונות וסחר חוץ

באחוזים מן התוצר הלאומי הגולמי

המדינה	השנה	חסכון פרטי	חסכון (+) או גרעון (–) ממשלתי	סה"כ חסכון לאומי	השקעה לאומית	עודף (+) או גרעון (–) בחסכון לאומי = עודף (+) או גרעון (–) במאזן התשלומים
		(1)	(2)	(3)=(1)+(2)	(4)	(5)=(3)–(4)
ארה"ב	1980	16.5	−1.2	15.3	15.3	0.0
	1986	16.2	−3.4	12.8	16.3	−3.5
יפאן	1980	28.7	−4.5	26.2	25.2	−1.0
	1986	33.6	−1.5	32.1	27.7	+4.4
מכסיקו	1980	27.8	−2.5	25.3	28.9	−3.6
	1984	26.7	−1.8	24.5	18.5	+6.0
ארגנטינה	1980	18.2	+1.6	19.8	23.0	−3.2
	1984	13.8	−1.0	12.8	14.7	−1.9
צרפת	1980	20.7	+1.5	22.2	21.8	+0.6
	1985	16.1	+2.0	18.1	18.8	−0.7

מקורות: World Financial Markets, IMF, OECD, Institute of International Economics, Inter-American Development Bank, Economic report of U.S. President

איזה חסכון? החסכון של משקי הבית, ועוד החסכון של היחידות העסקיות, כלומר הפירמות, ועוד החסכון של הממשלה, אם היא חוסכת, או חסכונה השלילי, הגרעון, אם היא מבזבזת. אך מה קורה כאשר סך הכל החסכון המקומי־לאומי בשנה מסויימת גבוה או נמוך מסך כל ההשקעה? הלא המשקיעים אינם בהכרח החוסכים, הם נפרדים בהחלטותיהם. כאשר החסכון הלאומי גדול מן ההשקעה הלאומית, המשק מייצא הון לחו"ל, נותן אשראי לזרים ורושם לטובתו עודף במאזן התשלומים. היצוא הכולל שלו גדול מן היבוא, כמו ביפאן. מצד שני, כאשר החסכון הלאומי אינו מספיק כדי לממן את כל ההשקעה הלאומית, המשק מייבא הון מחו"ל וצובר חובות; במאזן התשלומים שלו קיים גרעון. היבוא שלו גדול מן היצוא, כמו ארה"ב, וכמו ישראל בקצב מואץ.

זהו המצב העמיד במשק פתוח למסחר בינלאומי ותנועות הון בינלאומיות.

הלוח הנ"ל נבנה על סמך ומתוך מקורות ופרסומים שונים, לא תמיד זהים בהגדרותיהם. ההפרדה בין חסכון של המגזר הפרטי לבין זה של המגזר הציבורי־ממשלתי היא, למשל, שרירותית למדי ופתוחה לפירושים. המגזר הציבורי, או המגזר הפרטי, כוללים את המוסדות ללא כוונת רווח כמו אוניברסיטאות, קופות חולים? ולהיכן לשייך חברות ציבוריות פרטיות בבעלות מעורבת? מה דינם של מלוות חובה, האם הם חסכון או מס? השאלות מצטלבות, ולכן עדיף להתייחס להשוואה הבינלאומית כאל הדגמה מבנית, כאל סדר מגמות ולא כאל תמונה מדוקדקת, כדי עשירית האחוז. צרתנו היא, כי כל התנודות על גרעונות או חסכונות הם באחוזים בודדים ואלו הן שאריות של פעולות חיבור או חיסור של מספרים גדולים באמת, וגם אי־דיוק שולי במספר הגדול, עשוי לגרום לסטיה מאסיבית במספר הקטן. איזה חצי אחוז פחות בשיעור החסכון, איזה חצי אחוז יותר בשיעור ההשקעה, וכבר עלול מאזן התשלומים להצביע על שיעור גרעון כפול, או על טעות מגמתית בהסבר.

בזבזנות על בזבזנות

אחרי האזהרות הללו הבה, נשכח אותן, וניגש אל ה„עובדות" עצמן. בעמודתו הראשונה של הלוח מס. 1 ניתן שיעור החסכון הפרטי (ההפרש בין הכנסה לצריכה פרטית) כאחוז מן התוצר הלאומי. לעין מוזרקות תנודות חריפות למדי בשיעורו של חסכון זה, הכולל את הרווחים הבלתי־מחולקים של הפירמות והעצמאיים, עד כדי חמישה אחוזים מן התוצר למעלה או מלמטה. רמות החסכון השונות בין המדינות השונות מצביעות על הרגלי צריכה ואי־צריכה מושרשים בכל התרבות הכלכלית של ארץ מסויימת ומסורותיה: היפאנים והמכסיקנים חסכנים רציניים, האמריקנים והארגנטינאים חסכנים חלשים, הצרפתים באמצע.

בעמודה השניה של הלוח נמסרים נתונים על הגרעון הממשלתי־ציבורי כאחוז מן התוצר — רוב הארצות לא נרשם חסכון, כלומר עודף, בתקציב הממשלה. ביפאן ובמכסיקו ניהלו הממשלות בשנות השמונים הראשונות מדיניות של צמצום הגרעונות; במקרה, או לא, אלו הן גם ארצות של נטיה גבוהה וקבועה (אף עולה) של הפרטים לחסוך. התוצאה, הנראית בעמודה השלישית של הלוח והמהווה סכום אלגברי של שתי העמודות הראשונות, סך כל החסכון הלאומי. אנו רואים גידול ניכר בחסכון הלאומי בתקופה של ריסון תקציבי ביפאן (בקנה מידה גדול מאוד, מדהים) ואי־שינוי משמעותי בו במכסיקו. הממשלות של ארה"ב וארגנטינה נהגו במהופך: הן התירו את חגורת התקציב הממשלתי והרחיבו גרעונות, בכ־2.5% מן התוצר הלאומי. בארה"ב לא הגיב על כך הציבור, בשינוי הרגלי חסכון ולפיכך כל העליה בחסכון הציבורי השלילי (הוא הגרעון התקציבי) השתקפה מיד בירידה בסך כל שיעור החסכון הלאומי. בארגנטינה הוסיף המגזר הפרטי את הבזבזנות שלו על הבזבזנות של הממשלה שלו, והקטין את שיעורי החסכון הפרטי. בד בבד עם גידול בגרעון הממשלה, כך ששיעור החסכון הלאומי הצטמק מאוד־מאוד, בין השנים 1980 עד 1984 (אצלנו, כפי שעוד נראה, הוא הצטמק עוד יותר). גם בצרפת ירד שיעור החסכון הפרטי, אבל בלי קשר כלשהו לתקציב הממשלה, שנשאר בעודף. הסטיה הצרפתית דומה, לכן, לישראלית: ככל שהממשלה חוסכת יותר, חוסכים האזרחים פחות. אבל זה אינו הדפוס המקובל, אם בכלל ישנו כאן דפוס אחיד; ואין.

החסכון משפיע על ההשקעה

בעמודה הרביעית של הלוח מסרתי נתונים על ההשקעה הכוללת (הגולמית, כלומר עם הפחת והשינויים במלאי) כאחוז מן התוצר. רק בארה"ב ויפאן עלו במקצת שיעורי ההשקעה במחצית שנות השמונים — וביתר הארצות ירדו, ואף ירדו תלולות. כאשר השינוי בהשקעה שווה בגודלו ובכיוונו לשינוי בחסכון, ההפרש ביניהם לא משתנה אף הוא, וכל המאמץ הממשלתי לחולל מפנה במשק בכיוון של שיפור בסחר חוץ עלול להיגמר רק באבטלה ואי־ניצול משאבים קיימים (ומפגיעה ביכולת צמיחה בעתיד), שאין בצידם שום שינוי בגרעון במאזן התשלומים. נראה, שההחלטות על החסכון ועל ההשקעה אינן כה נפרדות כפי שחשבו קיינס ותלמידיו ואין ניתנות ... ארוכה במיוחד: ככל שהמשק יוכל לדרוש לעצמו לממן את השקעותיו על־ידי משיכת כספים של זרים מחו"ל, כך הקשר שבין שיעור החסכון המקומי לשיעור ההשקעה יחלש וילך, ולהפך, וההפך חשוב לנו מאוד: משק הנעול, מרצונו או בשל העדר אמון חיצוני ביכולתו לפרוע חובות, למימון חיצוני נוסף של ביקושיו, יוכל להשקיע רק את מה שהוא חוסך בעצמו, ולכן נמצא כן קשר הדוק בין שיעור החסכון לשיעור ההשקעה.

י. לביא מבנק ישראל חקר את הקשרים הללו במציאות ישראלית, והגיע למסקנות חשובות מאוד, המחזקות כמה תחושות ראשוניות שמשדרת המציאות. הוא מצא, כי בישראל יש לשיעור החסכון הלאומי השפעה מובהקת, לאחר שנה ויותר, על שיעור ההשקעה הלאומי, ולכן הירידה שחלה אצלנו בשיעורי החסכון השפיעה על ירידה בשיעורי ההשקעות, ומכאן גם על האטת קצב הצמיחה של המשק בשנים האחרונות. עוד מצא לביא, כי בטווח הארוך, כלומר מעל לשנה ושנתיים, משקנו סגור למדי לתנועות הון בינלאומיות וצריך, לכן, להתאים את השינויים בהשקעותיו לשינויים בחסכונותיו, אבל בטווח קצר, של שנה, משקנו פתוח ופרוץ. כלומר, במסגרת של שנה, באופק של תריסר חודשים, אנו יכולים להשתולל בצריכה בלי לרכך השקעות, תוך הסתמכות על הגדלת חובות לחו"ל. אחרי שנה או שנתיים מגיעה המכה וחוזרים לתוואי היכולת. אגב כך מציין לביא, כי „פתיחותו של המשק לתנועות הון בינלאומיות לזמן הקצר, לעומת סגירתו של המשק בטווח היותר ארוך, עומדת בסתירה למדיניות המוניטארית ומדיניות הפיקוח על מטבע החוץ", נו, אבל זו לא הסתירה היחידה שבין המדיניות הכלכלית לבין תוצאותיה.

העמודה האחרונה (5) בלוח מוסרת את ההפרש שבין העמודות (3) ו־(4), שהוא שווה, מתוך זהות הגדרתית, לעודף או גרעון בחשבון הסחורות והשרותים של מאזן התשלומים, כאחוז מן התוצר הלאומי. את ההפרש שבין היבוא והיצוא מממנים בארץ גרעונית נורמאלית על ידי אשראי מחו"ל, כלומר יבוא הון שמגדיל את החוב החיצוני. בארץ של עודפים נורמאלים מורימים את האשראי לחו"ל, או פורעים חובות. בארץ א־נורמאלית ההפרש בין חסכון להשקעה, בין יצוא ליבוא, מוטל על כתפי זרים, המעניקים מתנות בנדיבות מדהימה, ואנו מכירים ארץ כזאת.

יפאני, מכסיקני, אמריקני

בטרם נחזור הביתה, נתבונן עוד בלוחנו. הבעיה האמריקנית נראית ממנו כאילו ברורה מעצמה, על כף היד: הגידול בגרעון הממשלתי בין 1980 ל־1986 שווה בדיוק נמרץ לגידול בגרעון במאזן השוטף של יבוא ויצוא. מראה זה הוא שהניע את מקקינון לטעון, כי מחלת הגרעונות החיצוניים של ארה"ב היא מעיקרה תקציבית, ולא קשורה בעליות וירידות בשער הדולר, או כדברי התימצות של פרד ברגסטיין: „היה זה הגידול הבלתי־מרוסן של הגרעון התקציבי, יחד עם רמה נורמאלית של חסכון פרטי, אשר הביאו את ארה"ב למצב העכשווי שבו רובץ לפיתחה גרעון מסחרי ענק. מגמות אלו צריך לשנות מיד. כדי להגיע לעודף בסחר חוץ, יצטרכו האמריקנים לחסוך יותר, לקצץ ואף לחסל כליל את הגרעון התקציבי, ואולי, מה שאינו רצוי, להקטין השקעות."

זו החוכמה הסדורה: לעשות באמריקה מה שעשתה יפאן ביפאן: היא הקטינה את הגרעון התקציבי של ממשלתה בשלושה אחוזי תוצר (בין 1980 ל־1986) הגדילה חסכון פרטי בעוד חמישה אחוזי תוצר, והשתמשה בתוספת גדולה זו לחסכון הלאומי לשיפור המאזן בסחר חוץ, מגרעון לעודף מאסיבי.

השיטה היפאנית בולטת מול ההבראה (הזמנית) המכסיקנית: גם כאן בראשית שנות השמונים הושג שיפור אדיר, של עשרה אחוזים, בביצועיו של סחר חוץ, כשגרעון עמוק הפך לעודף ניכר. אך לא בזכות הגדלה משמעותית של חסכון (הגרעון הממשלתי קצת ירד, החסכון הפרטי קצת ירד) אלא על ידי צמצום מאסיבי של ההשקעות, עם ההשלכות השליליות על תוצר, אבטלה ורמת חיים בהווה ובעתיד.

השיטה הארגנטינאית הייתה הגרועה מכולן: גידול גרעון ממשלתי, ירידה בחסכון פרטי וירידה תלולה במיוחד בשיעור ההשקעות הפרטיות. המשק נעצר במצב עמיד חרש, ברמה נמוכה יחסית של גרעון מסחרי, אבל בנסיגה חמורה של פעילות כלכלית כולה.

בצרפת, לבסוף, הייתה התגובה של הציבור לחסכון ממשלתי מוגדל — הקטנה ניכרת של חסכונותיו והשקעותיו. למרות תקציב מרסן, גדל כאן הגרעון בסחר החוץ. זהו, גם, המהלך הישראלי.

לוח מס. 2

כיווני החסכון, ההשקעה והמאזן השוטף

בין השנים 1980 עד 1986/84

● סימן (+) מסמן גידול בחסכון או בעודף, או ירידה בגרעון
● סימן (–) מסמן ירידה בחסכון או בעודף, או עליה בגרעון

המדינה	חסכון ציבורי	חסכון פרטי	חסכון לאומי	השקעה	מאזן יבוא/יצוא
ארה"ב	— —	—	— —	+	— —
ארגנטינה	—	— —	— —	— —	+
צרפת	+	—	—	—	+
מכסיקו	+	—	—	— —	+ +
יפאן	+ +	+ +	+ +	+	+ +

מקורות: כמו ללוח מס. 1

היש קשר, או האין קשר, בין כיוון השינוי בתקציב ממשלתי קודם, לבין כיוון השינוי במאזן סחר חוץ? מול התשובה התקנית שצוטטה קודם, יכול כל קורא לשפוט בעצמו מה משתמע מן הלוחות שהבאתי כאן, ומה עוצמת ההשפעות. כלכלנים של חברת ההשקעות האמריקנית האדירה „מורגאן גראנטי" העמיקו בחקר הקשרים הללו, על בסיס נתונים סטאטיסטיים של 27 מדינות תעשייתיות, בין השנים 1978 ועד 1986, ומצאו כי הקשר בין השינויים בתקציב ממשלתי לבין השינויים במאזן סחר החוץ הוא „מסובך ולא חד משמעי." ב־5 מדינות הביא שינוי חיובי בחסכון ממשלתי, כלומר צמצום הגרעון התקציבי, לשינוי חיובי בחשבון השוטף של מאזן התשלומים, כאשר המקרים הבולטים הידועים הם יפאן, גרמניה, שוודיה ובריטניה. בשני מקרים בלבד (נורבגיה וארה"ב) גדלו ביחד גם הגרעון הממשלתי וגם הגרעון המסחרי. בעשרה מקרים התרחב הגרעון הממשלתי, ויחד עם זאת שופר, או נשאר ללא שינוי, הגרעון בסחר חוץ. מסקנתם של כלכלני „מורגאן גראנטי": הכיוון של הקשר בין מאזן ממשלתי למאזן חיצוני אינו ידוע מראש, אינו יציב, והוא מושפע מגורמים הפועלים, כתוצאה מן השינוי במדיניות התקציבית או מסיבות אחרות, על מגזרי המשק האחרים, על הנטיות לצרוך, להשקיע ולחסוך.

קיזוז מיסים בחסכנות

החוקרים מניו־יורק הצליחו למצוא רק אירוע היסטורי אחד, אחד ויחיד בעשור שלם אצל כל מדינות המערב, שבו ריסון תקציבי הלך יד ביד עם גידול בגרעון בחשבון השוטף של מאזן התשלומים. המקרה היחידי הזה היא ארה"ב בשנים 1976 עד 1978: רק כאן חיסול גרעון ממשלתי היה מלווה ביצירת גרעון בסחר חוץ.

המקרה העולמי השני (והראשון בשנות השמונים) הוא ישראל של השנתיים האחרונות:

— הממשלה והסוכנות הידועות יחדיו כ„מגזר ציבורי" חיסלו גרעון של כ־8% מן התוצר הלאומי שהיה קיים ברבע הראשון של 1985, והפכו אותו, ברבע הראשון של השנה, לעודף של 11% מן התוצר.

— מול תנועה זו של הגדלת החסכון הציבורי בסדר גודל של קרוב לעשרים אחוזים מן התוצר הלאומי, הקטין המגזר הפרטי את חסכונותיו בקצב מהיר, מסחרר, והביא לידי כך, שברבע הראשון של השנה היה הגרעון המסחרי כפול מאשר ברבע הראשון של 1985, בגלל היבוא הגואה. באומדן ראשוני נראה, כי שיעורו של הגרעון האזרחי בתוצר הלאומי עלה בשנת 1986 לבדה בכ־3.5% ועוד ידו נטויה (הגרעון השוטף האזרחי, בדולרים ובלי גרה ועזה, עלה אשתקד בכ־800 מיליון דולר, למרות השיפור בתנאי הסחר — היחס בין מחירי היצוא והיבוא).

— מדיניות הריסון התקציבי הייתה, אם כן, מן הסוג הגורם למשקי הבית (ואולי גם לעסקים) לחסוך פחות ולצרוך יותר, ובכך לסכל ולבטל את השלכותיה המתוכננות של מדיניות זו עצמה. הבה נשמע בעניין זה את דעות המומחים:

פרופ' ליויתן טוען, כי את הסתירה בין קיצוץ עמוק בגרעון הממשלתי, לבין גאות הביקושים של הפרטים, ניתן ליישב, וזאת משום — שהקיצוץ בתקציב היה מבוסס על גידול במיסים נטו. ולכן לא השפיע על התנהגות הריאלית — האזרחים פשוט קיזזו את המיסים הנוספים מן החסכון.

פרופ' ברונו טוען, כי רמת הוצאות הממשלה והתעסוקה במגזר הציבורי נשארו ללא שינוי, כשהשיפור בתקציב נובע מצד המיסים; מימון התקציב באמצעות הגדלת החוב הציבורי, הוחלף במימון באמצעות מיסים נוספים נטו.

פרופ' בן פורת אומר, שהמשק הישראלי תירגם תמיד, בשנות השיבעים והשמונים, את המשברים לירידה בחסכון.

כיוונו האחד של הסבר הפרידה (או הגירושין) בין שני הגרעונות הוא, אם כן, ליחס לציבור גישה זהה למיסים ולחסכון, במיוחד חסכון הנעשה באמצעות אגרות חוב ממשלתיות — הוא מחליף ביניהם בקלות. זהו סיפור ידוע מתחום החשיבה הכלכלית, הנמשך עוד מימיו של ריקארדו: נחזור אליו ברשימה הבאה. כיוון הסבר אחר תואר על ידי ברשימה קודמת של סידרה זו. השערתי הייתה, שרק חלק מן התמורה האמיתית להון במשק הישראלי נתפס בסטטיסטיקה, ולכן, לאמיתו של דבר, ההכנסה הלאומית, התוצר העסקי והחסכון הפרטי גבוהים בהרבה ממה שנמסר בחשבונאות לאומית. שלשום הלכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לקראת הסבר זה, ותיקנה את אומדני התוצר לשנת '86 באחוזים אחדים, משמעותיים למדי; אך עדיין לא באותם 10% החסרים עוד לפי דעתי, לסגירת החשבון.

ועל כך, על המשחק המוזר של חסכון, צריכה והשקעה, המעניק כאמור לגאות האחרונה את טעמה היחיד במינו, ברשימה המסכמת הבאה.

(רשימה שלישית)

מסביב לעולם

דוד ארן

אדריכל כצייר עירום

תערוכת אמנות יחידה־במינה, המוצגת בעיר לוזן שבשוויץ, מגלה שהאדריכל השוויצרי המפורסם, הידוע בבניינים התפקודיים, בעלי הזוויות הישרות שלו, היה גם אלוף בתחום הציור של עירום־נשים. הציורים הנ"ל, המוצגים בתערוכה שנפתחה באפריל השנה במוזיאון לאמנות יפה בלוזן, שייכים לאספנים השבדיים תיאודור ואולה ארנברג, שהיו ידידים של לה־קורבוזייה. התערוכה היא אחת ממאה הנערכות השנה במלאות מאה שנים להולדתו של לה־קורבוזייה. בלונדון מתקיימת בימים אלה תערוכה רטרוספקטיבית של יצירתו, ותערוכה נוספת מסוג זה מתכנן מרכז פומפידו בפאריס לחודשי הסתיו.

תחת הכותרת „לה־קורבוזייה הסודי" מקבצת התערוכה בלוזן 190 רישומים וקולאז'ים שיצר בין 1920 ל־1964. רבים מן הרישומים, הנושאים את ראשי התיבות של שמו, מתארים נשים עירומות שוכבות, מתרחצות או רוקדות. חלק מהם מביא תמונות־מין מפורשות, וחלק — נשים כבדות־גוף. הדמויות החושניות והספונטאניות, המושפעות בחלקן מפיקאסו, היוו כנראה לגבי קורבוזייה פורקן ממלאכת האדריכלות. לדברי אריקה בילטר, מנהלת המוזיאון בלוזן, צייר האמן את הרישומים הללו לא למען פירסום אלא להנאתו האישית: „הם מגלים לה־קורבוזייה שלא היה ידוע עד־כה. הוא הוקסם מגוף האשה ומיופיו. זה היה עולם מופרד לחלוטין מן האדריכלות שלו", אמרה.

זמן קצר לפני מותו ב־1965 כתב לה־קורבוזייה: „לגבי האמן הרישום הוא האפשרות היחידה להתמסר לחקר של הטעם ושל הבעת היופי והרגש. הקדשתי חלק מכל יום בחיי לרישום".

הוא נולד בשם שארל־אדואר ז'אנרה בכפר לא הרחק מנישאטל, אך מאוחר יותר נודע בשם הכינוי „לה קורבוזייה" (הדומה לעורבן). לדברי תיאודור ארנברג היה בלבו בראש ובראשונה צייר ורשם, ובאדריכלות עסק לשם פרנסה. אשתו מוסיפה, כי כל אימת שביקר בביתם נשא עמו פנקס ציור ועיפרון. „זה היה בשבילו כמו אוויר לנשימה".

לה־קורבוזייה, שהרבה במסעות, היה נרגש עד דמעות לאחר שראה מופע של הרקדנית והזמרת האמריקנית השחורה ג'וזפין בייקר (אשר הופיעה כמעט בעירום). מוקסם מתנועותיה הכין כמה רישומים שלה, ששישה מהם מצויים בתערוכת לוזן. מאוחר יותר כתב: „כשהיא רוקדת היא שרויה בעולם אחר".

בתצוגה יש גם כמה ציורים של טבע דומם ושל מלחמות שוורים. היא תימשך עד ל־24 במאי ואחר־כך תעבור לדנמארק, שבדיה, פינלנד ואוסטריה.

אך מעטות מבין תוכניות הבניינים החמורות של לה־קורבוזייה מומשו אי־פעם. הוא עצמו כתב על כך: „הזווית הישרה היא סכום הכוחות המקיימים את שיווי המשקל של העולם". מבקר האמנות רוברט יו, בספרו „ההלם של החדש", כתב על לה־קורבוזייה: „מבחינה מסויימת היה פיקאסו של האדריכלות, שכן תוכניותיו מעוררות תחושות חזקות ויש בהן קצבים סוחפים ורישום בעל עוצמה רבה".

לה־קורבוזייה, שעבר לפאריס ב־1917 ונעשה הפרשן הראשי של הסגנון הבינלאומי של שנות ה־20 בצרפת, ראה עצמו כ„אדריכל סוציולוג". יצירתו היתה מקבילה לזו של לודוויג מיז ואן דר־רוהה ושל ואלטר גרופיוס, ראשי תנועת ה„באוהאוס" בגרמניה.

זיונים זה לא הכל

השאלה מה עשה (או לא עשה) גארי הארט, המועמד לנשיאות ארה"ב, עם דונה רייס, דוגמנית ושחקנית, כבר לא מעניינת איש. הסערה מתמקדת היום בשאלה עד במה זכאי הציבור לדעת, היכן נמצא הגבול העדין, שמעבר לו מופרת הזכות לפרטיות

דליה רפאל, וושינגטון

מועמדותו של גארי הארט לנשיאות ארה"ב איננה קיימת עוד. נותרו השאלות ביחס לרלבנטיות הפוליטית של הגורמים לנפילתו, זכות הציבור לדעת, והיכן נמצא הגבול שבו חובה על אמצעי התקשורת לעצור.

מסע הבחירות התקפל במהירות מדהימה. המועמד, שניסה לבסס את מסעו על "רעיונות חדשים", נכשל באבן־נגף נדושה כמעט. ללא תקוות התאוששות הוא קיבל את ההחלטה המכאיבה, אסף את רעייתו המסורה ואת צוות עוזריו הנדהם והודיע על הפסקת המסע, פחות מחודש לאחר שנפתח רשמית.

גארי הארט, המתגאה בהיותו הדמות הציבורית הפרטית ביותר (ומסתבר שמסיבות טובות), היה למועמד הראשון לנשיאות שנשאל, בפני המצלמות, האם חטא מעולם בניאוף. הוא בחר שלא להשיב ואמר: "אינני צריך לענות על שאלה זו". בכך היתה טמונה התשובה. גם ידידיו ותומכיו הפוליטיים הבינו זאת. תוך מאה שעות לא היתה עוד מערכת בחירות.

המחלוקת בשאלה מה עשו, או לא עשו, גארי הארט ודונה רייס, דוגמנית־שחקנית בת 29 ממיאמי, בביתו בוושינגטון, היא מעבר לשאלת המוסר האישי. הסערה הציבורית מתמקדת בדרישות ובציפיות של ציבור המצביעים — ובמיוחד של אמצעי התקשורת, הרואים עצמם שליחיו — מהמועמדים לנשיאות.

בחריפות ובהתרגשות נדונות השאלות האם דורש הציבור מהמועמדים יותר מאשר מעצמו. האם בכך הם נדחפים לחוסר כנות ומציירים עצמם בצבעים מרהיבים שאינם מציאותיים. האם אמצעי התקשורת מתעלמים מהנושאים הפוליטיים המרכזיים ושוקעים בנושאים השוליים, הבלתי־משמעותיים והסנסציוניים? מהם בכלל הקריטריונים לרלבנטיות פוליטית? מה צריך הציבור לדעת על חייו הפרטיים של מועמד ומה אינו עניינו?

במקרהו של הארט אין מנוס מההרגשה כי ביצע התאבדות פוליטית. אולי מבלי דעת. הוא הזמין את העיתונות לעקוב אחריו והבטיח כי "העיתונאים ישתעממו מאד". ומן קצר אחר־כך התפרסם הסיפור של "המיאמי הראלד" אודות סוף השבוע שבילה בחברת דונה רייס. אפילו דברי הגנתה של אשתו: "אם הוא אומר שדבר לא קרה, דבר לא קרה", לא הועילו בעצירת שטף ההתרחשויות. שטף ההאשמות הנוספות ששפע — מהעבר הידוע וגם גילויים חדשים — הביא להצטמצמות התמיכה, כפי שהורו סקרי דעת הקהל, ולהתייבשות המקורות הכספיים.

הארט, האישיות הפרטית, היה משוכנע כי די באינטלקט שלו (הנחשב למבריק במידה יוצאת דופן) וברעיונותיו, המוצגים כאידאליסטיים, כדי להביא לבחירתו. עד לרגע האחרון, בנאום ה"ויתור" שלו, לא נטש את תפיסתו. "אינני מוצלח כדיבורים על עצמי ובמשחק הפוליטי", אמר. נחוש בדעתו, כי "בחיים הפוליטיים יתכן שדברים מסוימים הם מעניינים, אך אין משמעות הדבר שהם חשובים", הוא הוסיף ותקף את ה"שיטה", לפיה הופכים המועמדים לניצודים והעיתונאים לציידים.

למעשה, הטענה הבסיסית יותר שהעלה, היא נגד התמקדות אמצעי התקשורת בפרטים אישיים ופרטיים והזנחת הנושאים הציבוריים. לטענתו נמצא הד גם בציבור וגם בחוגים עיתונאיים. סקר טלפוני שערך "המיאמי הראלד" עצמו בין קוראיו העלה כי שני־שליש מתוכם מותחים ביקורת על העיתון על שהרחיק לכת יותר מדי. ביקורת רבה נשמעת על האווירה הצינית בה מתנהל הוויכוח הציבורי בעידוד אמצעי התקשורת. מאידך, ברורה נטיית הציבור האמריקני, הגדלה והולכת, להיתלות ולהסתמך על היבטים אישיים־אנושיים, בבואו לשפוט מועמד.

הבעיות המדיניות והנושאים הפוליטיים סבוכים ומורכבים כל־כך, עד שהבוחר נזקק לאסטרטגיה של בחירת "מישהו שאפשר לסמוך עליו". הוא יוצא מתוך ההנחה והאמונה שאם הוא מוכיח עצמו בהחלטותיו ובשיקוליו האישיים והבינאישיים, חזקה עליו שיקבל את ההחלטות הנכונות גם בנושאים שברומם של עולם ומדינה.

הבחינה האישית — אישיות של מועמדים — התפתחה בארה"ב רק בעשרים שנה האחרונות, ובמיוחד לאחר "פרשת ווטרגייט". לפני כן היה קיים מעין הסכם ג'נטלמני ביחס לדיווח אודות חייהם הפרטיים של פוליטיקאים. נכללה בו "דממת אלחוט" ביחס לפילגשו של רוזוולט, הרפתקאות האהבים של ג'ון קנדי או פלירטוטיו של לינדון ג'ונסון. פרשיות האהבה וסיפורים אישיים אחרים מחיי אישים רמים בוושינגטון לא נחשבו חומר הראוי לפרסום, או מידע הנחוץ לציבור, כל עוד ביצע נושא התפקיד את תפקידו כראוי.

מאז השתנה המצב כליל. עם פרשת ווטרגייט חלה מעין התמוטטות של אמון הציבור בשליחיו.

גארי ולי הארט – "היא האשה הסבלנית וידועת הסבל הרב ביותר שאני מכיר"

הם הפכו אנושיים יותר. הסתבר שגם הנשיא עלול לשקר. עוד התברר, שהעיתונות שימשה כלב השמירה שחשף את "אי הסדרים" ופתח בתהליך החקירה, עד מיצוי הדין.

כיום מתרכז הדיון בשאלה עד כמה זכאי הציבור לדעת, ולא על עצם קיום זכותו זו. היכן נמצא הגבול העדין, שמעבר לו מופרת זכותו של המועמד לפרטיות.

נכון, מוסכם על רבים, שהסיפורים על קנדי ורוזוולט מוכיחים שאין קשר ישיר והכרחי בין חוסר נאמנות (אישי) לכושר מנהיגות. מאידך, במקרהו של הארט, הודו אפילו חלק מעוזריו, כי התגלו חולשות אופי שלו. היו אפילו שהגדירו חולשות אלו כפצצת־זמן שהמתינה לשעתה, ומוטב, לדעתם, שהתפוצצה שעה אחת קודם, מאשר לו התרחש הדבר מאוחר יותר, רחוק יותר בתוך מסע הבחירות. מעשיו של הארט, כך אמרו, מצביעים על שיקול דעתו, או על העדרו, וכן על מידת המשמעת העצמית וחוש האחריות שלו ביחס לזולתו ובעיקר לקרובים לו ביותר.

ציבור הבוחרים, כך מתברר מסקרים, מוכן לקבל מעשים המורים על חסרונות מוסריים־אישיים, אולם אין הוא מוכן לסלוח למועמד או לנשיא ששיקר. סקר של ה"טיים" מראה שרק 7 אחוזים מהנשאלים מוטרדים מקשרי מין מחוץ לנישואין, אולם 69 אחוז מוטרדים מאמירת שקר.

כך גם בפרשת איראן־קונטראס, המתבררת בימים אלה בקונגרס. סקר דומה העלה תוצאות דומות מאד. הציבור חדל מזמן להתעניין בפרטי הפרטים, העסקות הסודיות והמיליונים החסרים. עניינו רק בדבר אחד — האם שיקר לו הנשיא או לא. גם כאן נודעת מרכזיות לעיתונות, הכתובה והאלקטרונית, בדרך אל חקר האמת.

בדמוקרטיה נוסח אמריקה נדרש דיווח אמת של הנבחרים לבוחריהם. העיתונות רואה את תפקידה כ"הליכה בעקבות" המועמדים והאמת. בשבוע שעבר פרץ הוויכוח האם לא עברה העיתונות את גבול ההגינות בנסיונה לחשוף את האמת. האם הדרך הנאותה היא הצבת מארבים, יומם ולילה, ליד ביתו של איש הציבור כפי שעשה "המיאמי הראלד" בפתח ביתו של הארט בוושינגטון. גם העיתונאים חלוקים בדעותיהם בפרשה זו.

מספר הדעות והעמדות אינו נופל בהרבה ממספר המביעים אותן. מכל מקום, מתברר שהציבור האמריקני רואה במועמדים להיות מנהיגיו רכוש ציבורי. יותר ויותר מתקבלות הצצות העיתונות ב"חור המנעול" אל חדרי חדריהם וחייהם הפרטיים כחלק מ"משחק הוגן". מיקומו של הגבול הוא כבר עניין של העדפה אישית.

האשה שאיתו

כשעמדה לי הארט במוני מצלמות הטלוויזיה ויצאה להגנת בעלה שסרח, יצא אליה הלב. "אני אוהבת את בעלי מאד מאד. תמיד בטחתי בו", עיגולים כחים סביב עיניה, קולה רועד, דיבורה אטי ושקול. בדבריה הפסקות עמוסות כאב שלא ניתן להסתירו. היתה זו האשה־האם הסולחת לבעל־הילד.

מדוע עשתה זאת בשבוע שעבר? מדוע הסכימה עם התנהגותו זו במשך ארבע השנים האחרונות, מאז החל מסע הבחירות (שנכשל) ב־1984? מדוע לא אמרה מלה? מדוע הרשתה לו להתחרות שוב על המועמדות לנשיאות, ביודעה שרגע זה אכן עלול להגיע? מדוע המשיכה לעמוד לצידו במערכת הבחירות, גם כשאמר עליה בפומבי "רעייתי היא האשה הסבלנית וידועת הסבל הרב ביותר שאני מכיר".

יש מי שטוענים כי נשארה עם גארי הארט מסיבות פוליטיות. יש שמאשימים כי חמדה את עמדת "הגברת הראשונה".

האמת היא כי לי הארט עשתה זאת כיוון שזה מה שעושה רעיה פוליטית בארה"ב. כיוון שגארי הארט לא יכול היה, בשום פנים, לרוץ לעבר הנשיאות ללא תמיכתה. בדיוק כפי שטדי קנדי לא יכול היה לרוץ ללא תמיכת ג'ואן קנדי או כמו שג'ק קנדי לא יכול היה לכהן בבית הלבן ללא עזרתה של ג'קי קנדי.

הסיפור הזה איננו רק אודות גארי ולי הארט. מדובר בסינדרום, בתופעה של נשים חכמות, יפות, הגונות ונאמנות, הנאלצות על־פי חוקי חברה ומשחק ישנים להיחשף בכאבן, עלבונן והשפלתן בשל חוקים וחברה המצפים מהן לשבת לצד הבעל ולומר: "אני אוהבת אותו מאד, אמונתי בו מלאה", מעין פולחן פומבי של הבעת הזדהות. כאילו אינה ראויה להיות רעייתו אלא אם תלך עמו באשר־יילך, תאבד באשר יאבד.

דיין, אלישבע ויצחק רפאל

רונית מורגנשטרן

האם גם חיי המין של איש־ציבור הם בגדר נחלת־הכלל? האם "זכותו של הציבור לדעת" ו"חובתה" של העיתונות ליידע את הציבור לגבי הרפתקאותיו ותחביביו המיניים של פוליטיקאי־צמרת? היכן עובר הגבול בין "חובה ציבורית" ל"פגיעה בחופש הפרט"? חשיפת פרשיית גארי הארט בתקשורת האמריקנית, שבעקבותיה פרש הארט מן המירוץ לנשיאות ארה"ב, עוררה שם את הוויכוח — עד היכן, או עד איזה עומק מותר לעיתונות לתחוב את אפה הרוטט? במקרה של הארט, מודים רבים, עשתה העיתונות שירות גדול לאזרחי ארה"ב, מכיוון שהפרשה חשפה איש בלתי־אמין ובעל אופי חלש, שאבוי לה לארה"ב, אם היה מגיע לכס הנשיאות.

הציבור בארה"ב ידוע בשמרנותו ובקנאותו בכל הנוגע לטוהר חיי־המשפחה. אבל כמו שסלח הציבור האמריקני לנשיאו האהוב, ג'ון קנדי, על סיפורי האנאפופים שלו, אולי היה סולח גם לאלה של גארי הארט. אלא שהארט בטיפשות מדהימה הזמין את העיתונות לעקוב אחריו כדי להיווכח, לדבריו, בשיקריות השמועות על אודותיו. העיתונות נענתה לאתגר והרימה את הכפפה, והפכה בסופו של דבר לכפפת אגרוף, שהפילה את הארט אל הקרשים. הארט התגלה כשקרן.

גם בישראל יש מדינאים ואישי־ציבור, שאוהבים "לגוון" את חיי המיטה שלהם, בתקווה שזה לא מעניין ולא עסקו של הציבור. דעת־הקהל הישראלית היא סלחנית הרבה יותר מזו האמריקנית, כשהיא שומעת על מעידה מוסרית וגם יותר ממוסרית של נבחריה. לכן, בין היתר, אין העיתונות הישראלית יוצאת מגידרה, כשהיא שומעת ששר בכיר "קופץ" ללונדון כמה פעמים בשנה, כדי לבלות שם עם פילגשו.

אבל, גם אצלנו היו חשיפות של פרשיות־מין של אישי ציבור ישראליים. מתי זה כן מעניין את העיתונות הישראלית? ב־1973 פרסם השבועון "העולם הזה" כתבה מרעישה על רומן־מיטות בין משה דיין, שהיה אז שר הבטחון, לבין בחורה בשם אלישבע צ'יזיס. היתה זו היא ש"תרמה" את הסיפור ל"העולם הזה".

אורי אבנרי, עורך "העולם הזה" מסתייג, לדבריו, בדרך־כלל, מכניסה לחייו הפרטיים של איש־ציבור, חוץ מאשר בשני מקרים: א. אם האיש הוא חבר מפלגה דתית. ב. אם יש לפרשיית האהבים גם השלכות בטחוניות. המקרה השני מתאים לסיפור של דיין־צ'יזיס, אומר אבנרי: "לגברת עצמה היה רקע מאד מפוקפק. דיין התערב לטובת אחיה של צ'יזיס במשפט שהתנהל נגד האח, הוא ניהל את עסקי המדינה, כולל סודות בטחוניים, מהמיטה. הוא היה חשוף לסחיטה ואכן נסחט בעודו שר הבטחון".

במקרה של דיין, לא הצטרך "העולם הזה" "להשקיע עבודה". את הסודות מחדר־המיטות לא הביא כתב־בלש: צ'יזיס היתה זו שיזמה את הפרסום ומסרה עדויות בגוף ראשון; בפרשה אחרת היה צריך להשקיע יותר מאמץ, כשהושג צילום של קופסת הגפרורים של סגן־השר הדתי יצחק רפאל במועדון לילה פריסאי מפורסם.

מספר אבנרי: "אם מדובר בנבחר ציבור דתי, חובה לפרסם כל מעידה מוסרית שלו, מפני שהוא כאיש דתי רוצה לכפות עלינו בכוח החוק נורמות מסוימות, שמסבירים אותן כנורמות של טוהר המשפחה, לכן הוא חייב להיות מוכן לכך, שהנורמות יישמרו קודם כל כלפיו. אם לא — הרי הוא איננו אדם אמין, וזכותו של הציבור לדעת על כך".

בשני המקרים לא הפילה העיתונות את האישים מהמפה הפוליטית־הציבורית. דעת הקהל הישראלית לא הזדעזעה במיוחד, ולא פסלה אותם, ועדת־אגרנט לא הפילה את דיין, אז צ'יזיס תפיל? אבנרי: "יש הבדל מהותי בין בני ארה"ב וישראל מבחינת משקל דעת־הקהל בשתי המדינות. בארץ אין רגישות של דעת־הקהל לגבי החיים הפרטיים של הפוליטיקאים. אולי זה מבורך לשמוע על־כך, אבל מעבר לכך, לא איכפת לישראלים מחיי המין של נבחריהם. החשיפה של גארי הארט מוצדקת לחלוטין בעיני. הארט הטיל אתגר בפני העיתונות והעיתון "מיאמי הראלד" פעל נכון, אם כי לצערי לא בצורה מקצועית. נאף או לא נאף, הבעיה היא — א. האם שיקר לציבור? ב. האם כושר השיפוט שלו מאפשר לו להיות נשיא ארה"ב?"

(המשך בעמ' 19)

יש־דיבור

עמוד לנוער

YESH DIBOOR

בעריכת עמלה עינת

יש־דיבור חכם

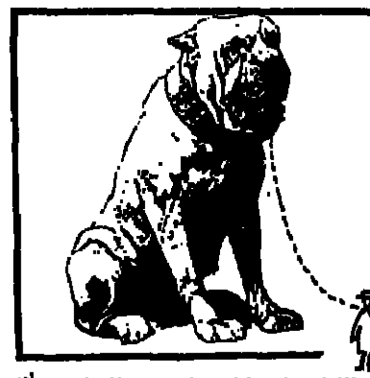

כלב נובח אינו נושך.
האדם אינו כלב.

גבריאל לאוב
(הומוריסטן יהודי־צ'כי)
תרגם: יהודה להב

שיר־כיף

המישחק

כאלו ידעת, כאלו ידעתי לפתור
עולם ומלואו על שטים של פנאי,
זה לזו לא קרבנו. מסתור מול מסתור.
עיניך הלכו מחבואים עם עיני,
ואת לב השטים עקפנו.
אבל כעכבר פתאומי
לחש עבר
ונסקה בצוויחות קטנות וכבר
טרפו שפתי כחתול, ושנינו נטרפנו.

דן פגיס

עופרית בלופרית שובי הביתה

סיפור בהמשכים מאת אהוד בן עזר

פרק ג': מכתב לרפי צימרמן

רפי.

אני רוצה שתדע שאני לא צריכה אותך.

אני יודעת שאתה יכול לחשוב שהמכתב שלי בא לבקש ממך חברות אבל אתה יש לך אופי של מחדד עפרונות, כמו שאומרים, ולכן למה אשחית דבריי עליך לריק?

כל זמן שאתה וקוטג'ית בחברה אחת ורוקדים צמוד במסיבות, אתה בעיניי חדל־אישים חסר־אופי פופאי פינוקיו רוקד לפי חלילה. וחוזר חלילה. חס וחלילה. אדרבא. יַחְרַב־בֵּיתָךְ. יא־חַבִּיבִּי.

האהבה היא דבר קדוש.

אני שונאת אותך.

אמא שלי יכולה להשיג לנו כרטיסים לקרקס. אז אם לא קרקסו לך עדיין את השכל שלך (קוטג'ית!) אנחנו יכולים ללכת יחד לראות את הפילים מחרבנים.

איך סידרתי אותך, טמבל?

שיפול עליך גוש של ח... ויכסה אותך מעל לראשו! חתיכת שקרן אומלל אחד, כאילו אני לא יודעת שהלכת עם קוטג'ית ושטינקה לקרקס! וכל הדרך ריכלתם עלי ואמרתם שאין לי אבא.

אתה ילד עצלן וקצת מפגר, לדעתי. ומפונק. שמעתי בטיול מה הדעה של אמא שלך עליך. ואני חושבת שהיא די צודקת. אתה די מגעיל. מה אני צריכה לדאוג כל החיים שלי לפרלאה שכמוך שאפילו את השיניים לא שוטף בבוקר? פוי. מסריח אחד. אני צריכה לדאוג קודם כל לעצמי, ולדאוג שידאגו לי.

ה"ברוגז" שעשית עלי זה דבר טפשי מאוד. אני לא גנבתי לך את הפונפון של הכובע־צמר שלך שאתה אוהב ללטף כל הזמן על האף המצחיק והעקום שלך כמו ילד מפגר. מה אני צריכה פונפונים של דפקטיבים בלילה במיטה שלי?

אבל אם סתם מתחשק לך ללכת בערב לאכול איזה המבורגר או לסרט, אז תדע לך שאני אשקול את בקשתך בכל הרצינות ואודיע לך את תשובתי בהקדם. בשכונה שלנו יש בנים כמו זבל וכולם מציעים לי חברות. סתם רציתי להביא לידיעתך, במקרה שאתה חושב שאני איזו אחת שלא שמים עליה.

כשאני באמת אוהבת מישהו, אז אני לא אשפיל את עצמי לעולם לכתוב לו מכתבים. כי האהבה היא הדבר הכי הכי שיש בעולם, ומי שמנסה לדבר עליה ולהסביר אותה — סתם מזהם.

מכאן תבין, חתיכת מופרע שכמוך, שכל מה שרציתי להסביר לך כאן זה את אפסותך ואת הטעות שלך שאתה מתחבר לקוטג'ית ולשטינקה.

כשאני הולכת עם החברים שלי לסרט או להמבורגר אז כל הזמן אנחנו מדברים עליכם ועושים צחוק מזה שאחד רזה כמוך הולך עם שתיים מפותחות ומפוטמות כמוך, כמוך...

אני לא חותמת על המכתב המזויף הזה. מה השתגעתי שתצחק עליי שתראה אותו לקוטג'ית ושטינקה? חתיכת חנפן אחד. עבר. מקרה אבוד. בינתיים.

להתראות בגיהנום.

עופרית

מילון חדש

אמצעים ומטרה

אמצעים מופיעים בדרך־כלל בסמיכות ובכפיפות למטרה. אנשים קובעים לעצמם מטרה ושואלים מיד מהם האמצעים שיובילו אותם אליה במהירות ובביטחה, ואחר־כך אומרים ש"כל האמצעים כשרים להשגת המטרה" או ש"המטרה מקדשת את האמצעים". אמירות אלה באות בדרך־כלל לכסות על אי־נוחות או על אי־נעימות הנגרמת בשל הצורך לנקוט באמצעים מפוקפקים מבחינה מוסרית. אנחנו מנסים אז להגן את עצמנו ואת האמצעים הפסולים שבחרנו, באמצעות הטענה שאם אמנם המטרה ראויה, הרי שאין להרהר כלל אחר כשרות האמצעים שסייעו או יסייעו לנו בהשגתה, שכן מה שמסייע לנו בהשגת מטרה טובה וכשרה, הוא כשר וטוב אף הוא. המטרה מקדשת את האמצעים.

ואם זו טענה נכונה? נניח שהמטרה שלשמה אנו פועלים היא אמנם טובה ויפה. על יסוד מה אנו טוענים שמותר להשתמש באמצעים פסולים כדי להשיגה? האם ברור ובדוק הוא שאמצעים אלה הם אמנם היחידים המצויים לנו והאם הם באמת היעילים ביותר להשגת מטרתנו? ואולי נעלה המטרה הטובה לשימוש חפוז מדי באמצעים פסולים, רק משום שלמישהו אצה הדרך או משום שנוח היה לו, בתנאים מסוימים, להשתמש דווקא באמצעים שהשתמש למרות שספק אם היו הטובים והנכונים ביותר.

כלומר, ייתכן שנבחר באמצעים לגבויהם נתפתה מסיבה זו או אחרת, ורק לאחר מעשה יתברר לנו כי מחירם היה יקר מאד, יקר מדי, כה יקר עד שהוא הפך את השגת המטרה לבלתי כדאית.

ובמחשבה שנייה — מי אמר שהמטרות שאנו קובעים לעצמנו מחוסנות בעצמן בפני ביקורת? מה זו מטרה, אחרי הכל? — דבר שאנו מבקשים להשיג או לרכוש לעצמנו ושאותו אנו הופכים למטרה. והלא ייתכן שדבר זה עצמו, הוא פסול מיסודו! היטלר ביקש עולם נקי מיהודים. כהנא מבקש ישראל נקיה מערבים. זה וגם זה ראו לעיניהם מטרה מקודשת, שלמענה היו מוכנים לשעבד את כל שיקוליהם ולא לברור באמצעים. ואילו לנו ברור לגמרי בשני מקרים אלה, כי כבר המטרה עצמה מזמנת אמצעים מסוג מסוים מאד, אמצעים המתאימים לה, הפסולים כמוה.

אבל רוב המטרות שאנו מציבים לפנינו הן סתמיות או כשרות במבט ראשון. מה רע בשאיפה לעושר, למשל? (מה רע בשאיפה לפרסום, לכוח, להשפעה?) אך האם מותר להשיג את העושר בכל צורה ובכל מחיר, רק משום שאנו רגילים בסיסמה "המטרה מקדשת את האמצעים" או משום שאנו מכבדים את העושר ושואפים אליו?

וודאי שלא נבוא בטענות אל העשיר הזוכה בעושרו בדרכי יושר, ואולם נגנה ואף נעמיד לדין עשיר שזכה בעושרו בדרכי מרמה. כלומר, המטרה לכשעצמה לא זו בלבד שאיננה מקדשת את האמצעים, אלא שהיא נבחנת על־פי האמצעים שהיו כרוכים בהגשמתה. המטרה הנעלה ביותר, אם היא כרוכה באמצעים פסולים, הרי שהיא פסולה בעינינו ואם האמצעים להגשמתה מפוקפקים — גם המטרה מפוקפקת.

המשפט הנכון לפיכך, מבחינה הגיונית ומוסרית הוא: "המטרה נבחנת על־פי האמצעים הנבחרים להגשמתה".

יגאל עילם

פותרי אתגר מה־24.4.87

נוי ברוך, קיבוץ זיקים.
הדרין גרנפורט, קיבוץ עין־השופט.
רשף אוריבה, קיבוץ שער־הגולן.
★ ★ ★
הזוכה בספר־מתנה:
רשף אוריבה, קיבוץ שער־הגולן.

יש אופנה

הג'ינס החדש

אחד הלהיטים האופנתיים לקיץ זה הוא הג'ינס לסוגיו, המעוצב בעוזי, בגוני צבע וכסוגי בד שונים.

מערכות הלבוש מבוססות על מכנסי ג'ינס צמודים, חצאית־מיני צמודות ווסטים, וכן חצאית הצמודה במותן ובירך ומתרחבת ושופעת לירך בהמשכה.

פריטים אלה מלווים בחולצות "טי" בסגנון גופיה רחבה ושמוטת שרוול המודפסת בצבעי גלידה ומעוטרת בכתובות מסוגננות.

להשלמת המראה האופנתי — נעלי ספורט צבעוניות המצויות בשוק בשפע, וכן "שלייקס" צבעוניים של סבא המשווים לכל הסט מראה צעיר ושובב.

רחל אלקלעי

ניבה

יש־דיבור על דיבור

ה"חרא" שאנו אוכלים (1)

"חרא" — מלה מסריחה איכשהו... אה...?

אבל מהו — שימושית. אין מה לעשותו מלבד היותה תיאור פלסטי־משהו של אותן שאריות אורגניות אשר אנחנו מוציאים לאוויר העולם מדי כמה זמן, יש לה תכנים נוספים, חשובים לא פחות, והלא אחרי הכל לצורך הפירוש הנ"ל אתה יכול להשתמש גם במלים: צואה; קקא (שם חיבה — קקי) ואולי עוד, ועדיין יבינו למה אתה מתכוון. יש, אגב, אנשים שמשתדלים להימנע מלומר מלים כל־כך מובנות ומעדיפים לומר במקומן כל מיני מלים מוזרות כמו: "יציאה" או "קיבה". וידוע לכל בר־דעת שהקיבה היא דווקא מהאיברים הראשונים בהם נתקל האוכל שאנו אוכלים בדרכו הארוכה בתוך גופנו

(ראה תרשים). שמעתי גם אנשים שאומרים (בעיקר לילדיהם הקטנים) מלים הרבה יותר גרועות כמו "פפה" (פאפא) או "בכח" (כאבא) ועוד כל מיני חרות כאלה שאני אפילו לא זוכר. יש הורים החושבים, כנראה, שילדיהם יגדלו מחונכים יותר אם לא יקראו ל"ילד" בשמו...

בקטע האחרון התחקינו, אמנם, אחרי תופעה משמעותית מאד בדיבור הישראלי, וסביר להניח שלא רק הדיבור הישראלי סובל ממנה. אולם בכך סטינו למעשה מן הנושא והוא (כאמור) שאר תכניה של המלה "חרא". ועל־כך — בשבוע הבא.

תומר קרמן

פוקוס אישי

צבי טימור

אין-כל דרך אחרת

רבין הציג באחד מנאומיו את הנושא במלוא בהירותו. „אם הליכוד יטרפד את מהלכי השלום, ישאלו אותנו, בצדק, למה אנו נשארים בממשלה: האם רק לשם שמירת כסאות?"

לאחר שהליכוד טירפד את המהלך על-ידי יצירת תיקו בקבינט. הציבור יעמיד שאלה זו לפני מנהיגי המערך ולא בצורה רטורית בלבד. הוא ישאל: למה אתם עוד נשארים בממשלה, האם למען שמירת הכסאות?

באין רוב לחוק להקדמת הבחירות לכנסת, על מפלגה רצינית המכבדת את עקרונותיה לעבור לאופוזיציה. מפלגה כזו עשויה בצעד זה להגביר את אמינותה, והציבור יגמול לה על כך בבוא העת. יש יתרונות לישיבה באופוזיציה, לאי הנשיאה בעול התוצאות המדיניות, המובילה למבוי סתום בתהליך השלום. מפלגת אופוזיציה יכולה גם לנהל את המאבקים הציבוריים נגד הרס תנועת המושבים וההשכלה הגבוהה, נגד פיטורי מורים ולשם קיום מערכות בריאות ושכר הוגן.

למפלגות שאינן מאמינות במאבק פוליטי, וסבורות כי הכל נקבע על-ידי שליטה במשאבים ארמיניסטרטיביים, יש להזכיר כי חירות או הליכוד הגיעו לשלטון אחרי ישיבה ממושכת באופוזיציה. מפלגות שאינן מאמינות בדרך זו איבדו למעשה את אמונן בתהליך הדמוקרטי.

הממשלה, לאחר פרישת גוש המערך, לא תחזיק מעמד זמן רב, על בסיס קואליציה אכולת ניגודים המבוססת על 60־61 חברי כנסת. לכן, פרישה מהממשלה עשויה לקרב אותה לקיצה במהירות יתר. אולם אף אם תחזיק מעמד עד למועד הבחירות, היא רק תוכיח את אזלת ידה בניהול ענייני המדינה.

הבחירות הקרובות לא יתנהלו על בסיס טשטוש הבדלים בין שני הגושים, אלא על בסיס חידוד השוני בין מצדדי הסטטוס־קוו עם סכנת מלחמות אין־סופיות לבין מצדדי הסכם השלום. המערך, על-ידי פרישתו מהממשלה, יכול להמחיש לציבור, כי הוא מתייחס ברצינות לעקרונותיו. הפעם המשבר הוא אמיתי, ואינו בנושאים שוליים, כמו התבטאויות מעליבות של מודעי או שרון. הפעם המשבר רציני.

הישיבה בממשלה אינה מונעת מתעמולני חירות לנצל את כל אוסף ההשמצות הפוליטיות בסגנון הידוע. שמיר כבר החל בכך. כאשר הגדיר את המערך כ„שלום עכשיו", ר"ץ, מפ"ם, ובעתיה, הוא רומז, מחכים כינויים עוד יותר גרועים. לא ירחק היום בו הליכוד יכנה את המערכת בכינויים כגון „סוכני מוסקבה" או „סוכני אש"ף". הענקת תואר כבוד לרבין מטעם אלי לנדאו לא צריך לסנוור את העיניים לגבי תהליך זה של החרפת הגידופים. באותה עת, חיל המילואים של הליכוד, שייקרא „הסובלנות", ימחה נגד התבטאויות המגדירות את שמיר כ„אימפוטנט פוליטי", למרות שהגדרה זו קולעת והיא ממחישה את העובדה שראש הממשלה הנוכחי מונע כל שימוש בכלים פוליטיים, כגון מו"מ בדרך זו או אחרת, לשם מניעת סכנות חמורות והרות אסון בעתיד. כן, המשך הישיבה בממשלה יבלום רק את המערך מלפתח את עמדותיו הפוליטיות ולשכנע בהן את הציבור.

המעשה הפוליטי הוא השפעה על מוחות האנשים. אין כל דרך אחרת אלא לשכנע את רוב הציבור בצידקת עמדותיה של המפלגה המתמודדת על השקפות הציבור.

המשך הישיבה בממשלה רק עלול להפריע לתהליך זה. מכאן, שחוק להקדמת הבחירות הוא אולי פתרון עדיף, אך אם לא ניתן יהיה להשיג זאת בכנסת הנוכחית, הרי מפלגת העבודה תצטרך להסיק את המסקנות ולפרק את הקואליציה.

□

עודד ליפשיץ

דברים שצריך לדעת

שום מה, חוויותיו הקשות של יורם בינור, כתב „כל העיר" שהתחזה לערבי מהשטחים וסבל מאפלייה, רעות קרדומות, עוינות ואף אלימות מצד יהודים שנתקל בהם ומכוחות הבטחון, הם אחד „הדברים שמוציאים מהדעת" את יואל מרקוס מ„הארץ". כפי שזועקת כותרת מאמרו מה־12.5.87.

מה שמפתיע אצל מרקוס, פובליציסט נאור, מוכשר ומנוסה, זה שלא סיבלו של בינור, כ„ערבי", עליו כתב בעתונו וסיפר לצופי הטלוויזיה בשבוע שעבר, הוא ש„מוציא מהדעת" את יואל מרקוס, אלא „עצם הרעיון" של בינור להתחפש, רעיון שלדעת יואל מרקוס „מלכתחילה נועד להציגנו כגזענים וכנוגשים של הערבים המסכנים". זה מפתיע, מפני שבד־רך־כלל כתבותיו של מרקוס מאפשרות לנו לראות את עצמנו בראי המציאות. בעוד שהפעם הוא רוצה לנפץ את המראה שבינור מציב מול עינינו ומראה לנו בה צד מכוער בדמותנו. זה מפתיע מפני שגם מרקוס אינו טוען שצד זה אינו קיים, שהרי אילו לא היה קיים, בינור, בתום תקופת ההתחזות לערבי, היה מוריד את תחפושתו ורץ לכתוב לנו על יחסנו הנפלא לערביי השטחים. הטריק המקובל בעתונות, התחזות למישהו כדי לנסות ולהראות את עולמו מבפנים, ולא להסתפק בכתיבה עליו מבחוץ, מוציא הפעם את מרקוס מדעתו. „יש גבול להלקאה עצמית", הוא כותב, כאילו שהמכות שקיבל בינור, כערבי, מידי כוחות הבטחון, הן מכות שבהן הילקה את עצמו.

מרקוס ניתק מהמציאות ומאבד פרופורציות, כשהוא משווה את מה שקורה לערבי מהשטחים בישראל של 1987 למה שהיה קורה לדעת מרקוס, ל„ספרדי בין אשכנזים". יש בישראל עויינות בין־עדתית, אך אין כל יחס בין עוצמתה לזו שחלק מהציבור הישראלי מפנה כלפי ערביי השטחים. אין אשכנזים שלא ישכירו דירה לספרדים, או אשכנזים שיציעו לספרדי, כשם שהוצע לבינור להחליף את שמו לשם שלא יסגיר את מוצאו. דרך אגב, יש יותר משמץ של התבטלות, התחנחנות ורגשי אשמה מופרזים כלפי בני עדות המזרח אצל מרקוס, האשכנזי, כשהוא מייחס את העויינות הבין־עדתית לצד אחר בלבד, האשכנזי. זה לא „דבר שמוציא מהדעת" — אבל זה מרגיז.

הבעיה שעליה התריע בינור היא בעיה אמיתית: אחרי 20 שנות כיבוש, גם הטובים שבינינו מתרגלים לעיוותי המציאות, שוקעים באדישות ומתעלמים מכך שערביי השטחים מופלים לרעה בשכר ותעסוקה, בחינוך, בדיור ובשרותים, סובלים מאלימות של כוחות הבטחון ולעיתים גם משרירות לב אכזרית של הממשל, המפרידה בין בעל לאשתו, הורים לילדיהם, חוצה משפחות שחלק מהן מגורש מישראל, או אינו מקבל רשות לבוא אליה. קיצפו של מרקוס יוצא על בינור, שבהתחפשותו מצא דרך מקורית נוספת כדי לנסות ולהוציא אותנו מאדישותנו כלפי עוול מתמשך ואטימות משחיתה. מרקוס נפל הפעם למלכודת האורבת תמיד לעתונאים: כתיבה, המנסה לאזן דברים שאינם מאוזנים, להצדיק עוול אחד ועוול אחר, להבליע עיוותים ולרצות את כל הצדדים, ימין ושמאל, ספרדים ואשכנזים.

כדאי ליואל מרקוס להיזהר שלא יקרה לו הגרוע מכל מה שיכול לקרות לעתונאי לוחם וביקורתי: שימצא עצמו במקום טוב באמצע. התחפשותו של בינור אינה מה„דברים שמוציאים מהדעת", אלא באה לספר לנו על דברים שצריך לדעת. תחפושתו לא היתה תחפושת מסתירה ומטייחת, אלא תחפושת חושפת. החשיפה — מכאיבה, ובצדק.

□

גדעון ספירו

כומתות ויסורים

ומן החרשות של הטלביזיה הישראלית שיתף ביום שישי שעבר את הצופים במסע היסורים של פלוגת טירונים בצנחנים לקראת קבלת הכומתה האדומה. מסע יסורים אמרתי? אני חושב כי נתיב היסורים של הצלוב הוא בבחינת מסע תענוגות לעומת מה שמוחותיהם הפוריים של ראשי הצנחנים מייצרים עבור חייליהם. אפרוחי הצנחנים האלה היו צריכים לגמוע 90 ק"מ ב־18 שעות. ולא סתם 90 ק"מ, אלא במעלה ההר לירושלים. ולא סתם ירושלים, אלא ירושלים של הכותל — אותה חומת אבנים שהפכה להיות השואב הלאומי לעבודת האלילים הישראלית. ולא סתם 18 שעות, אלא 18 שעות הכוללות הליכה במשך לילה שלם.

המוחות שהגו את הרעיון הזה צריכים לקבל את פרס ישראל למאצ'ו הישראלי. הם כנראה חשבו כי ככל שחייל עייף יותר, נסחט יותר. מגיע קרוב יותר לסף השבירה, גאנק יותר תחת עול החגור והנשק שהוא נושא עמו — הוא יהיה חייל טוב יותר. אותם מוחות כנראה החליטו כי אין מצב מתאים יותר לקבלת הכומתה האדומה מאשר מצב של טשטוש גופני ונפשי. ואם כבר טשטוש, אזי אין ספק שהכותל הוא המקום המתאים ביותר.

הכתבה לא שודרה מתוך נימה ביקורתית. להיפך, מתוך התפעלות והערצה. גם מחלקת יחסי הציבור של צה"ל חשבה שזו דרך להאדיר שם הצבא בציבור, ועל כן חשפה את המסע בפני הציבור הרחב.

אינני יודע מה חש הציבור הרחב, אבל אני (גם כמי ששרת בעבר בצנחנים) חשתי צער ומבוכה שעה שהמצלמה התמקדה על החיילים שנשברו, שלא יכלו להמשיך והיו צריכים להיגרר על-ידי חבריהם. היו רגעים שממש כעסתי על הוגי המסע, כשהמצלמה הראתה את החיילים שזועקו, תוך בכי קורע לב, כי אינם יכולים יותר.

יכול להיות שאני תמים, או שמא תוצאה של מין מוח שמאלי שכזה שתמיד אוהב להעלות סימני שאלה. אבל תהרגו אותי אם אני מבין את המחשבה האסטרטגית מאחורי המסע הזה. האם חייל עייף וסחוט הוא חייל יותר טוב? האם חייל שמגיע לשדה־הקרב באפיסת כוחות יילחם בנחישות רבה יותר? אם חייל איננו רק אוטומט הלוחץ על ההדק, אלא גם יחידה חושבת, האם המצב שבו קיבלו החיילים את הכומתה האדומה היה מצב של בהירות שכלית?

ויש לי עוד כמה שאלות: מי הוא המוח הגאוני שחשב כי הלילה נועד להליכה? הרי גם בצבא צריך בן אדם לישון, ודומני כי במקום כלשהו, בין אלפי פקודות המטכ"ל, מצויה פסקה כלשהי שמייחדת לחייל כמה שעות שינה בלילה. נכון, יש אימוני לילה, ויש לימוד התמצאות לילה, אבל מה לזה ולמסע מטמטם שנמשך 18 שעות? והאם מישהו חשב על הנזקים הבריאותיים לטווח קצר, או לטווח ארוך, כתוצאה ממאמץ חד־פעמי בלתי מבוקר שכזה?

אני מציע לראשי הצנחנים, אולי אפילו לכל המטכ"ל, לצפות מדי פעם בתשדירי השירות של הטלביזיה הקוראים לציבור לעסוק בפעילות גופנית. שם נאמר במפורש כי הפעילות צריכה להיות מותאמת למצב הגופני ומידת הקושי צריכה לעלות בצורה הדרגתית. אנו יודעים כי טירונות בצנחנים אינה קורס לחינוך גופני במכון וינגייט ועל כן אין שם פעילות גופנית רציפה המתוכננת על־ידי מומחים בנושא זה. מסע כזה של 90 ק"מ הוא בבחינת הנחתה אדירה שהגוף לא הוכן לו, וראינו זאת היטב בסרט.

אינני רוצה להישמע מאיים, אבל המציאות הישראלית מלאה דוגמאות של ועדות חקירה שהוקמו לאחר שקרה אסון. הנה תסריט אפשרי: במסע כזה נפטר חייל כתוצאה ממאמץ־יתר. הורי החייל אינם מסתפקים בהודעה הלאקונית של דובר צה"ל ודורשים הקמת ועדת חקירה ציבורית לבדיקת נוהלי מסעות בצבא. הוועדה מוקמת והמומחים לבריאות הגוף והנפש מעידים בפניה על הנזקים שמסעות כאלו יכולים לגרום וכתוצאה מכך מנוסחות הנחיות חרשות, וכו' וכו' וכו'. אז אני מציע להיות חכם ולמנוע את התסריט הזה על-ידי בדיקת הנושא עכשיו, טרם קרה אסון.

□

יהודה להב

אלפי מנשה בגוב דניאלה

ליל ה„מהפך", כמאי 1977, הכריז מנחם בגין על הקמת „עשרות אלוני מורה". לאחר כמה גלגולים, היו „עשרות אלוני מורה" ל„חמש דקות מכפר־סבא". יכול להיות, שהסיסמה „חמש דקות מכפר־סבא" היתה הבריקה של איש פרסומת כשרוני שנשכר על-ידי סוחרי קרקעות ממולחים — אבל ביסודה היו מונחים שיקולים פוליטיים, שהשיקולים המסחריים היו כפופים להם. שכן, עד מהרה התברר, כי אין די קנאים מסוג אנשי „גוש אמונים", כדי לאכלס „עשרות אלוני מורה" בלב היישוב הערבי, ואפילו על שמירת אלוני מורה הקיימים חייבים להפקיד חיילי מילואים, כי שאלה לא יתרוקנו מתושביהם (וכפי שגילה בשבוע שעבר שר הביטחון, גדול מספר החיילים האלה ממספרם בגבול לבנון). כאשר היה צריך להחליט על מיקומו של מעלה ארומים, התנגד השר דוד לוי להקמתו באמצע הדרך מירושלים ליריחו. אז נמסר מפה לאוזן, כי הוא התבטא כך: „למדבר יהודה יילכו כמה עשרות משוגעים לרעיון, לשכונה חדשה, שהדירות בה זולות והנסיעה לירושלים נמשכת פחות זמן מן הנסיעה בפקקי התנועה במרכז העיר, יילכו אפילו תומכי „שלום עכשיו".

יש להודות, שתכסיס זה הצליח, אולי אף למעלה מן המשוער. פעילים של „שלום עכשיו" אולי לא הלכו למעלה ארומים וגם לא לאלפי מנשה, כי הם היו מודעים למחירה של „איכות החיים" המובטחת. אבל הרבה אנשים תמימים הלכו גם הלכו. כי בכסף שב„חמש דקות מכפר־סבא" יכלו לקנות וילה, לא יכלו לרכוש דירה של שלושה חדרים אפילו בבת־ים. כל השאר ידוע — אוויר צח ומרחבים ושירותים טובים ומסובסדים, וככלות הכל, זה באמת רק כמה דקות מן הקו הירוק.

כך רכשו הליכוד, התחייה וגוש אמונים צבא מילואים להגשמת תוכניות הסיפוח שלהם. צבא זה מורכב מאנשים, שלא בהכרח היו חסידי הסיפוח, אבל הם רצו לנצל הזדמנות בלתי־חוזרת לשפר קצת את חייהם. אבל, עכשיו כבר מעוניינים אותם אנשים באופן חיוני בהמשך המצב הקיים, כי כל שינוי מסכן את חסכונותיהם, המגולמים בקירות הווילה שלהם ובאריחיה. הם נקלעו לגוב של דניאלה — ודניאלה יכולה לפרוש את חסותה עליהם. אולי בניגוד לרצונם, אבל בכל זאת, גם כשגם היא עורכת את לילות־הבדולח שלה עם בקבוקי קוקה־קולה מנופצים.

בינתיים אולי כבר למדו אותם תושבים, כי גם „איכות החיים" אינה יכולה להיות איכותית בתוככי סביבה עוינת ונואשת. עכשיו הם אולי כבר מבינים, שחוסר הביטחון הוא מחיר גבוה מדי תמורת החרוסינה האיטלקית בחדר האמבטיה שלהם. אולי הם מעולם לא התנגדו להסדר שלום צודק וגם עכשיו אינם תאבי סיפוח — אבל נראה להם, כי כבר מאוחר מדי. האריחים האיטלקיים כבר מונחים באמבטיה, ובלבם מקננת חרדה, לאו־דווקא לשלימות ארץ ישראל, אלא לשלימות הווילה שלהם. ההוויה קובעת את התודעה. האם דוד לוי קרא את קארל מארכס?

תושבי אלפי מנשה ודומיהם נלכדו בפח שנטמן להם. האם באמת כבר מאוחר מדי או שמא ניתן עדיין לחלצם מן המלכודת? לאחר שיצחק רבין הצהיר, כי גורלם ועתידם של אריאל ואלפי מנשה יכול לשמש נושא למשא ומתן, עושה מפלגת העבודה — שהאופורטוניזם היה לה לטבע שני (אם לא ראשון) — מאמצים בלתי־רגילים, כדי להתנער מהצהרה זו ולהשכיח אותה. אין תועלת במנות אספירין מסוג זה, כיוון שאלה האמורים להירגע מהן, ייאושם ומרירותם יתפרצו ביתר־שאת, כאשר תתנפצנה האשליות שמטפחים בהם.

היושר וגם האחריות הלאומית מחייבים לומר להם את האמת: המשך המצב הנוכחי לאורך ימים טומן בחובו סכנות ודאיות, שפצצות התבערה המושלכות מפעם לפעם הן כאין וכאפס לעומתן. הוא יביא למלחמה (למלחמות) — למלחמות), ובמלחמה אנו עלולים לשלם מחיר, שגם אלפי וילות אינן שוות לו. אם אמת זו לא תטושטש, ואם תחדור למוחם של מתנחלי „חמש דקות מכפר סבא", אפשר שרובם ייחלץ מגוב־דניאלה.

□

בנקודת האל־חזור

תא"ל (מיל.) גיורא פורמן, מי שהיה אחראי בזמנו על ריכוז עבודת המטה של חיל האוויר, התנגד מלכתחילה לפרוייקט הלביא. גם היום הוא יוצא נגדו — הפעם מסיבות אחרות

טקס גלילת הלביא – הסיכויים ליצוא אינם ורודים צילום: בועז לניר

גיורא פורמן

רבים ממתינים בשבוע לדיון ולהחלטת הקבינט על גורל „הלביא". ראש מנהלת הפרוייקט, מנחם עיני, הגדיר שלוש אפשרויות שייווצרו אחרי ההחלטה:

א. הפסקת הפרוייקט בהקדם האפשרי (וניסיון לכוון את מירב התקציבים ש„ישוחררו" ומירב כוח האדם הקשור לפרוייקט לפיתוח ולייצור מערכות נשק אחרות).

ב. המשך הפרוייקט (שהתנאי המזערי לו. יהיה תוספת תקציבית ל־250 מיליוני הדולר שמוזרמים על-ידי הסיוע האמריקני לארץ מאז 1981. עם המשך הפיתוח יידרשו כ־80 מיליון דולר, ובשנים של ייצור המטוס יהיה צורך להוסיף לסיוע האמריקני כ־250 מיליון דולר לשנה).

ג. הריגת „הלביא" בהדרגתיות, עם קיום החלום בשנים הקרובות. (אי הגדלת התקציב מעבר לסיוע האמריקני והחלטה „חלבית" ממשלתית על המשך הפרוייקט בצירוף „בלוף" של „גיוס הכסף ממקורות עצמיים").

הפרוייקט הוא הגדול בתולדות ישראל. הוא נועד להימשך עד שנת 2000 (פיתוח וייצור). אחרי שהחל דרכו בכ־1980. היקפו התקציבי יוכל להגיע ל־7־6 מיליארד דולר. היום הוא נמצא מבחינת התקציב במחצית הדרך של שלב הפיתוח ומבחינת לוח־הזמנים כבר עבר מזמן את מחצית הדרך של השלב המתוכנן והתקציב שכבר הושקע הוא כ־1.5 מיליארד ושלב הפיתוח כולו ידרוש כ־3 מיליארד. לוח הזמנים ניתן היום לקיצור והוא תלוי רק ביכולת העמדת התקציבים לפרוייקט. בתעשייה האווירית מועסקים כ־3000 איש בפרוייקט הלביא, וההערכה היא שבתעשיות האחרות בישראל עוסקים בו כ־1000 עובדים נוספים.

מספר „האינטרסנטים" שיש להם עניין רב בהמשך הפרוייקט מוערך בכ־45,000 ומעלה (מספר מנדטים בבחירות לכנסת), וביניהם 21,000 עובדי התעשייה האווירית ומשפחותיהם. מעבר לאינטרסנטים, יש מחויבויות לפוליטיקאים (בעיקר, ממשלות הליכוד), שהחליטו בעבר על ייצור ופיתוח המטוס הישראלי.

אין ספק שההחלטות בנושא הן מן החשובות ביותר לכלכלת ישראל ולבטחונה (נושא שבמדינות אחרות נחשב למיקרו־כלכלי ואצלנו הוא מאקרו־כלכלי ויש אומרים שאף יותר מזה...) הציבור הרחב, שמוכן להגיב בחום על הרבה נושאים פחותי ערך, לא „התחמם" כאשר החליטו על הלביא ואינו מתרגש גם היום.

אנשי התעשייה האווירית גלגלו עוד בשנות ה־70 מחשבות ותכניות לייצור מטוס קרב חד־מנועי אחרי סיום פרוייקט „הכפיר". אין להאשימם בכך שעשו זאת מבלי שמישהו הזמין עבודה כזו. כל מי שמצוי בתעשיות המטוסים ומערכות הנשק יודע שהיצרנים חייבים שלא להמתין לקונים הפוטנציאליים אלא עליהם להקדימם ולהציע להם כיווני התפתחות. מי שאינו עושה זאת, לא יצלח לשרוד.

בשנת 1980 ערך חיל האוויר עבודת מטה מקיפה לסיכום חלופות אפשריות של סדר כוחותיו בשנות ה־80 וה־90. כל חלופה, כשהמדובר במטוסי הקרב, כללה מספרים שונים של סוגי מטוסים שונים, שהיו צריכים לאפשר השגת המשימות העיקריות של חיל האוויר בתסריטי מלחמה אפשריים:

א. הגנה אווירית על שמי המדינה ווירות הקרב.

ב. השגת עליונות אווירית (שהיא חופש הטיסה בזירות כהן נדרש לטוס, ואת זאת משיגים על-ידי השמדה או ניטרול מערכי הנ"מ הקרקעיים וכן השמדה או ניטרול מטוסי האויב).

ג. השתתפות בלוחמת היבשה והים (שעיקרה בפגיעה בכוחות אויב קרקעיים מחוץ לאזורי הקרבות או בדרך אליהם, ומיעוטה בסיוע ישיר בלחימה).

ד. משימות שחלקן „איכותיות" ורובן דורשות סד־כוח מצומצם ובעלי תכונות ייחודיות כגון צילום, תקשורת ותקיפת מטרות אסטרטגיות (דוגמת הכור בעיראק).

כל „חלופה" כללה מטוסי יירוט מתקדמים ומטוסי תקיפה שחלקם „שייך לדורות ישנים". אפשר היה לערוך בדיקות של האפשרויות השונות לגבי יכולת השגת המשימות העיקריות מול עלות מחזור החיים של הסד"כים השונים, כך שמקבלי ההחלטות יוכלו לשקול לפי התכונות השונות להם את העדפותיהם. אין זה סוד שחיל־האוויר פיתח בעבודת נמלים של תחקירי המלחמות השונות, תרגולים שונים וסיכום הערכה עתידני של לוחמיו הבכירים, מערכת מדדים שמאפשרת קבלת תמונה טובה לגבי משמעות והסתברות יכולת השגת המטרות השונות של האלטרנטיבות בבניית כוחו.

רק חלקן של החלופות שנבדקו בשנת 1980 כלל אפשרות הצטיידות במטוסי קרב מתקדמים מתוצרת ישראל נוסף למטוסים מסוגים אחרים שייוצרו בארה"ב. חלופות אלה לא קיבלו העדפה על פני האחרות. כאשר התכניות ארוכות טווח־הזמן נדונו במערכת הביטחון בראשות השר וייצמן, נבחרה החלופה שכללה מטוסים מתקדמים מתוצרת ארה"ב (אפ־15 ו־אפ־16), מטוסים מהדורות הקודמים של ארה"ב (כמו הפנטום, אפ־4), ומטוסי קרב מתוצרת ישראל. שלהם נבחר השם „לביא" (בתעשייה האווירית היו גם תכניות למטוס דו־מנועי גדול שאחרי פרוייקט ה„כפיר" כונה „אריה". הוא לא התקבל כלל בחלופות שנדונו בחיל־האוויר ולכן נבחר השם „לביא" לאחיו הקטן).

כך החל הלביא בהמראתו עם החלטת ממשלת בגין. התחשיבים של אז עם העלויות הנמוכות יותר מהתחשיבים של היום ומספר המטוסים הרב יותר שייוצר לחיל האוויר או יימכר (למי?) איפשרו למערכת הביטחון — בהערכת התקציבים העתידיים הצפויים לה מהמקור הישראלי והאמריקני — „לחיות עם התכנית" (באותו זמן היה הסיוע האמריקני הישיר ל„לביא" רק בגדר אפשרות, שרבים פקפקו בה).

פצצת־זמן כלכלית

כאן החל גם הסיפור האישי שלי. באותה תקופה הייתי אחראי לריכוז עבודת מטה חיל־האוויר, וכממלא מקום מפקד חיל־האוויר השתתפתי גם באותה ישיבת ממשלה שהחליטה על כך. מצאתי עצמי כמעט יחיד בצוות הבכיר של מטה חיל־האוויר שהתנגד לפרוייקט (מאוחר יותר התקבלו גם מכתבים מקצינים נוספים ומפקד־שדה בכיר של החיל שהתנגדו כחום).

הסיבות להתנגדויותי היו שתיים:

1. חשבתי שייצור מטוס קרב מתקדם במדינה קטנה הוא „פצצת זמן כלכלית". האמנתי שיש לנו ניסיון מבצעי עשיר מאוד עם יכולת ליצירת יתרונות כלכליים ומבצעיים בשורה של מערכות נשק קטנות יותר עם פוטנציאל שוק עולמי רחב (כגון מזל"ט, סוגי טילים מסוימים או מערכות מודיעין). צריך היה לכוון את התעשיות שלנו להתמחות במערכות הנשק הנ"ל ולא לבלוע אותן לשם ייצור יומרני של מטוס, שרק מספר קטן מאוד של מדינות גדולות ועשירות מייצרות מטוסים דומים לו.

2. בשנת 1980 אושר הלביא בעל המנוע הקטן (מסוג 404 של ג'נרל אלקטריק, שהוכנס למטוסי אפ־18 ו־אפ־20, שפותחו על-ידי חברת „נורטרופ"). סביב מנוע כזה אפשר לבנות מטוס קטן, שביצועיו (בעיקר ביכולת נשיאת מטעני חימוש שונים) נמוכים וצפויים להיות רחוקים מהנדרש לחיל האוויר של סוף שנות ה־80.

באותו זמן לא היה לי ספק שבסופו של דבר תתקבל דרישת חיל־האוויר למנוע הגדול יותר (ה־1120 של פרט־אן־וטני, שצריך היה אז להשקיע הרבה בפיתוחו). יחד עם זאת, הכנסת „המנוע הגדול למטוס המיועד, היתה אמורה להגדיל בהרבה את הבעיה הכלכלית". כך אמנם קרה, שתי שנים מאוחר יותר.

כאב־הבטן האישי שלי נשאר זמן רב, אך הפרוייקט רץ ואין דבר מטופש יותר מאשר נסיונות „להכניס מקלות בגלגלים" כתהליך לשינוי ההחלטות. פעילות כזו, אם יבצעוה בתדירות גבוהה, יכולה לגרום נזקים גדולים, שכל אדם שמרגיש אחריות למערכת הביטחון שלנו אינו מוכן להם. היום, שני אבות־הטיפוס הראשונים כבר ביצעו יותר מ־40 טיסות, אלפים קמים כל בוקר לעבודה מלהיבה בפרוייקט, והשאלה היא: היכן „נקודת האל־חזור" (בנווט אווירי ארוך־טווח מסמנים תמיד POINT OF NO RETURN) מהיכן על ציר הזמן או ציר התקציבים יש הצדקה לשנוי גישה?

אין היום כמעט שום חישוב או שוב הערכת חלופות, שאי־אפשר היה לבצע לפני שנתיים. לכן, האם אין זו פאשלה גדולה של מערכת הביטחון והממשלה בכך שלא ערכו את הדיון ועבודת המטה הנדרשת בעבר?

העיתונים כותבים „שבצמרת חיל האוויר יש הסכמה מוחלטת בדבר ההכרח להפסיק את הקצאת המשאבים ללביא (ידיעות אחרונות 18.5.87); היכן היתה „צמרת" זו בשנים האחרונות?

נגזר עלי להיות בלתי־פופולארי בהתנגדותי לפרויקט לפני שבע שנים. כאבי־הבטן שלי מאז מציקים לי מחדש בימים אלה, אלא שהפעם הסיבות והכיוון שונים.

אחד מהנתונים המרכזיים בכל הערכת עלויות המטוסים הוא מספר המטוסים הצפוי להיות מיוצר. בתחילת הדרך נעשו החישובים לגבי 300־400 מטוסים, אשר 100־200 מהם יועדו להימכר למדינות אחרות. הערכה כמותית זו נראתה כבר אז בלתי ריאלית, וברור היה שכדי להפוך את אפשרות היצוא לאפשרות ריאלית צריך לפעול מראש וגם אם נפעל אין בכך כל הבטחה.

לפי הערכתי באותם ימים, נדרשו שני כיווני פעולה:

א. היות ששוק מטוסי הקרב הבינלאומי הוא שוק פוליטי, הסיכוי שלנו להצליח בו הוא רק בשתי אפשרויות: (1) בניית מטוס ללא „מרכיבים אמריקניים" בתוכו, שיהיה לנו החופש למכור אותו ללא צורך באישור אמריקני. (2) שילוב תעשיות המטוסים האמריקניות החזקות בפרויקט במידה כזו שהן תהיינה מעוניינות במכירות המטוס לארצות ותשפענה על השלטונות בארצן.

היות שהאפשרות הראשונה לא היתה ואיננה ריאלית צריך היה מההתחלה תכנית לאפשרות השניה. לצערי, לא כך אירע והפניות לייצור מרכיבים בארה"ב נעשו משיקולים עניניים של כל פריט מבלי להרכיב תכנית כוללת של מעורבות ה„חזקים" שם.

ב. הפעילות השניה, שנראה כאילו היא תורמת ליצוא המטוס, היתה בהתאמתו להיות מטוס הדרכה מתקדם. זו היתה אחת הסיבות להגדלת הקדימות שניתנה למטוסים הדו־מושביים. העולם התעופתי כולו נמצא כבר מספר שנים בדילמות־פתוחות ביחס להדרכת טייס הקרב המתקדם. בעבר אפשר היה לערוך תסריטים מצוינים של מכירות לארצות המפותחות ביותר, אלא שגם על עניין זה צריך היה מישהו לעבוד.

מטוס הדרכה מתקדם צריך היה להיות זול בהרבה מהתכנון של הלביא. את זאת אפשר להשיג על-ידי בנייתו ללא מרכיבים עיקריים וללא העמסת המחיר במלוא עלות הפיתוח. מהצד השני צריך היה ליצור בו את היתרונות ההדרכתיים שאינם קיימים במטוסים המיושנים שמאכלסים כבר שנים רבות את בתי־הספר לטייסי קרב בעולם.

כיום, הסיכויים לייצוא אינם ורודים. לכן המספרים של תכניות יצור מטוסי הלביא קטנים יותר והעלויות צומחות. ברור שמה שכבר שולם, אינו רלוונטי להחלטה. אלה הוצאות שלא יוחזרו. וכך, מחיר מטוס היום אינו נושא על גבו את החלק של הוצאות הפיתוח (סך כל הוצאות הפיתוח מחולק במספר המטוסים שיוצרו) אלא רק את ההוצאות העתידיות. לכן, עם חלוף הזמן נעשה „המטוס להחלטה" זול יותר ובהשוואה לחלופות האחרות גם כדאי יותר. זו הסיבה „לנקודת האל־חזור" שממנה והלאה כבר לא כדאי לשנות ההחלטה גם אם בעבר היה היגיון בשינוי.

מסיבה זו יכול הוויכוח הנוכחי להתרכז בשלושה צירים מצידם של אנשי התעשיה האווירית:

א. דחיית ההחלטה על-ידי מימון של ההפרש בין הסיוע האמריקני לבין הנדרש על-ידי „מקורות פנימיים של התעשיה־האווירית" למשך שנתיים נוספות יוכל להעביר את הפרויקט מעבר ל„נקודת האל־חזור" שעומדת בפני המחליטים.

ב. אין להשוות חלופות בין 150 מטוסי לביא או יותר לבין מספר קטן בהרבה של מטוסי א־16. זו השוואה של שתי איכויות שונות מבסיסן. בכל אופן, אפשר להתווכח על מספר המטוסים וברור שהתוצאה תיראה בעלות של כל אחד.

ג. יש ביצועים וציוד המייחדים את הלביא מכל מטוס חלופי. אלה פותחו במיוחד לפי דרישת חיל האוויר הישראלי. אי־אפשר להעבירם אל מטוסי אף־16 וכל ניסיון כזה יעלה הרבה יותר מהחלופה שבה ייוצרו מטוסי לביא.

כיום, בעיקר במטכ"ל ובעיתונות, אין כמעט דבר פופולארי יותר מההתנגדות לפרויקט הלביא. ההנמקות והשיקולים של 1980 אינם משחקים עוד „במגרש". גם אם בסופו של דבר עוד לא מאוחר מכדי להחליט על סגירת הפרויקט, כאבי הבטן שלי נגרמים בגלל הדרך וההנמקות שעומדים היום במרכז נסיונות השכנוע. קשה מאוד להסתגל לכך וזו אחת מהסיבות לכך שקשה לי להאמין בנחרצות עמדתם של שר הביטחון ומנכ"ל משרדו. הם לא ישתכנעו בדרך זו (אודה, גם אני לא הייתי משתכנע), והתוצאה תהיה הפחות מוצלחת מכל האפשרויות (פשרה שתהרוג את הלביא ותשאיר את החלום).

(רשימה ראשונה)

□

מוֹגלי

שייכותו הביורוקרטית מטושטשת. אבל סאגר אל־קוטייל, ירדני־פלשתיני־מצרי, עוזר־בית מעזה העובד בתל־אביב, הוא צייר של ממש, איש מובשר שאינו נזקק למלים או לשפה

גיורא מנור

צילומים: בועז לניר

סאגר מצייר בעיקר בלילות, כשהוא יושב על מיטתו. ציוריו מלאי דמיון ויש בהם משהו סוריאליסטי

כשפגשתי אותו אצל אחד מידידי, לא ידעתי שהוא צייר. בחור צעיר בטריינינג אפור, שנראה כאילו שב זה עתה מריצת הבוקר שלו. רעמת שיער שחור, עיניים מבריקות, מאור תל־אביבי, מדבר מהר, כאחד הצברים המצויים.

יש לי הרגל, או שמא זה שריד מהקאריירה הבימתית שלי, שכשאני פוגש במישהו לראשונה, אני מדביק לו מין תווית של בעל־חיים, כי כמעט כל אדם יש בו איזה „גרעין" של חיה (לפי מיטב המסורת של תורת סטאניסלבסקי...) זה גם עוזר לזיכרון ההולך ונחלש עם חלוף (עשרות) השנים, למנוע את מבוכתי בפגישה שניה, כי אני נוטה לשכוח שמות של אנשים.

האסוציאציה שלי עם סאגר, כפי שהציג את עצמו, היתה עם „ספר היער" של רודיארד קיפלינג. ראיתי בו מיד את מוגלי, הילד שגדל ביער־העד. רק מאוחר יותר התברר לי, שפירוש שמו הוא עיט בערבית. וכי הבחור הוא, בעצם, ערבי. שנולד במחנה־פליטים בירדן ועבר בגיל צעיר עם הוריו לעזה.

מבחינת ההשתייכות הלאומית, סאגר הוא ממש סמל לתערובת העצובה של חיי פליט, שנופל בין כל הכסאות המדיניים. האם הוא אזרח ירדני, כי נולד בגדה המערבית? או אזרח מצרי, כי מי שחי ברצועה שייך כביכול למצרים? או אולי ישראלי, כי הוא עובד בתל־אביב?

בעת ביקור אצל קרוביו בירדן ניסה פעם סאגר להשיג תעודת־זהות פלשתינית, כדי לנסוע בעזרתה לטיול במצרים, שגם בה יש לו קרובים. אבל נתקל בסבך ביורוקרטי ירדני־פלשתיני־מצרי, שלא הצליח להתגבר עליו. כך נשאר בלתי־קיים מבחינה ביורוקרטית, איש ללא אזרחות מכל מין שהוא. לאירופה נסע עם תעודת־מעבר ישראלית דווקא...

אבל תעודת־זהות אין לו, כמובן. פעם היה באילת, הלך בלילה ברחוב, ולפתע ניידת של משטרה. „תעודות, בבקשה!"

סאגר לא היה לו חשק לבלות את שארית הלילה בתחנת משטרה. תעודות מתאימות לא היו לו, אז מה שנותר הוא החוצפה הנצחית של הפליט המנוסה.

„מה אתם חושבים, שאני ערבי?" — שאל את השוטרים.

„לא, לא..." — ניסו השוטרים להרגיע אותו.

„בטח. אני פלשתיני, ממחנה פליטים בעזה".

„בסדר, בסדר, לילה טוב" — והשוטרים חמקו מהעימות הבלתי נעים ונעלמו בחשיכה.

סיפור מאוד יהודי, בעיני. או ערבי, אם תרצו וגם אם לא תרצו.

אבל שעה ששייכותו הביורוקרטית של סאגר אל־קוטייל מטושטשת, ברור לגמרי שהוא צייר של ממש.

מצד אחד סיקרן אותי מה מצייר מוגלי, ומצד שני חששתי, שאם יזמין אותי לראות את עבודותיו, יתברר שהוא מצייר מיני פלאקאטים בעלי מודעות פוליטית. למעשה התברר, שציוריו מלאי דמיון, ויש בהם משהו סוריאליסטי.

סאגר פיתח לעצמו טכניקה משלו, כי מעולם לא למד אמנות בצורה מסודרת. עד עכשיו כל עבודותיו כמעט עשויות בעפרונות צבעוניים, טכניקה המקנה להן עדינות ושקיפויות. כמו אצל יוצרים רבים, מציינים אותם זכרונות ילדות, תמונות שלא תמיד מובנות אפילו ליוצר עצמו. משהו בין חלום לזיכרון. מין סימבוליקה אישית. נשים, המחזיקות אולי גוויה, אולי תינוק שנתארך למימדי לחם צרפתי; חמור ובעליו — כל הדמויות שלו מביטות הישר אלינו, הצופים בהם, בעיניים גדולות, עצובות משהו. העיניים הללו מהוות על־פי רוב את נקודת־הכובד בציור.

סאגר מצייר בעיקר בלילות, כשהוא יושב על מיטתו. הוא השתתף בכמה תערוכות, ביניהן גם אחת באוניברסיטת ביר־זית (מאז ששמו הופיע בקטלוג תערוכה זו, הוא אומר, מתעניינים בו „כוחות הביטחון"...).

הוא מצליח למכור ציורים. אבל, כפי שהוא אומר, „אני עדיין צעיר ומעדיף להתפרנס מעבודה פיזית", כי זה מקנה לו חופש אמנותי. למעשה הוא „עוזר־בית". יש לו לקוחות קבועים, שהוא מטפל בדירותיהם. ואם אינני טועה, יצר יחסים חבריים עם בעלי־הבית, שאצלם הוא עובר, מעבר למקובל לגבי מנקה.

הוא כמעט בן שלושים, וכבר הספיק להינשא, ללדת ילדים ולהתגרש יותר מפעם אחת. הוא נשמע קצת גאה בתדמית הדון־ז'ואנית שלו. אם כי, כפי שהוא אומר, יש לו „חברה קבועה" כבר כמה שנים.

מוגלי, שרץ עם הבאנדר־לוג בג'ונגל של המזרח התיכון, מרגיש בבית בתל־אביב, אבל בכל זאת לא שייך ממש. בית משפחתו בעזה, וגם שם הוא בבית. להלכה אפילו לא ערבי־ישראלי, למעשה אזרח לכל דבר, מלבד זכויות האזרח. בעל כורחו הוא מגלם בסבך חייו את הדילמות של כולנו. אולי יש לו מזל, שהכשרון שלו לצייר מאפשר לו להתבטא מבלי להזקק למילים ולשפה. אם כי הוא אחד מאלה, שמסוגלים לזנח. ללמוד בצורה מסודרת לא בראש שלו, ובצדק, כי כבר עבר מזמן את שלב התלמיד. הוא נוגה, כפי שהתבטא הסופר מקסים גורקי, „של אוניברסיטת החיים".

תכניות? להתחיל לצייר בצבעי־שמן.

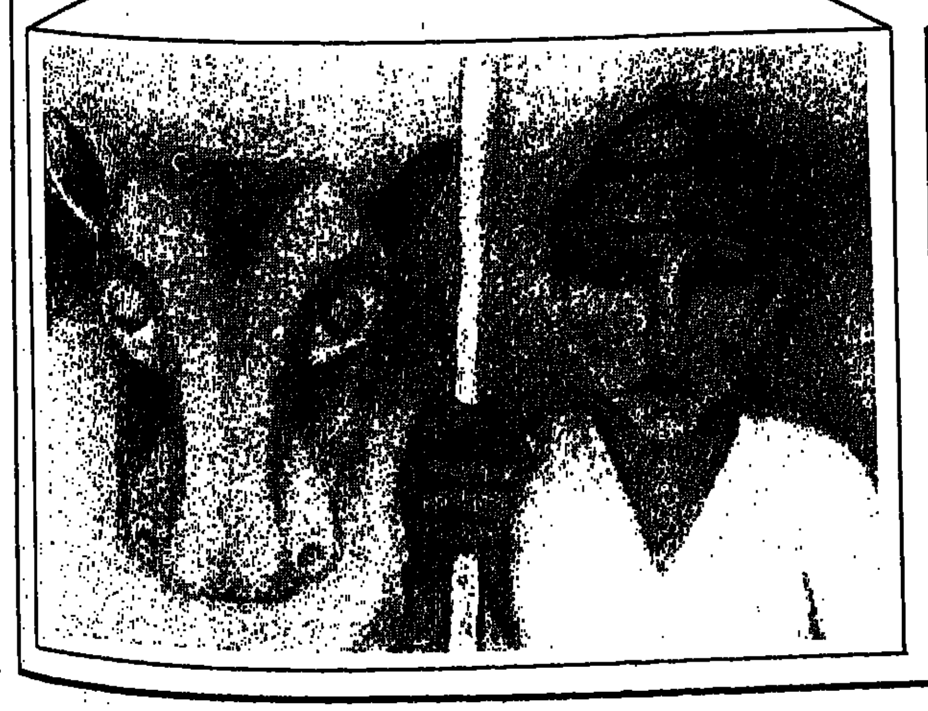

דפים לספרות

פוקס
אדון גורבייץ' היקר, על מה נלחמנו?
על מה שפכנו את דמנו הבחול־לבן?
גיסי לחם בקרב על הר הבית.
אסור שמלחמתו תהיה לשווא;
על־כן בשמו חובה עלי לומר:
אף צער שכבשנו לא יוחזר!

גורביץ'
גברת פוקס היקרה, על מה נלחמנו?
על מה שפכנו את דמנו האדום־עתיק?
גם בן־דודי ראה גוויות בעזה.
אסור שתהיינה מלחמות;
על־כן בשמו חובה עלי לומר:
כל צער שכבשנו כן יוחזר!

שכנה
אדון וגברת יקרים, על מה נלחמנו?
על מה שפכנו את דמנו היקר כל־כך?
הארץ הכבושה היא ביתינו.
אך בני שלי איננו בין חיים;
על־כן בשמו חובה עלי לומר:
רק מי שמת — אף פעם לא יוחזר!

חנוך לוין: מתוך „דואט „על מה נלחמנו?""

ספר חדש (סאטירות, מערכונים ופזמונים). בהוצאת ספרי סימן קריאה / הקיבוץ המאוחד / מועדון הספר העברי

יעקב רבי

סופו של ספר הספרים

ספר דברי הימים (א' וב').
מפורש בידי יהודה קיל.
מוסד הרב קוק, ירושלים תשמ"ו

כתבי הקודש, ספרי תורה נביאים וכתובים, מסתיימים בחטיבה הנקראת דברי הימים. השם „דברי־הימים" הוא שנה היסטורי מובהק, המאפיין את התנ"ך מקדמת דנא ועניינו: ענייני, מעשי. השם המקובץ „דברי הימים" משמעו איפוא: ענייניהם ומעשיהם של גדולי הדורות ומנהיגיהם.

לכאורה, מכיוון שספר דברי הימים בא בסוף התנ"ך, מעצם מיקומו ותוכנו — עד כמה שהדברים אמורים בחלק התולדותי של הספרות המקראית, — מתבקש לומר שהוא נועד לסכם את פרקי ההיסטוריה של עם ישראל בתקופת המקרא, עד תום בית ראשון ועד שיבת ציון. אך לעצמו של דבר הספר גם חוזר בשינויי הדגמה על מה שכבר סופר בפרשיות היסטוריות קודמות של התנ"ך, החל בתורה ובעיקר בנביאים ראשונים, וגם פוסח על פרטים, מהם חשובים, שזיכרם בחטיבות משכבר הימים. יתר על כן, הטווח הלאומי והמלכותי של החומר הנידון בדברי־הימים צר בהרבה מן ההיסטוריה המפורטת בשאר כתבי הקודש. בפרקים הראשונים, מא' עד הפסוק השני של פרק ב', יש רשימת ייחוסים על ראשית תולדות האנושות, מאדם ועד הופעת בני ישראל — תחילה עשרת הדורות מאדם עד נוח, להלן ייחוסי בני נוח, היינו שם, חם ויפת ובניהם, לאחר מכן שמות עשרת ראשי הדורות משם ועד אברהם, ולבסוף פירוט יוצאי חלציו של אברהם, למן בני ישמעאל ועד בני ישראל, ולרבות בני קטורה, בני עשיו, בני שעיר שהורישום בני עשיו, מלכי אדום ואלופי אדום. לקראת פרק ט' אנו מגיעים כבר אל ראשית מלכות ישראל, אל ייחוסי בית שאול ומות שאול ובניו — והכול בסגנון רהוט, „מיברקי". דברי־הימים א' י'־כ"ז מתרחבת היריעה התיאטרלית: הכתוב מספר במידה ניכרת של פרטים על עיר הקודש ובית המיקדש ועל מלכות בית דויד. ללמדך שבניגוד לספרים ההיסטוריים של נביאים ראשונים, שמואל ובייחוד מלכים, העוסקים בשתי הממלכות שנתפלגו אחרי מות שלמה, ישראל ויהודה — ספר דברי הימים נדרש ברובו למוצאו ולקורותיו של העם העתיד להיקרא העם היהודי. אם לנקוט מינוח שבטי, הרי שהדברים אמורים מעתה ביהודה אבל גם בבנימין הצמוד אליו, וכן בשמעון שבדרום הארץ, וכמובן בלוי ובכוהנים הנמנים עימו.

דמותם של דויד ושלמה

אבל לא זו בלבד שהמחבר או המחברים של ספר דברי הימים שינו למעשה את הזהות של העם שאת תולדותיו תיארו מתוך שהתעלמו במידה רבה מן המלכות הצפונית, מ„עשרת השבטים", והעמידו את העיקר על הדרום, על מלכות יהודה ואגפיה, ועל השושלת שמשלה בה דרך־קבע עד חורבן ירושלים בידי נבוכדנאצר — אלא הם שינו באורח מכריע גם את טיבן ומזגן ופועלן של „הנפשות הפועלות", ובראש וראשונה דויד ושלמה. ספרי שמואל ומלכים אמנם מציגים את האישים האלה בגדולתם ובתפארתם אך אינם מסתירים את חולשותיהם וחטאותיהם לעת מצוא; כללו של דבר, הם מוצגים בצביונם האנושי, אם לטוב אם למוטב. ואילו בספר דברי הימים מופיעים דויד ושלמה (וגם מקצת צאצאיהם) קודם כול בזכות תפקידיהם, בעבור היותם מלכים, עוטי הוד מלכות, והם מלהזכיר בדרך כלל מעשים ומחדלים הפוגמים בגדולתם. בייחוד מוצג דויד על הצד האידיאלי, כאדם המעלה; הרבה טרח הכתוב להוסיף וגם לגרוע (לעומת ספרי שמואל ומלכים) כדי להשיג מטרה זו של אידיאליזציה. דברי הימים א', פרק כ"ב, מייחס לדויד זכות שלא הוענקה לו על־ידי ההיסטוריוגראפיה של ספרי נביאים ראשונים: „תבר שהוא לא רק שאף לבנות את בית המי... אלא ביצע למעשה את ההכנות הכרוכות בהק... — בעוד שלפי מלכים א', (פרקים ה'־ז') תיכנון „בית ובנייתו בפועל היו מעשה ידי שלמה.

אשר לשלמה, פסח ספר דברי הימים — לשיטתו — על העובדה השלילית הנזכרת במלכים א', על החטא שחטא שלמה בלוקחו נשים נוכריות „אשר היטו את לבבו אחרי אלוהים אחרים". סיבתה של פסיחה זו, לדעת יהודה קיל, פרשן המהדורה שלפנינו, היתה מן הסתם כדי „שלא לכפול גנות המפורשת לפרטיה ולפרטי פרטיה בספרים אחרים"; אך אפשר שמאותו הטעם פסח ספרנו „גם על הכתוב שכולו שבח לשלמה: „ויאהב שלמה את ה' ללכת בחוקות דוד אביו" (מלכים א' ג', 3) — כדי שלא לתנגידו לכתוב אחר, המדבר ב„אהבה" שהיא כולה גנות לשלמה, אהבת נשים נוכריות רבות, כנ"ל. וכאן מוסיף יהודה קיל, ש„שני הכתובים דלעיל עניינם יותר שלמה האיש מאשר שלמה המלך". בכלל פסח הספר על איזכור עניינים המעידים על היות שלמה איש חכם מכל האדם, אף־כי שמר על דברים המאפיינים את שלמה המלך ופירסומו בין חכמי העולם. מאידך גיסא, אומר יהודה קיל, אפשר שבעל דברי הימים נמנע מלהידרש לחכמתו האישית של שלמה „מפני שתפס שיטה שכבר מצאנוה אצל חז"ל. שיטה שביקרה את דרך עריכת מישפטן של שתי הזונות, לפי שלא היתה מכוונת למישפט התורה — „שהיה דן כיוצרו בלא עדים ובלא התראה, וזה היה דינן של זונות" (שוחר טוב לתהילים עב ב)... עוד מצאו חז"ל טעם לפגם, ש„חכמתו היתרה של שלמה היא שהכשילתו לעת זיקנתו". הכיצד? בכך שהֵפֵר דברי תורה, אשר התריעה במפורש שמלך לא ירבה לו נשים ולא ירבה לו סוסים — והוא הירבה להכעיס גם באלה וגם באלה.

מדע ומסורת

הסתמכות זו על תוכחת־מוסר של חז"ל אומרת דורשני. היא מלמדת על דרכו הפרשנית המעורבת של יהודה קיל, שהיא מצד אחד מודרנית ומצד אחר מסורתית. הטקסט ערוך בלשון נאה ועשירה, ברחבות יריעה, ושתי הכרכים משופעים באיורים ארכיאולוגיים ובמפות, ופרשננו מסתמך עליהם מתוך בקיאות וטוב־טעם. שני כרכי הספר הם אוצרות בלומים: מבוא מפורט של 170 עמודים, ביאור המשתרע על רוחבו של כל עמוד ועמוד, ונספחות המכילים ענייני לשון וסגנון, חילופי לשונות (על דרך הפירוש, על דרך הגיוון, על דרך העיון, על דרך מדרש ההלכה, ולבסוף חילופים של השם המפורש בשם אלוהים). לעניין לשון שייך גם הפרק העוסק בשמות־עצם פרטיים למקומותיהם ולעיקר משמעם, לרבות שמות המשותפים לאנשים, לבתי־אב ולמקומות־יישוב; וכן שמות נשים ושמות המשותפים לישראל ולגויים. ועוד בין הנספחות — חטיבה כרונולוגית הדנה בסדרי הזמנים של ימי המלוכה, ופרק על דברי הימים בפרשנות חז"ל, ראשונים ואחרונים. פרק זה, המצמיד תורה שבכתב לתורה שבעל־פה — אפשר שייראה מיותר בחלקו לטעמם של תופשי־יהדות חילוניים, אף־כי גם הללו יימצאו נשכרים מקריאתו.

בין היסודות המעורבים, של מחקר מודרני במגמתו ובצורתו מזה ושל הידרשות מסורתית־אמונית מזה, יש לציין את אחד הפרקים הראשונים במבוא — על היסטוריוגראפיה והיסטוריוסופיה, בפיסקת שכותרתה „הסיבתיות הכפולה" הוא כותב: „שני פנים להיסטוריה של האומה. הפן האחד הוא התחום ההיסטורי האנושי הריאלי, שפועלים בהם גדולי האומה כששותפים להם רוב בני האומה, ופועלם ניתן להיחקר מבחינת סיבה ומסובב; והפן האחר הוא התחום העל־היסטורי, האלוהי, הצופה ומחבר „אחרית" עם „ראשית". פגישתם של שני התחומים והשתלבותו של האנושי באלוהי היא הנותנת משמעות למעשה ההיסטורי". במקום אחר מעמיד יהודה קיל על אימותם של כתבי הקודש („הפן האלוהי") על־ידי עובדות של ממש, על־ידי הריאליה של חקר קדמוניות: „אין המאמין זקוק לאימותם של מקורות־חוץ למעשים המסופרים בכתובים. אבל עובדה היא שהמחקר הארכיאולוגי אימת בדרך כלל את הדברים שנזכרו במיקרא".

מי המחבר?

אימתי חובר ספר דברי הימים, והאם ניתן לשער מי היה מחברו או עורכו? יהודה קיל מציין שכדומה לכל ספרי נביאים וכתובים לא נתפרשה גם בדברי הימים מיהותו של המחבר, אולם חז"ל בברייתא העוסקת בסדרם של ספרי תנ"ך (בבא בתרא טו ע"א) קובעים בעניין זה דברים כדורבנות: „עזרא" כתב ספרו (כלומר ספרי עזרא ונחמיה הקרויים כפיהם בשם „עזרא") ויחס דברי הימים עד לו". הווי אומר (כדברי רבנו גרשום ורש"י) — „עד שייחס בו את עצמו". מסכם פרשננו: „נאמנה עלינו מסורת חז"ל כמות שפירשוה חכמינו: עזרא כתב את ספר דברי הימים ואת ספר „עזרא" (ונחמיה הוא שהשלימו)". לכאורה יש יסוד לסברה זו, בוודאי מצד מטבע־הלשון — מצד הסגנון, התחביר ואוצר המלים, המשייכים את דברי הימים, כמו את אסתר ואת עזרא ונחמיה, לעברית המאוחרת, זו שלאחר שיבת ציון. צא וראה את הדמיון המילולי המרובה בין דברי הימים לספרים המאוחרים הנ"ל, בעיקר במה שנוגע לערכים השאולים מארמית ומפרסית: לשכה, גרן, גנזך, בירה, אדרכונים, ארגוון, זנים, איגרת ועוד. למרות זאת נראית לנו יותר גישתו הספקנית של בנימין מור (אנציקלופדיה מיקראית, כרך ב', ערך דברי הימים) לגבי הזיקה האפשרית של מחברי דה"י ועזרא ונחמיה: אמנם־יש כמה צדדים שווים בשני הספרים גם בהלך המחשבה וגם בסגנון ובאוצר המלים, אבל סיבת הדבר היא ששני הספרים נתחברו ונערכו ביהודה בתקופה אחת בקירוב. אבל כנגד זה יש הבדלים יסודיים בין שני הספרים גם בתיאור השתלשלות ההיסטורית וגם בתפיסה המדינית־הלאומית והדתית. ספרי עזרא ונחמיה אין בהם מן ההפלגה (כגון ברישום מיספרים) ומן הנטייה להצגה מדרשית של המאורעות כמו בדה"י, ובניגוד לדה"י מועט בהם עניינם של בית דויד והלוויים, שהם מעיקרי עניינו של ספר דברי הימים...".

בעריכת יעל לוטן

עורך משנה אילן שיינפלד

איזה פרליס

בין עריצות למהפיכה

ג'וזף קונרד: לנגד עיניים מערביות.
מאנגלית: נעמי כרמל
ספרית מעריב, תשמ"ו 1987

שמו של ג'וזף קונרד מעורר אסוסיאציה מיידית של סיפוריים, ספינות המפליגות לעבר ארצות אקסוטיות, מיסתוריות ורחוקות מתודעתו של האדם הלבן, הרפתקאות מסוכנות וגורל טראגי וכיוצא באלה. אולם, הכינוי "סופר הים" מגמד את שיעור־קומתו של קונרד, שבמרכז יצירתו לבטי־נפש האדם. הים ויורדי־הים סיפקו חומר גולמי לרבות מיצירותיו, שכן זמן רב היה הוא עצמו שייך לאותה אחווה של גברים חזקים ואמיצים, שהפליגו על פני שבעת הימים. הוא ראה עמיתיו אלה כחבורה מיוחדת במינה, משום שתנאי־הבדידות ומאבק מתמיד באיתני־הטבע העמידו אותם לעתים במצבים קיצוניים. במצבים כאלה נושרות כל המסיכות ואי־אפשר עוד להעמיד פנים. במבחן עליון זה נשפט האדם, בעיקר בפני מצפונו שלו, לשבט או לחסד.

ניקח, לדוגמא, את "לורד ג'ים". בחור הגון זה קפץ, יחד עם שאר אנשי הצוות, מאניה טובעת לסירת־הצלה. בהפקירו את הנוסעים לגורלם. כתם זה של פחדנות ואי־כבוד מעיק על מצפונו והוא מנסה לכפר על רגע של חולשה בפינה נידחת של מלאיה. האין זו מטאפורה של קונרד עצמו, שעזב את פולין, מולדתו הכבושה בידי רוסיה, ובנה את חייו ואת זהותו החדשה תחילה כספן ואחר כך כאזרח וכסופר אנגלי? מכל מקום יסורי־מצפונו של אדם, שנכשל במילוי חובתו ולא עמד במבחן הכבוד — זהו "לב" יצירתו של קונרד.

קונרד לא סיפר הרבה על חייו ואולי רצה להעלים כמה פרשיות אפלות, אבל המעט שחשף טבוע בחותם האמת והכנות. הוא מזכיר את הקרע שחל בנפשו, לאחר שנאשם כעריק חסר רגש פטריוטי ולא נותר לו בית. זולת סיפון האניות. הוא מציין באירוניה, שכסופר הוגדר גם כרומנטיקן וגם כריאליסט. בתוקף רב הוא מכריז על ה"אני מאמין" שלו: העולם, לדעתו, עומד על כמה אידיאות. מאוד פשוטות ועתיקות וביניהן האידיאה של נאמנות (שהיפוכה היא בגידה). אותו מבחן מוסרי עליון נכון לאדם לא רק על פני גלים סוערים של הים, או ב"לב המאפלייה" של אפריקה. אלא גם במקומות שלווים ובטוחים. המאפלייה לא שוכנת בטבע החיצוני, אלא בלב האדם.

הפסיכולוגיה של אמא רוסיה

הרומאן "לנגד עיניים מערביות" (1911) מתרחש בחלקו הראשון בפטרסבורג הצארית ובחלקו השני בשווייץ, מדינת החוק והסדר, המארחת מהפכנים כשם שהיא מארחת תיירים. ג'נווה, עיר־מקלט מכובדת

ג'וזף קונרד

ושוחרת־נפש, מקבלת את אורחיה בסובלנות קרה. על רקע צונן זה מתחוללת דראמה לוהטת של קנאות מהפכנית. נאמנות, בגידה, חרטה וכו'. מכיוון שעם הופעתו (1911) לא שבה הסיפור את לב הקוראים בני־המערב, מצא המחבר לנחוץ להוסיף דברי־הסבר במהדורה מאוחרת (1920), כלומר — לאחר המהפכה ברוסיה, שהיוותה מעין אפילוג לרומאן או הגשמת נבואתו.

פירוש מוסמך זה של המחבר שופך אור לא רק על היצירה, אלא גם על היוצר. קונרד רומז על "הניסיון הייחודי של גזעי ובית־אבי", המחייב אותו לנהוג בהגינות ובמידת־האמת, בלא משוא־פנים. מכאן מתברר, שהמחבר עצמו מביט על רוסיה בעיניים פולניות של אדם, שהוריו ובני משפחתו אחרים הקריבו את חייהם למען שיחרור מולדתם מעולה של מעצמה זו. מובן, שאין הוא חש סימפטיה ל"עריצות פורעת חוק", היא המשטר הצארי. בתגובה פועלים המהפכנים בדרכי טרור. שגם הן אינן חביבות עליו.

אולם לא הסכך הפוליטי מרתק את תשומת לבו, אלא "הפסיכולוגיה של רוסיה עצמה". שגיבוריו אמורים לייצגה בגילוייה השונים. פסיכולוגיה זו אינה מובנת לאנשי המערב, שנולדו ועוצבו בדפוסי־משטר שונים לחלוטין. מה שנראה בעיני המערב כחריג, המעורר פלצות, אינו אלא נורמה לגבי מקומם, זמנם וגזעם של בני רוסיה. "האכזריות והטימטום של שלטון אוטוקראטי, הדוחה כל חוק והמיוסד למעשה על אנארכיה מוסרית גמורה, מעוררים תשובה לא פחות אווילית ואכזרית של מהפכנות אוטופית לגמרי, המאמצת לה את החורבן כאמצעי הראשון בהישג־יד..." , זו תמצית השקפתו של קונרד וסיפורו בא להמחישה.

כדי לקרב הווייה זו לתפיסה מערבית דרוש למחבר עד־ראייה, משקיף, פרשן, הלוא הוא המורה הזקן לשפות, הרואה את המתרחש "בעיניים מערביות". דמות זו מקבילה לדמותו של קפטן מארלו, זאב־הים הוותיק, המופיע בכמה מסיפורי־הים של קונרד. מארלו, המייצג את מיטב הערכים של יורדי־הים, משמש כקנה־מידה מוסרי ו"רובר" מטעם המחבר. למורה הזקן נועד תפקיד דומה. המורה הוא "האני המספר" וגם דמות פועלת בעלילה. בהיותו בקי גם בלשון הרוסית, "משחזר" הוא או "משכתב" את יומנו של הגיבור הראשי, ראזומוב. וכן מוסיף פרשנות משלו בגוף ראשון.

הסטודנט ראזומוב וחבריו וכן סביבתם הטבעית ברובעים הדחוסים והקודרים של פטרסבורג, כאילו ירדו מדפיו של דוסטויבסקי. כך גם הפגישה הגורלית בין ראזומוב וחברו ויקטור האלדין, שנמלט לחדרו לאחר שרצח אישיות רמת־מעלה. האלדין, האידיאליסט הטהור, רואה עצמו כחייב לעסוק במלאכת החורבן, כדי שאנשים כמו ראזומוב יוכלו לבנות. אולם, ראזומוב, בעל דיעות שונות, מסרב לסכן חייו למען אורח בלתי־קרוא. בדרך זו מגיע הסיפור לשיאו הדראמטי כבר בפרק הפתיחה — ההמשך אינו אלא תולדה הכרחית הן במישור המעשי והן במישור הפסיכולוגי.

המהפיכה האלימה

ראזומוב סותר את התורה המהפכנית בסיסמאות משלו: "היסטוריה לא תיאוריה, אהבת־מולדת לא אינטרנאציונליות, אבולוציה לא מהפיכה, אחדות לא התפוררות". אולם, לא תיזות אלה או אחרות מטרידות את המחבר, אלא בעיית הבחירה בין נאמנות לבגידה. האלדין נמלט אל ראזומוב מתוך אמון מוחלט והלה מסר אותו למשטרה, כלומר גזר עליו דין מוות. הוא מנסה למצוא צידוק לבגידתו. "לבגוד. מלה גדולה. מה היא בגידה? אומרים על אדם שבגד בארצו, בחבריו, בבחירת לבו. תחילה צריך שיהיה קשר מוסרי. אין אדם בוגד אלא במצפונו". ככל שהוא משתדל לשכנע את עצמו, שלא היה חייב מאומה לאותו "אידיוט קנאי", אין הוא יכול להימלט מיסורי מצפון. זוהי דראמה של חטא ועונשו.

הבגידה דוחפת את ראזומוב לזרועות המשטרה וזו שולחת אותו לג'נווה בתחפושת של מהפכן. בהקשר זה מתאר קונרד קבוצה של מהפכנים רוסיים, המתגודדים בעיר־מקלט אדישה זו. אין הם עשויים מעור אחד. אלא מייצגים קשת רחבה של תכונות אופי ומזג. יש ביניהם מרביי־מלל, שהמחבר מגדירם כ"קופים של ג'ונגל נפשע". אך לצידם מופיעות שתי נשים הראויות להערצה: סופיה אנטונובנה, מהפכנית קשוחה ונאמנה ללא סייג לאידיאל שלה, וטקלה, טיפוס של קדושה נוצריה. לאוחזים בנשק הטרור דרוש גם טיפוס של תליין, הלוא הוא "השאור שבעיסה הטרוריסטית".

יסוריו של ראזומוב אינם נובעים מלחץ חיצוני, אלא מלבטי נפש אכזריים. מה גם, שהוא פוגש בג'נווה באימו ואחותו של הנבגד, האלדין, ששלח את יקירותיו לחו"ל כדי למלטן מסכנה. העלמה האלדין היא התגלמות התום האידיאליסטי — אנטיתיזה לדרך־הדמים הטרוריסטית, דוגלת במין פיוס אנושי.

ההתרה של הקונפליקט הנפשי, העושה שמות באישיותו של ראזומוב, היא וידוי על חטאו. וידוי זה חורץ את גורלו לא על־ידי פסק־דין של טריבונאל מהפכני, אלא במבצע פרטי של התליין הסאדיסטי.

קונרד, למרות היותו בעל דעות פוליטיות שמרניות, חוזר ומדגיש, כי המערב, הנוהג משטר דמוקראטי, אל לו להוציא משפט על המהפכנים הרוסיים ודרכי פעולתם. עם זאת, הוא חוזה מראש את מפח־הנפש שתנחיל המהפיכה שהצליחה. "מהפיכה אלימה נופלת תחילה לידיהם של קנאים צרי־מוח וצבועים עריצים. אחר־כך בא תורם של כל הכישלונות האינטלקטואליים בעלי היומרות של התקופה... בעלי המצפון והצדק... יכולים להקים תנועה — אבל סופה להישמט מידיהם. לא הם יהיו מנהיגי המהפיכה. הם יהיו קורבנותיה... תקוות שנכזבו עד כדי לעג, אידיאלים שנעשו קאריקאטורה — זו ההגדרה של מהפכה שהצליחה".

קונרד היה מוראליסט פסימי וקודר וידע להעלות את המסר המוסרי שלו למימד טראגי. התרגום בדרך כלל נאמן למקור. ברם, לפעמים בוחרת המתרגמת בביטויים "גבוהים", כמו "שרוי לו", בביטויים בלתי רגילים כמו "בוננות" (Insight) או בצורה דקדוקית נדירה, כמו "נסכם", "נסכמה". האם זה נחוץ?

א.ב. יפה

מי היה אנרי ברנשטיין?

סרטו של אלן רנייה "מלו", המוקרן כעת בתל־אביב, מבוסס על מחזה של אנרי ברנשטיין. השימוש במלה "מבוסס" אינו מתאים בעצם, כיוון שבמקרה זה לא נהג אלן רנייה לעבד את היצירה הספרותית ולשנותה לפי צרכיו האמנותיים, המדיום הקולנועי, ולפי הקונצפציה שלו, אלא עשה פשוט "תיאטרון מצולם". מסר לנו תעתיק קולנועי מדוייק של המחזה, על הדיאלוגים הפאתטיים שלו ועל הסיטואציות המלאכותיות שבו. תוך נאמנות מירבית לנוסח של מחבר המחזה ולסגנון התקופה (שנות העשרים). אמנם, בתוספת של קריצות־עין המכוונות כלפי אותו קהל אינטליגנטי שהוא "מנוכר" ושומר מרחק נאות מן היצירה המקורית וזמן היווצרה. וכך התחלק הקהל בבית הקולנוע לשניים: אלה שקיבלו את הדברים כפשוטם, התרגשו והזדהו עם הדמויות. ואלה שחשו בכל המופרז, המזוייף והמלאכותי במצבים, ולא פעם פרצו בצחוק בעיצומה של סצינה דרמטית ו"מרגשת" ביותר. אינני יודע מה היתה בדיוק כוונתו של אלן רנייה, מדוע בחר לעשות סרט דווקא לפי מחזה מיושן זה של ברנשטיין. אבל, הקורא הצעיר ישאל בוודאי, מיהו בכלל ברנשטיין זה? אנסה להשיב.

כיום ספק אם ייזכר שמו בכלל בספרים כלליים על תולדות התיאטרון; לכל היותר יוקדשו לו שתי שורות, כפי שעשה ההיסטוריון החשוב של התיאטרון אלארדייס ניקול, שכתב בספרו "הדראמה העולמית" כי ברנשטיין הוא "מחבר מחזות המיטיב להכיר את כל התחבולות הבימתיות והיודע לחבר יחד רמז־של־בעיה עם אירוע מילודראמאטי". אך לפני שישים או חמישים שנה, היה אנרי ברנשטיין שם־דבר בתיאטרון הצרפתי ובכל הארצות ששאבו השראה מפאריס. הוא היה אחד המחזאים המצליחים ביותר, בעיקר בתיאטרון הבולווארדי, ונחשב — בצדם של ג'ורג' דה פורטו־ריש ואנרי באטאי, לא רק כמחזאי היודע לכתוב מחזה מרתק ומשעשע, אלא גם להעלות בעיות חברתיות ומוסריות. אמנם, הוא לא הגיע מעולם לדרגת הרצינות והעומק של איבסן או גרהארד האופטמן הצעיר. לא היה בעל הברקות לשוניות וכבעל פאראדוקסים כברנארד שאו, אבל בצרפת הוא נחשב במשך קרוב לארבעים שנה המחזאי המצליח ביותר. היה לו תיאטרון משלו, הרבה שחקנים דגולים היו מככבים בהצגותיו (גבי מורלאי, ג'אן גאבן, שארל בואיה, מאדאם סימון, איוון דה בראי, קלוד דופן) ולא היתה שנה בלי מחזה חדש של אנרי ברנשטיין. כמה ממחזותיו הנודעים ביותר נהפכו לסרטים, והכל הלך למישרין, ההצלחה לא בגדה בו עד פרוץ מלחמת העולם השניה.

אנרי ברנשטיין נולד בפאריס בשנת 1876. מעולם לא ביקש להסתיר או לטשטש את מוצאו היהודי. הוא היה נכדו של הבנקאי הניו־יורקי ויליאם זליגמן, שהיגר ב־1839 מבוואריה לארצות־הברית. הוא ואחיו פתחו סניף של הבנק שלהם בצרפת, וחלק מן המשפחה התיישב בפאריס. שם סיים אנרי את חוק לימודיו ובהיותו בן 24 כבר הוצג מחזה שלו, "העיסקה", בתיאטרון הנודע של אנדרה אנטואן. מאז לא חדל מכתיבת מחזות חדשים, שכולם היו דומים זה לזה באווירתם, אופי גיבוריהם, עלילותיהם. כמעט כולם היו מתרחשים בטרקליני המעמדות העשירים של צרפת, גיבוריהם היו בנקאים, אנשי־עסקים, וגם הרפתקנים. גיבורות מחזותיו היו ברובן נשים פאטאליות, מרושעות, ניוראסטניות, ולעתים אף מפלצתיות. רוב המצבים היסודיים נסבו על היחסים שבינו־לבינה. אינטריגות אירוטיות, בגידות, כיבושים, והכל נעשה בצורה אלימה, עם שימת דגש על כמה ערכים שהיו מקודשים בחברה הגבוהה של צרפת: כבוד, גאווה, ולאו דווקא מוסר ויושר. הצד החברתי במחזות אלה היה שולי למדי. והיה מתבטל מפני שאיפותיהם של גיבורי ברנשטיין להגשמה־עצמית וליצירת תדמית־עצמית שנראתה להם כנאותה. פגיעה בכבוד היה לה רק פתרון אחד: יציאה לדו־קרב. ואגב, לא רק במחזותיו של ברנשטיין התרחשו כך הדברים, אלא גם בחייו. הוא עצמו היה אדם גא, מתנשא, לבוש בקפידה, קולו רועם, וכאשר היה נראה במסעדות־פאר או בטרקליני החברה הגבוהה בפאריס האיש התמיר, בעל הפנים הנמרצות. פרצוף של אריה, היה כופה את נוכחותו על הסביבה, היה מעורר אצל רבים הערצה ומורא, אבל אצל אחרים — סלידה וכו'. רבים התקנאו בהצלחתו האמנותית והחומרית, והיו מבטלים את מחזותיו כמותאמים לטעם הקהל הרחב. אחרים ביקשו למצוא בהם הרבה יותר: תמונת חברה חולנית, מעוותת, ואנשים מעונים או מתענים. המבקרים המקצועיים היו מציינים את מידת הברוטאליות שבהתנהגות גיבוריו והיו מסתייגים מן הנוסח הבימתי הזה, שלא היה לפי המסורת המסוגננת של התיאטרון הצרפתי הקלאסי. הם טענו כי מחזאים אחרים ידעו לטפל בסיטואציות דומות ביתר עידון. רוסטאן — בקוקטיקה פיוטית. מוריאק — ברחמנות נוצרית. ז'ירודו — בתיחכום דיאלקטי. אצל ברנשטיין הכל היה פשטני, דראסטי, חותך. גיבוריו משהשילו מעליהם גינוני־התרבות החיצוניים היו מתגלים כבריות חסרות רסן, תאוותניות ואלימות.

היה גם מי שהעלה את הסברה כי מוצאו היהודי גרם לכך, שברנשטיין היה מעין גילגול מודרני של

אלן רנייה מביים את פייר ארדיטי, סאבין אזמה ואנדרה דיסולייה בסרט "מלו"

שיילוק. אמנם, הוא לא היה יהודי על פי מהותו המסורתית והדתית, ואף לא "יהודי בעל הכרה"; אך מעולם לא התכחש ליהדותו וכאשר יריביו פגעו בו פגיעות על רקע אנטישמי, השיב מלחמה שערה. ואכן, היו מבקרים שלא טרחו כלל להסתיר או להסוות את יחסם העוין כלפי ברנשטיין בשל יהדותו. כך, למשל, פול ליאוטו, המבקר החריף של הירחון "מרקיר דה פראנס", שמאמריו על מחזות ברנשטיין היו השתוללות פרועה של אנטישמי.

כאשר הוצג ב־1911 מחזהו "אחרי", התלוותה להצגתו פרשה שהסעירה את העולם היהודי. א. דרויאנוב כתב במאמרו "שקר משנה" ב"העולם", העוסק בתחיית אנטישמיות בצרפת:

"...ברנשטיין זה כבר יצא לו שם גדול ובתור דרמטורג כבש את הבמה לא רק בצרפת בלבד. עכשיו הזכירו לו את עוונו: לפני שנים הרבה מיאן לעבוד בצבא, עזב את צרפת ויצא לבלגיה. ולאחר שסלחה ממשלת צרפת לחטאתו, שב לצרפת. וכשנערכה עתה בפאריס הדראמה החדשה שלו 'אחרי', נקבצו ובאו אל התיאטרון סטודנטים ו'ז'ורנאליסטים' והקימו 'יללת חתולים', צעקו, רעשו, הפריעו, גדפו את היהודי ואת היהודים, ועריכת הדראמה הופרעה. מתחילה לא נענעו ברנשטיין וקלארטי, דירקטור התיאטרון, ואמרו לשוב ולערוך את הדראמה על אפם ועל חמתם של המתעללים בהם. אבל הדמונסטראציות בתיאטרון ומחוץ לתיאטרון נגד 'היהודי והיהודים' גדלו והגיעו לידי שפיכת־דמים. והטלגראף מפאריס מודיע: 'קלארטי והסופר ליאון דודה (בנו של אלפונס דודה) יצאו למלחמת־שניים* בגלל הדראמה של ברנשטיין. מתחילה [illegible] הלוחמים ארבעה ארבעה כדורים לבטלה.

* המונח העברי בלשון הזמן ל"דו־קרב".

אחר־כך הוסיפו להילחם בחרבות וקלארטי נפצע קל.' וטלגראמה אחרת מפאריס מודיעה: 'כדי שלא תפרוצנה עוד דמונסטראציות, המביאות לידי שפיכות־דמים, החליט ברנשטיין להסיר את הדראמה שלו מעל הבמה.'"

ב־1907 העלה ברנשטיין על במת התיאטרון שלו את מחזהו "שמשון". הכוונה לא לגיבור המקראי אלא להתגלמותו המודרנית. יהודי בן־זמננו שהתחיל מנקודת־האפס וזינק כלפי מעלה ונעשה עשיר גדול. אך, למרות היותו מעין "סופר־מן" יהודי, אשתו בוגדת בו. הוא מחליט לנקום נקמתו, להרוס את יריבו אפילו אם תוך כדי כך יהרוס גם את עצמו. אשתו, נדהמת מעוצמת התנהגותו זו, חוזרת אליו. ליאוטו, המבקר הנגוע בטירוף האנטישמיות, העיר במאמרו כי ברנשטיין אינו יכול לתאר בצורה אמינה את בני האצולה הצרפתית, כי הוא מכיר כנראה רק מארקיזות ממוצא יהודי, שנכנסו לתוך מעמד האצולה בזכות קשרי הנישואין שלהן.

כעבור שנה העלה ברנשטיין את מחזהו "ישראל". גיבורו, אציל צרפתי צעיר ושונא־יהודים, מתאבד כשנודע לו כי אביו האמיתי היה בנקאי יהודי, שאימו ניהלה עמו פרשת־אהבים. במחזה זה, שעדיין מהדהדים בו הדי פרשת דרייפוס, נמצאת דמות חיובית של יהודי, איש־הכספים גוטליב, אביו האמיתי של הנסיך דה־קלאר. אדם מצליח אך מבודד בתוך החברה הצרפתית. אדם השונא את העולם שאליו הוא משתייך מימי נעוריו, את החברה הלא־יהודית וגם החברה היהודית הסתגלנית, אדם שנשאר מר־נפש ומורדף לאחר פרשת דרייפוס, והוא שומר בקפדנות על כבודו העצמי כיהודי. לשם כך הוא יוצא לדו־קרב. אם כי צורה זו של שמירת הכבוד־העצמי מעוררת אצלו סלידה, ולמרות היותו חצוי הוא נשאר עד הסוף אמיץ, גא, וטוב.

ב־1922 הציג אנרי ברנשטיין את מחזהו "יהודית". זוהי אינטרפרטאציה מקורית שלו לפרשת יהודית־הולופרנס. יהודית, אלמנת מנשה, חיה חיי פרישות אחרי מות בעלה וזוכה ליחס כבוד של סביבתה. אך היא נושאת בתוכה תאוות כמוסות והיא שואלת את אמתה לספר לה פרטי פרטים על חיי האישות שלה. כשהיא מתגנבת לתוך המחנה של הולופרנס על מנת לנקום בו, היא מתנסה קודם כל בליל־אהבה עם האויב שלה. שכמעט מסיט אותה ממטרתה העיקרית. אך היא גוברת על עצמה וכורתת ראשו של הולופרנס. יהודית היא אחת הגיבורות הרב־ממדיות והמקוריות ביותר ביצירתו של ברנשטיין. היא מדברת בדימויים סיוטיים, היא אשה לפני היותה בת נאמנה לעמה, ובמישור הסמלי היא מגלמת את מהותה של היהדות נוכח העולם הנכרי. היא סמל לא פחות מאשר ישות ריאלית, גם יחסיה עם הולופרנס הם מורכבים. הוא מבין כי היא באה למחנהו כדי להרוג אותו, ועם זאת הוא מוכן לשחרר אותה. אך כאשר הוא אומר לה כי היא רשאית ללכת לדרכה, היא מודיעה לו כי החליטה להישאר אצלו. ואין זה תכסיס סתם. ברגע של חולשה היא חשה רגש אהבה כלפי האוייב שלה. אך היא מתאוששת ("אני שונאת את האהבה", היא אומרת) וממלאה את המשימה שהוטלה עליה. נתונה בתוך מקעת של סתירות פנימיות היא יוצאת מדעתה בסוף המחזה. גיבוריו הראשיים של המחזה הזה, כתב המבקר לוסייאן דובק, הם המורכבים, הליריים והאינטלקטואליים ביותר ביצירתו של אנרי ברנשטיין.

וכיוון שהשחקנית הראשית (מאדאם סימון) התפאורנים וחלק מן הצוות בהצגה זו היו יהודים, נמצאו מבקרים עויינים שהאשימו את ברנשטיין ב"יהוד" התיאטרון הצרפתי. נוכח ההתקפות האנטישמיות הוא הפגין עמידה גאה ואמיצה. "אני חייב לגזע שאני משתייך אליו, למוצאי היהודי, את הטוב שבי, תוספת־נופך זו של חיי־נפש הרוחשים בתוכי. בזכות זו יכול אני להשליך אל הבמה השתקפות מסויימת של חברה מיוסרת, נבוכה, מתבוססת בדמיה..." וזו היתה נקמתו בחברה המערבית החומרנית והאכזרית, שבתוכה חי, נאבק וקצר הצלחותיו.

מאזנים חדש

בחוברת מאזנים שהופיעה השבוע שירים משל ט. כרמי, משה דור, אנדד אלדן, ישראל בר־כוכב ורדה גינוסר, צביקה שטרנפלד (מגע ראשון) ואחרים.

כן מתפרסמים בה סיפורים משל יותם ראובני — "תסביך שהרזדה", "כישופו של אבדרשושה" — קטע מרומאן של נעמי פרנקל וסיפורים נוספים מאת בורחס (בתרגום רנה ליטוין), שמעון בלס, עזרא המנחם, מוטי בהרב, דוד מלמד ואחרים.

מסות של צבי לוז על יעקב אורלנד, וראובן דותן על אנדד אלדן, ועדה אהרוני על נשים ביצירתו של סול בלו.

בחוברת זו מדור מיוחד לשירה האירית אחרי ייטס ובה שירים מאת שיימוס היני, פטריק קוונה, תומס קינסלה, ודרק מהון. במדור זה מסה מאת ג'יימס מקלרוי על שירת נשים באירלנד וסקירה מסג על המשוררים האיריים אחרי ייטס.

יגאל תומרקין

ספר פיגולים

ג'וזף הלר: אלוהים יודע
תרגום: מאיר ויזלטיר
הוצאת "עם עובד" 1987

"היציאה למרעה. כמוה כליקוק הפות. היא מלאכה הנעשית בדד ובמחשך; אבל מישהו חייב לעשות אותה". (מתוך הספר, עמ' 69)

ג'וזף הלר נולד ב־1923 ושירת בצוות מפציץ במלחמת העולם השניה. הטראומה שעברה עליו הניבה את ספר המלחמה המטורף והנפלא ביותר. מהולים בו אבסורד ופחד, טרוף, טמטום ושחיתות, מלאנג רב, הומור ומעל לכל — אמירה חד־משמעית על ההבל שבמלחמה. על האדם המאבד את הצפון ועל זה שנותר הוא ללא מעצורים ומוסר מינימלי. ג'וזף הלר עבר על ספרו כ־8 שנים. היתה זו יצירת מופת. אך "מלכוד־22" הפך מלכודו של ג'וזף הלר. מאז ועד היום ניסה מידי כמה שנים להוציא עוד "בסט־סלר" מיריו. מראה שגם הלר, כרבים אחרים, הוא סופר של ספר אחד. בספרו האחרון, "אלוהים יודע", הוא מגיע לרדידות וחוסר־טעם שאין רבים כמוהם בספרות העולם. הוא רוצה להצליח בכל מחיר. הוא משתמש בכל הנוסחאות והקלישאות האפשריות להצחיק את קוראיו. גיבורו הוא המלך דוד שאינו אלא יהודון ניו־יורקי, אידישיסט מן הלואר־איסט־סייד, המתמטט בתנ"ך ובהיסטוריה. הלר איננו בוחל באף סיטואציה והסבר לבדיחותיו החבוטות של דוד:

"פרט נוסף המוציא אותי מהכלים באותו פסל שלי שעשה מיכלאנג'לו בפירנצה: הוא הציב אותי שם לא נימול! למי חשב אותי לעזאזל? אם כבר, פסל משה של מיכלאנג'לו שברומא דומה לי במיטב ימי הרבה יותר משדומה לי הפסל שבפירנצה בשלב כלשהו של חיי" (עמ' 47).

לא אתפלא אם ביום מן הימים וודי אלן יאמץ גירסה זו לסרט קולנוע וישחק בה את דוד. על מנת להפוך את התנ"ך לקריקטורה, צריך שאר־רוח וכשרון החסרים לג'וזף הלר לכל אורך הדרך, משום שפשוט אינו קולט את ומותו של דוד המלך ועל כן אין הוא מסוגל לפראפרזה כלשהיא. גם כפארסה, דוד איננו יהודון, גחמן, תאוותן וחמדן.

דוד בתנ"ך הינו הדמות המורכבת והמפורטת ביותר. נעים־זמירות ותככן, איש־תחבולות מלחמה ופוליטיקאי חכם, בשר־ודם חסר מעצורים ביחס לנשים וגברים, אב חסר ישע, ממש סמרטוט על ברכיו, מול ילדיו, משורר וקשוח, מנהיג מורכב ואישיות מופלאה. אינך יכול להפכו למין "קוני־למל" תמוה, רוטן באידיש וממליט בדיחות חבוטות בשרשרת המכוונות אל המכנה המשותף הנמוך ביותר — ולקרוא לזה ספרות.

"מכל נשי ופילגשי, היתה בת־שבע היחידה שהיתה גומרת. על פי הידוע לי כעת, אבישג תהיה השניה, אם אך ישחק לי מזלי ואאזור את הרצון והמרץ הדרושים לכך" — מיכאלאנג'לו דייק כאשר העניק לי ידיים אדירות. אביגיל היתה שמחה לו שכבתי עמה לילה לילה, אך היתה בת־אנוש מתחשבת מכדי שתעז לבקש זאת... בת־שבע, היחידה בשלוש נשי האמיתיות, היתה מתפוצצת במיטה, כמו כנעניה או כמו קופה מצוחת... "איפה למדת לעשות דברים כאלה?" שאלתי בתמימותי כי רבה. "בין החברות הראשונות שלי היו כמה זונות." (עמ' 52). הלר עושה קוקטייל: קורט תנ"ך + כפית היסטוריה + איזכור הנרי מילר באיחור של 50 שנה + איציק מנגר, והרבה חוסר־טעם של הומור אידישיסטי, שהוא מטלטלו ומשקשקו לכאן ולכאן, כאבר־מין אמריקני ארוך ומדולדל. הלר נפוח מחשיבות עצמית כאחד המנחית מכה על הדת וההיסטוריה. זהו ספר פיגולים, מהתפלים שקראתי אי־פעם. אינני רואה מה טעם מצאו לתרגמו, אלא אם־כן המכנה־המשותף האנושי נמוך ממה שחשבתי. זהו זבל מפלסטיק ואידיש באינטרפרטציה אמריקנית.

"שם הוורד" ושם המתרגם

בימים האחרונים התפתחה שערוריה ספרותית סביב התרגום שהכין עמנואל בארי לסיפורו הידוע של אומברטו אקו, "שם הוורד", שראה אור לא מכבר בהוצאת זמורה ביתן. מספר פרץ קידרון, יו"ר אגודת המתרגמים: "אומברטו אקו כתב סיפורו באיטלקית ובלאטינית. הספר תורגם בידי חבר האגודה, עמנואל בארי. אולם, לאחר סיום מלאכת התרגום מסר בית ההוצאה זמורה־ביתן את הספר לידי עורך, שאינו יודע לא איטלקית ולא לאטינית. עורך זה השתולל עם הטקסט ולא רק השמיט ממנו קטעים, מה שמקובל יותר, אלא הוסיף לו קטעים. כך, למשל, החליט להמיר את הקטעים בלאטינית בתרגומם לאנגלית, כפי שהופיע בזמנו בתרגום האנגלי של הספר. זהו שינוי יסודי במהות התרגום".

"עמנואל בארי, המתרגם, ידע על כך, והיתנה הוצאתו לאור של הספר בתרגומו בכך שיעבור על אלה ויגיה את הספר בעצמו. בית ההוצאה התחייב להעביר לו את הספר להגהה ולבדיקת עריכה, אך לא עשה כן בתואנות שונות, וכך הוציא לאור את הספר בתרגום מעוות, בלא אישור המתרגם, תחת חתימתו של המתרגם".

"לאחר מכן פירסם בית ההוצאה מודעות פרסום על הספר, בלא לציין בהן את שמו של המתרגם כלל."

התפתחות זו הביאה את עמנואל בארי לפנות, באמצעות עו"ד, לבית ההוצאה, בדרישה של סכום פיצויים גבוהים על שם פגיעה במוניטין שלו כמתרגם. אגודת המתרגמים בישראל, שנקעה נפשה מדרך ההתייחסות של מו"לים בישראל לעבודתם של המתרגמים, רואה בפרשיה זו 'מקרה לדוגמה', לפיכך ייטב, מבחינתה, אם יבוא העניין לדיון בערכאות משפטיות, שאז, מקווים חברי האגודה, ישיגו פסק־דין עקרוני, שיחייב את המו"לים מעתה והלאה.

מסכם פרץ קידרון: "בכל העולם מוכר התרגום כיצירה עצמאית, שאי־אפשר לשלוף ממנה קטעים או להוסיף עליהם, בלא אישור המתרגם. אולם כאן נעשה החמור מכל — השמטת שם המתרגם מן הפרסומים על אודות הספר".

א"ש

בית־ההוצאה מגיב:

ההוצאה עמדה בכל ההתחייבויות כלפי המתרגם, על־פי החוזה החתום. מספר שגיאות הגהה נפלו בהערות בספר, כתוצאה מכך שההוצאה החליטה להוסיף לספר למעלה ממאתיים הערות ותרגום קטעים לאטיניים, דבר שלא נעשה במהדורות האחרות של ספר זה, אשר הופיע בשלושים שפות, וכן מן הצורך להוציא לאור את הספר בד בבד עם הקרנת הסרט בישראל. השגיאות הן בהערות הנספחות, ואינן פוגמות כלל בקריאה.

כידוע, שגיאות הגהה אינן תופעה נדירה כל־כך במו"לות העברית, ובכל מקרה כולן תתוקנה במהדורה החדשה.

שמו של המתרגם מופיע בספר, כמקובל, ובמודעות הפרסום אין בית ההוצאה נוהג לפרסם את שם המתרגם, ועמנואל בארי אינו יוצא מכלל זה.

חנה רוזנטל

מתחת לאדרת הסופר

בימים האחרונים התקיים כנס בינלאומי בנושא "יצירתו של סול בלו", בהשתתפות הפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטת חיפה ואגודת סול בלו ארה"ב־ישראל. אינני יודעת אם הנצח שמור לו לסול בלו. אבל בחייו הוא נצחי. במשך שלושה ימים הוליכו אותו שלושים אנשי־רוח, מרצים וסופרים בויא דולורוזה של המחקר, מפרקים ומרכיבים מחדש את יצירותיו, מגלים בהן נקודות־חן וכתמי־לידה, מראים לו פנים חדשות במראה, מערטלים אותו מצעיפיו ונוגעים ביותרת הלא־יהודית, חושפים את התת־מודע ומודים שלא הצליחו להפכו למודע... תבורך נשמתך בת האלמוות, סול בלו, אמן.

דע מאין באת

כשקיבל סול בלו ב־1976 את פרס נובל לספרות, הגדיר את עצמו בנאומו כסופר אמריקאי שבמקרה הוא יהודי. הגדרה זו לא עוררה אהדה רבה ונראה גם שאינה מקובלת כנכונה בין חוקרי הספרות בארה"ב ובישראל.

כדי להבהיר נקודה זו, ציינו מרצים בכנס את ההקבלה הקיימת בין הספרות האמריקאית היום לבין יצירתו של בלו. לשתיהן שרשים בתרבות האירופית שהובאה לארצות־הברית על ידי המהגרים, בעיקר היהודים. נושאים, מסורות, אידיאות (אירופיות ויהודיות), אשר למרות לבושם ששונה בארץ החדשה, עדיין מעוררים הסתייגות אצל אלה המתגעגעים לספרות האמריקאית, כפי שהתפתחה עד ראשית המאה.

המאבק בין שתי התרבויות מתגלה, כאמור, גם אצל בלו. "הקרבן", שנכתב ב־1947, הוגדר כיצירה האירופית ביותר שלו, מחד, וכאמריקאית ביותר, מאידך. המתח משתקף במאבק בין לבנטל היהודי מן השטעטל לבין אלבי הוואס"פ האמריקאי, כי כל אחד מאיים על מהות הקיום של השני. בין השניים נוצרת מעין תלות־הדדית שבין קרבן ומענה. קין והבל, כל אחד מן הצדדים יש בו מן הקרבן ומן המענה כאחד.

גם היום, שנים לאחר אבדן התרבות האירופית בארה"ב, לא ברור עדיין, לדברי המרצים, אם ארה"ב משתחררת מהשפעתה של זו.

סול בלו נולד לתוך חברה אורתודוכסית־יהודית וכל שהוטמע בו עד גיל 13 קיים והוא אינו מתעלם מן המורשת הזאת. אך זאת רק נקודת־המוצא, לדבריו, ולא מודל להתפתחות. הבסיס לצמיחתו של אדם הוא המצב העכשווי, עם השאלות והבחירות שנובעות מן הקיום המיידי הזה. בדומה לתפיסה האקזיסטנציאליסטית של סארטר, אחראי האדם של בלו לחלוטין לחייו ולמותם. אלא שבניגוד לו, אין בלו מקבל תבניות־חשיבה קבועות. הספונטניות והחיפוש אחר האמת האישית הן שמאפשרות, לדעת בלו, לרוח האדם להתפתח ולהקים עולם טוב יותר.

הפיל מן הקומה החמישית

רבים מבאי הכנס הקדישו דבריהם למשקלו ההגותי של בלו. הוא הוצג כהומניסט שעוסק בשאלות הבסיסיות של הקיום האנושי — בפרט וכחברה, הוכתר כלוחם למען הדמוקרטיה, הורגשה אמונתו בכוחה המגיע של האהבה בחיי האדם, קרי העולם. אך פה ושם נשמעה גם נימה של ספקנות לגבי משקלו האמנותי של הצרוף אידיאולוגיה־עטי־פיקציה. לעומתם, באה הרצאתו של אריאל רוביט (שנתמכה אח"כ ע"י אחרים) לדבר על קיסמו של בלו כמספר־סיפור, כאמן הפיוט, המקוריות והחן. אחת מגיבורות ספוריו של בלו, קתרינה, מנסה לכתוב ספור לילדים. היא הצליחה להעלות בעלילתה פיל לקומה הה' של בניין מגורים. אבל איך תוריד את הפיל בחזרה לרחוב, איך תסיים קתרינה את הספור? בספור הלא־פתור והלא־גמור הזה טמון, לדברי המרצה, אחד המפתחות להבנת כתיבתו של סול בלו. סול בלו לא מעוניין בעלילה עצמה, "היה היה" אינו מעניינו כלל. הרי אתה לא קורא סיפורים של המאה ה־20 כדי לדעת מה קרה אחר כך.

בלו הוא אינטלקטואל, למוד אנתרופולוגיה והעולם שהוא בונה מדוייק מאד: ערים רחובות, בתים, מזון, לבוש, פוליטיקה. זה אינו נטורליזם — זו נקודת הסתכלות, הצגת העולם באורח ישיר בלי מיסטיפיקציה או מטאפורה. אבל בתוך העולם הברור הזה מסתובבים גיבורים שמונעים ע"י רצונו השרירותי של הסופר, בלבד. הם נראים כגיבורים שנלקחו מן המציאות ולא מן הפיקציה, שהעלילה בה הם נמצאים חוברה רק כדי לאפשר להם להתבלט בה. מכאן נובעת הקומיות של ההתרחשות שגם בלו וגם הקורא נמנעים מלהתייחס אליה ברצינות. (דמויות־המשנה קומיות ומטורפות לחלוטין. לא ניתן להתייחס אליהן ברצינות. ומשום שלדמות הראשית אין מי שיתמודד איתה, העלילה ממילא נופלת — א.ב. יהושע).

למרות האמור לעיל, אומר רוביט, ההנאה מן הקריאה מרובה והיא נובעת מן ההומור שבמצב האנושי, מהפראות של הדמויות, מן המוזרות והאכסצנטריות שלהן. הומור, רעיונות וגרוטסקה הם יסוד סגנונו של בלו. כאמור, בלו הוא אינטלקטואל, אבל קטעי הלימוד והאינפורמציה שמשפיעים גיבוריו מתאימים לקורא. הוא יודע שלא יצטרך להיבחן על החומר והוא יכול לשבת ולהנות מן הטיפוסים האומללים והמגוחכים המנסים להתנהג בצורה מעוררת כבוד. צריך רק לזכור שאנחנו גם המטרה של אותה הגחכה ולא צופים בה בלבד.

האשה יצור אנושי, אבל אחר

בין גיבוריו של בלו מהוות הנשים קבוצה נפרדת ושונה. לעומת הגבר הסטאטי, שחייו מתנהלים בעיקר בתוך מוחו פנימה, אחוזה האשה במין תזזית של פעילות: היא נימפומנית, מזוהמת, מרגוט שוכחת תמיד לשטוף את אסלת בית השימוש, שולה מחטטת בפחי אשפה. הן מטופשות, מעצבנות, רעות ומביכות.

פרופסור גלוריה קרונין, שדנה בנושא, אמרה שבשנות השישים היה באמת גל של ביקורת על אי־יכולתו של בלו לתאר דמות נשית. לדבריה מוצגת האשה דרך הראייה של הגבר במאה ה־20, גבר הנמצא במשבר הזהות הגברית, משבר זה מוצא את ביטויו הבהיר ביותר במר סאמלר ("כוכב־הלכת של מר סאמלר"), שהוא התגלמות השלמות הגברית.

תגובתו המבודחת של בלו: "אני לא יודע מדוע אני צריך לתאר אשה במאפייני גבר. אני באמת מאמין שאשה שונה, את לאו?"

ובכל זאת יהודי

סול בלו הוגדר לאורך כל הכנס כסופר השייך לזמננו — חי ונושם את התקופה. וייתכן שהריאליה האמנותית שהוא דולה מתוכו היא השיקוף האמיתי של המציאות האמיתית של העולם המערבי. אבל מתוך המכלול התרבותי והאידיאי שבו חוזרת ועולה הנקודה היהודית. גיוונה ממשקעי השואה, הדבר בלט כשנשאל על עניין פולארד.

תגובתו הפסקנית היתה שהיה זה מעשה של טפשות ושל חוסר־אחריות. נפילה במלכודות כאלה מגבירה את האנטישמיות ופוגעת ביהודי ארה"ב. "הנאמנות הכפולה" של היהודים בארצות הברית הפכה לסיסמה. הם מואשמים כגיס חמישי, כטפילים על גוף המארח. זה דבר מסוכן כי הלך־רוח זה מחוזק על־ידי השחורים.

בלו לא חושב שהיתה פחדנות בתגובת היהודים על עניין פולארד. היהודים, לדבריו, משלמים עבור נאמנותם לארה"ב. ויתור על נאמנות לארה"ב וקבלת אזרחות ישראלית היתה ללא ספק מקלקלת את היחסים עם ארה"ב.

האין זו תגובה של יהודי אמריקני, שהוא במקרה סופר?

חלון ראווה

כושים ולבנים בסביבה אקסוטית

טוני מוריסון, "תינוק של זפת".
מאנגלית: עמוס פארן
הוצאת זמורה־ביתן, 1987

הספרות האמריקנית, ואולי הספרות המערבית בכלל, אוהבת מדי פעם לבחור באיים אקסוטיים, בעלי צמחיה עבותה, אקלים טרופי ואורח־חיים פאסטורלי, כרקע להתפתחות העלילה הסיפורית — גם אם תכופות מאחורי הרוגע החיצוני רוחשות סערות דראמאטיות.

תפאורה אקסוטית כזו קיימת גם ברומאן של טוני מוריסון "תינוק של זפת". באחד האיים הקאריביים מתגורר בתנאי־עושר־ופאר מיליונר זקן עם אשתו, שהיתה פעם מלכת־יופי. לצידם נמצא זוג משרתים כושים — וגם כושית צעירה ויפה, שבאה מפאריס שם למדה בסורבון ושימשה דוגמנית. אליהם מצטרף לפתע אסיר נמלט, כושי אף הוא, שביקש מסתור בבית המיליונר הלבן. הופעתו מכניסה אלמנט של דראמאטיות לתוך החיים בבית וריקמת היחסים בין הנפשות הפועלות ברומאן. בין היתר נוצרים קשרי־אהבה בין העבריין הכושי והצעירה, שבאה מעולם־האוניברסיטה־והדוגמנות של פאריס.

כמו ברומאנים קודמים טוני מוריסון, גם ב"תינוק של זפת" יש הרבה אירוטיקה, המשתלבת בשאלת היחסים בין הגזעים ומעמדם של הכושים.

"הענף הכושי" בספרות האמריקנית — ולא רק היהודי — מרחיב תחומים ומדי פעם מצטרפים אליו יוצרים חדשים, הזוכים לפירסום ולמעמד. אחרי ריצ'רד רייט, ג'יימס בולדווין ושמות בולטים אחרים, דרך בשנות ה־70 כוכבה של המספרת טוני מוריסון, בוגרת אוניברסיטאות הארוואד וקורנל, עורכת בהוצאת־ספרים ומרצה אוניברסיטאית. שני ספריה הראשונים, "עיניים כחולות מאין כמוהן" ו"סולה" (תורגם לעברית) נתקבלו באהדה, אך לשבחים מיוחדים וגם בפרס מבקרי־הספרות בארה"ב זכה הרומאן שלה "שיר־השירים אשר לסולומון", שאף הוא תורגם לעברית.

אם נרצה נוכל בקלות יתירה לשייך את "תינוק של זפת" לספרות כושית, בעלת רמה ובעלת יכולת להעלות בעיות ותופעות לא בצורה דקלרטיבית־מגמתית־חיצונית, אלא בתוך ריקמה סיפורית. אמנם יש ברומאן דמויות יוצאות־דופן, עלילה צבעונית ואלמנטים פולקלוריסטיים, אך אלה נקיים מהגזמה, מצבעים גסים ונימות צורמות. האנשים הם אנשים חיים וסביבתם מצטיירת בספר כמציאות, שיסודות ספרותיים ותיאורים "מן החיים" משמשים בה בערבוביה.

בין חלום לגעגועים

עדה תרמוני, "שלא בעונתך", שירים
הוצאת ספרית פועלים, 1986

עדה תרמוני, שזה לה ספר־שירים שני (הראשון, "עקבות מלוחים", הופיע ב־1983) מבקשת כבר בתחילתו להציג מעין כרטיס־ביקור שירי: "שנים רבות גילפתי לי את מילותי בסלע הקשה / כמו צייר קרמון על קיר מערתו / באצבעות סדוקות השחותי את הלהב השביר / ובסכין עשוי אבני הערבות / חרטתי בתוך לבן צורות וסימנים / וגם מלאתי קויהן בצבע הארום / ואז קשרתי לגבן כנפים מאירות / מחופות אבקת זהב / ולרגלן הצמדתי את שמי / ואת תקות חוט השני / כי אולי תוכל מילה פצועה אחת / להידחק בין שערי האבן". וכאילו כדי לחזק הצהרה שירית זו, היא כותבת כמה שורות של פרוזה פיוטית, מחתח להקדשת הספר לבני־ביתה. על רצונה לעצור את הנשמט ולהופכו ליופי זה, לגעת בידו כמו ביד אוהביה.

ברבים משירי "שלא בעונתך" יש מן הכמיהה לזוך ולרוגע, מעין רדיפה אחר מראות יפים והוויה חלומית. ב"שחרית" היא כותבת על פעמוני הכסף של זימרת העפרוני, על כפות ידיה המושטות לזיו. על זוית קטנה של אור צלול; ב"חלום" — על זריחת פרחי השעם בשלל צבעים, על שפעה של פרפרים כחולים הנחה על מצחה ונוגעת בלחיה; גם ב"קיץ" היא מבחינה בסגול החד של פרחי כליל החורש, המפנה מקום לפריחת האורזכת... אף שמות שירים אחרים — ותוכנם — מעידים על תחושות, על הגיגים ועל ראייה, המתקשרים ביסורות הנזכרים: "צרור פרחי שושן", "געגועים", "הבטחת לי שלווה", "כי חסר חפצתי", "באור פני החמה", "אביב", "חסידות". ועוד נושאים: קיץ ושלהי דקיטא, לידה, ילד בשרה מוקשים ישן (מתוך כרוניקה עיתונאית) ואחרים.

מ. אבי־שלמה

עמודים לספרות עברית

בפעם הראשונה בזמורה־ביתן נפתחת סידרה של הפרוזה העברית כהווה, שמגמתה היא להביא לקורא העברי את מיטב הספרות העברית הנכתבת בשנות השמונים.

בסידרה יופיעו הספרים הבאים:

נראה לאחרונה/הדרה לזר

זהו סיפור על שלושה ימים בפריס, בשנות השמונים. במשך תקופת זמן זו מנסה גיבור הסיפור, בסדרת פעולות חשאיות לחלץ את בעלה של אהובתו מעסקות נשק מפוקפקות כהן הסתבך ללא־מוצא.

התוכי שתק פעמיים/ראובן מירן

זהו סיפורם של גבר ואשה ישראליים הנקלעים לדרך ללא־מוצא, בבית בודד בעמק יזרעאל, שם יושבת האשה וממתינה לבעלה. במקביל עוסקת העלילה בבעל ובתיאור נסיעותיו התכופות לחוץ לארץ ובפעילותו הרבה לשם בתפקידו ככתב שבועון בינלאומי גדול.

עד עולם אחכה/דוד שיץ

סיפור אהבה ירושלמי זה, המתרחש על רקע מלחמת לבנון, מעמת תיאטרון מול חיים, נאמנות מול בגידה; שבוע אחד בחייהם של גיבורי הרומן האוהבים־השונאים פרץ ורחלי וכל הדמויות הרבות הקשורות בהם. בין הנפשות הפועלות, המתגלות כמצבים קיצוניים בחייהם נמתחים חוטים של תלות ושל התנכרות, של אהבות מורכבות, בדידות, רגעי אושר גדולים.

היורש/שמעון בלס

הסיפור עוסק בסופר המנסה להתחקות אחר דמותו של אדם בלתי־ידוע לו שנהרג בתאונת דרכים. בתוך כך הוא מסתבך בקשרים מיוחדים במינם עם אלמנת ההרוג בעלילה השופעת התפתחויות מפתיעות.

מספרי ארץ ישראל

הגיאוגרפיה הישראלית – לאן?

כנס תל־אביב של האגודה הגיאוגרפית הישראלית. פרסום תקצירי ההרצאות. חנוכה תשמ"ז.

בכנס חשוב זה, של האגודה הגיאוגרפית הישראלית, הוצגו כ־90 מחקרים בענפי הגיאוגרפיה השונים, שמנושאיהם ותכניהם ניתן ללמוד על המגמות העיקריות השולטות במחקר הגיאוגרפי הישראלי ואת כיוונו.

מגמה ראשית אחת המסתמנת בשנים האחרונות היא התמקדות בנושאי הגיאוגרפיה החברתית, האנושית וההומניסטית, מול צמצומן של המגמות הפיסיות, מגמות, שגם הן נרתמות, לרוב, להסברים של התרחשויות מרחביות אנושיות, כמחקרי אקלים לשיפור התכנון והבנייה, הפסקת־אנרגיות שונות, השפעה על שימושי קרקע ועוד.

מוצגים כאן 20 מחקרים בקלימטולוגיה ובגיאוגרפיה פיסית, שהם כרבע מכלל המחקרים, בעוד שהגיאולוגיה נדחקה לקרן־זווית והוזכרה רק בנושאי ההוראה: "טקטוניקת הפלטות — הצגת גלובוס דינאמי" ומסקנות גיאולוגיות עקיפות כתוצאה של החפירות הארכיאולוגיות בתל מיכל (ד"ר זאב הרצוג ופרופ' א. הורוביץ), תחת הכותרת החדשה: גיאוארכיאולוגיה.

הנושאים המרכזיים, המהווים את חוית המחקר הגיאוגרפי כיום, הם: יחסי יהודים־ערבים בטריטוריות גיאוגרפיות שונות, החל מרחוב הגליל והארץ כולה וכלה בשכונות עירוניות מעורבות (10 מחקרים); מחקרים בגיאוגרפיה עירונית, תוך התמקדות על תיכנון, תעשייה, הגירה ובעיקר גיאוגרפיה חברתית ושירותים בעיר (12 מחקרים); הגיאוגרפיה ההיסטורית, שהיתה לה עדנה בשנים האחרונות (12 מחקרים). נושאים אחרים: גיאוגרפיה כפרית, גיאוגרפיה פוליטית, קרטלוגרפיה, תיכנון תחבורתי וסביבתי ועוד. כן התקיימו בכנס מושבים עסקו בנושאים הקשורים להוראת הגיאוגרפיה על ענפיה ושיטותיה השונות. שלוש מגמות עיקריות נגלות במיגוון הנושאים: ראיית מדעי הגיאוגרפיה כמדעים ישימים, הן בנושאי תיכנון ישובים והן בהיבטים חברתיים־כלכליים, חדירה רבתי לתחום הרגיש של יחסי יהודים־ערבים — בהיבטים מרחביים, וחזרה לגיאוגרפיה החבלית (רגיונאלית).

דגש מיוחד ניתן לבדיקת דרכה של הגיאוגרפיה, לצד הפרשנית־תיאורטי, ולמיקומה של הגיאוגרפיה הישראלית במחקר הכללי.

מספר נושאים שנבדקו והוצגו בכנס עוררו גם הדים מעבר לכנס ולפרסומיו: פרשת שיכתובו של גיליון מספר 16 של "אטלס ישראל" על ההתנחלות ביהודה ושומרון (פרופ' אלישע אפרת), פרשת ניצול מי־התהום בבקעת הירדן ודילדול מקורות המים בבעלות ערבית (ד"ר צבי רון) וכן פרשת הגבול הדרומי באזור טאבה (פרופ' משה ברוור). נראה, שגם בעתיד לא תוכל הגיאוגרפיה הישראלית להימנע מנגיעות פוליטיות שנויות במחלוקת, בעיקר לגבי פיתוח הגליל, ישובים מעורבים, גבולות, יהודה ושומרון ועוד.

הפרסום יצא לאור מטעם האגודה הגיאוגרפית הישראלית והחוג לגיאוגרפיה באוניברסיטת תל־אביב, ומן הראוי שרבים יקראו ויעיינו בו, כך, שלא ישאר נחלת מעטים.

עליה רוסית לרגל

יואל רבא (תירגם, חעיר ומבוא), ארץ ישראל בתיאורי נוסעים רוסיים. ירושלים, הוצאת "יד יצחק בן צבי", תשמ"ז, 320 עמודים.

ספרות הנוסעים והחוקרים את ארץ ישראל בכלל ובתקופת המאה הי"ט בפרט, התפתחה והתעשרה בשנים האחרונות. בזמן האחרון ראו אור ספריו המונומנטאליים של מיכאל אישי־שלום, "מסעי נוצרים לארץ ישראל" (1979) וספריו של יהושע בן אריה, "א"י במאה הי"ט — גילוייה מחדש" (1970) ו"עיר בראי תקופה" (1977). כן באו פרסומים בהוצאת "אריאל" ("קרדום" לשעבר) ו"יד יצחק בן צבי".

לספר שלפנינו מספר מאפיינים יחודיים. ראשית, הוא מציג את סיפורם של עולי־רגל, שליחים ונוסעים שהגיעו לארץ ישראל מרוסיה, בעוד שרוב הספרות עוסקת בצליינים מהמערב, שהיו בעלי תפיסה מנטאלית שונה לגבי א"י. לפיכך ניתנת כאן האפשרות להשוות בין עולי־הרגל והחוקרים ממערב ומזרח. שנית, נפרשת כאן ידיעה היסטורית רחבה ביותר, החל מראשית המאה הי"ב ועד סוף המאה הי"ז, תקופה שהידע הגיאוגרפי והגיאוגרפי־היסטורי לגביה אינו נפוץ. ייחוד נוסף הוא, שסיפורי הרוסים מתפרסמים כאן לראשונה בעברית, ובכלל נתפרסם עד כה מעט מאוד חומר על צליינים רוסיים. (גבריאל צפרוני: רוסים "אדומים" ורוסים "לבנים" בירושלים, קתדרה 3, 1977, עמ' 162־195). נוסף על כך תורגם החומר ישירות מהשפה הרוסית הקדומה ולא דרך ספרות מערבית. זוהי גם הסיבה לכך שהתרגום וכתיבת הפרשנות וההערות נמשכו זמן רב: קשיי השפה ומונחיה ומלאכת האיסוף הקפדנית מספריות פרטיות וציבוריות רבות ברחבי העולם. ארצות סקנדינביה, מערב אירופה וארצות הברית.

זוהי חשיפה ראשונית כמעט של הקשרים החברתיים, הפוליטיים והרוחניים־דתיים של מגמת הצליינות הרוסית בארץ ישראל. עיקר סיפורם של 14 עולי הרגל נוגע בגיאוגרפיה הפיסית והיישובית, וכן בגיאוגרפיה ההיסטורית של המאות המתוארות. האזורים המתוארים הם ירושלים וסביבתה, מדבר יהודה וים־המלח, הגליל, הכרמל והעמקים, הנגב, מדבר סיני ועוד. התיאורים הם רבי היקף, תורניים ומתארים לרוב מציאות יישובית כלכלית עגומה. ארץ־ישראל לא היתה במיטבה תחת השלטון הצלבני, הממלוכי והעותמאני. התיאורים הגיאוגרפיים האלה יוצרים נדבך נוסף בהבנת ההתפתחות הגיאוגרפית מאז הכיבוש המוסלמי ועד לתחילת העת החדשה.

זהו ספר ייחודי, מרתק במקורותיו הנדירים ובנקודת המבט המיוחדת דרכה מתוארת בו ארץ ישראל.

דן יהב

הוצאת קידום מודיעה:

זה עתה הופיע!

עזרא דנין
ציוני בכל תנאי

כתב: יעקב שרת
ערך: אל"מ (מיל) גרשון ריבלין

★ שותפה של גולדה מאיר לפגישה עם המלך עבדאללה.
★ ממקימי הש"י (שירות הידיעות של "ההגנה").
★ נציג בכיר של משרד החוץ במדינות העולם השלישי והמזרח התיכון.
★ קברניטו של בית-השידור בערבית ואמן ההסברה הציונית.

ספר מרתק של בן הארץ הזאת, אשר תרם תרומה נכבדה למדינת ישראל בתחומי הבטחון, הכלכלה וההסברה.

להשיג בכל חנויות-הספרים המובחרות
הפצה: "בית עלים", רח' קרל נטר 3, ת"א
טל. 03-286360

משרד החינוך והתרבות

פרסי ישראל תשמ"ח
שנת ה־40 למדינה

פרסי ישראל תשמ"ח יוענקו בשנת ה־40 למדינה לאישי מופת על יצירות והישגים מקוריים וחשובים ביותר בחמישה תחומים ואלה הם:

✦ מדעי היהדות (להוציא היסטוריה וחקר הספרות)
✦ מדעי החיים
✦ סיפורת ושירה
✦ הזמר העברי – הלחנה וביצוע
✦ שירות חיים למדינה ולחברה בכללה

מועמד ומציע רשאים להיות כל אזרח, תושב קבוע ומלא בישראל, שלא קיבל את פרס ישראל.

את ההצעות יש לשלוח בחמישה עותקים ולציין את תולדות החיים של המועמדים לפרס, הנימוקים, רשימת היצירות והמחקרים וזאת על נייר לבן, בלי שמות הממליצים.

יש לצרף שתי תמונות של המועמדים, הכתובת, מספר תעודת־הזהות וטלפון. את שם המציע וכתובתו – שלא יימסרו לשופטים – יש לכתוב על דף נפרד. החומר לא יוחזר.

יש להמציא את ההצעות עד יום שישי, כ"ז בתמוז תשמ"ז, 24.7.87, למכונה על פרסי ישראל, משרד החינוך והתרבות, ת"ד 292, ירושלים, 91911.

גלויות תל־אביביות

כתב וצייר: משה בן־שאול

הלב יישאר בברוקלין?

קראתי במקום שקראתי, שמנחם מנדל שניאורסון, הוא הרבי מלובאביטש, לא עזב את ברוקלין שלושים ושבע שנה. אבא שלי, יליד ירושלים, משך שמונים וחמש שנות חייו כמעט שלא עזב את עירו לבד מימי בחרותו, שהרחיק עד שועפאת ומכר עם אחותו רחל בקסטינה־דרכים דברי־משקה ומעט מאכל, ובימי זקנתו כמעט, עבר שנה אחת בתל־אביב, כאשר הלך במצוות הבוס, בנו של הבוס הגדול בעל טחנת הקמח. איש ירושלים אף הוא אהרון חיות. לעבור להשגחה ולהשכנות כאן בעיר תל־אביב. ואבא, אבא שלי גם לא הרחיק לכת מרומה של העיר. רק פעם אחת ראיתיו מטייל לבדו, אלמוני ובודד, צופה בתמיהה אל תזמורת הריקודים בקפה נוסבאום שהיה (מי עוד זוכר?) על הטיילת של טרום־להט.

אינני יודע, בעצם, מדוע כתבתי את הדברים האלה. מדוע פתחתי בהם, כאשר היה ברצוני להגיד, אולי לי עצמי, דברים שונים לחלוטין. האם ביקשתי לדבר על זכות ופתיחות? על יחסים שבין מאמינים וחילוניים? האם רציתי להגיד שהשוני בין הדורות (ראה אבי ז"ל, ראה הרבי מלובאביטש, והלוא אבא שלי לא דיבר בו משלם, למרות שהיה חב"דניק) הוא מידת הסקרנות כלפי העולם? מה אבא שלא נסע — כך אני, פניי מופנות החוצה.

ואולי עלו בדעתי, כמעט כפאטה־מורגנה, השורשים. השורשים. זה לא עניין של גיאוגרפיה בלבד. דניאלה וייס של גוש אמונים יכולה לפצח עשרות בקבוקי קוקה־קולה בקלקיליה, ומצוות יישוב ארץ־ישראל היא מצווה, שיש המכבדים אותה ויש הנלחמים עליה — אך היא אינה מקנה שורשים. מישהו יכול להכריז מאות פעמים על יריחו כעל ה"הבריח", או המבוא לארץ־ישראל, אבל, עם כל הכבוד, הלאומי־הדתי הוא לא בעל השורשים ביריחו. אפילו את התמרים לא נטע. הסתמכות על ספר יהושע מקנה היאחזות היסטורית, סיפורית. זה יפה. זה לא שורשים. פוליטיקה ומצוות אפשר להן ללכת ביחד. את השורשים אי־אפשר להנחיל. הם פשוט במקום שהם. הם היו ונשארו.

יש, כמובן, גם "שורשים" חדשים. מעורבבים. קשים. מושתלים. גם מלאכותיים למרות צבעי ההסוואה. אנשי קלקיליה מוכרים. היהודים קונים. דרוקיום של "שורשיות" חדשה. אחווה חדשה. זה אומר כולו שלי וזה אומר כולו שלי. מסתדרים בין בקבוק־תבערה אחד למשנהו. מדברים כמה דברים יפים בין התפרצות מצוותית אחת לשנייה. אין אשמים ונאשמים. אלה אשמים ואלה אשמים. אלה נאשמים ואלה נאשמים.

אז זהו, פתאום אני חוזר לאבא שלי. היו לו הרבה חברים ותיקים בעיר העתיקה בירושלים. מוסלמים ונוצרים וארמנים. הוא הכיר אותם ודיבר איתם בעבר בערבית הטובה שלו.

הוא הירבה לדבר על העיר העתיקה כשהיתה בידי הירדנים. אחרי מלחמת ששת הימים שאלתי אותו אם יחדש את מערכת הידידויות שלו. הוא לא ענה לי. הוא הזכיר את שועפאת, את עבודתו בקסטינה עם אחותו רחל שמתה בצעירותה. שאלתי אותו אם מסקרן אותו לראות את המקום ולא ענה לי. הוא לא חזר לשם אפילו פעם אחת. "זה כבר לא שלי", אמר פעם. כאילו אמר שהשורשים הם אחרים. הפוליטיקה לא עניינה אותו, אבל היתה לו הרגשה שאין לו למה לחזור. מין פאטאליזם כזה של מה שהיה היה. "אילי פאת־מאת".

הוא לא עזב את ירושלים שלו. הגרעין שלו. עד יום מותו, 16 שנה לאחר מלחמת ששת הימים, היה פעמיים או שלוש בלבד בעיר העתיקה. כדי לראות את הכותל המערבי.

אינני יודע מדוע אני כותב את הדברים הללו. האם בגלל האירועים האחרונים בשומרון? האם בגלל הוויכוח על דרכי השלום? האם משום שקראתי מה שקראתי ובמקום שקראתי על הרבי מנחם מנדל שניאורסון, שלא עזב את ברוקלין שלו 37 שנה?

שאלתי מישהו מאנשי חב"ד: האם יבוא הרבי מלובאביטש לגור בכפר חב"ד? והלוא שמעתי שבונים לו בית, בדיוק כפי שהוא גר בו עכשיו? "אולי", הוא אמר, "אבל הלב יישאר בברוקלין".

שנים רבות אני בתל־אביב. אני אוהב את כיעורה ויופיה. את הדינאמיות שלה. את האפשרות לחיות בה בשקט וברעש. את האפשרות להיות בה ב"מרכז העניינים" או באלמוניות ובבדידות מוחלטת. כמעט אבסורדית.

אני אוהב את תל־אביב הישנה והטובה אליה הגעתי לפני שלושים שנה. התרגלתי אליה. לחוות ולים הסתום. לבלוקים החדשים ולזכרון מח'לול ונורדיה. זה בסדר גמור. אבל... כן, אבל. כשאני באמת רוצה להגיד משהו שקשור לטבור הארץ שלי, לטבור שלי הקשור לארץ שלי, אני נזרק לירושלים. שם נולדתי. שם נולדו אבות־אבותיי.

שורשים. זו לא מלה מגונה.

לערביי יריחו יש שורשים. הם מצויים ביריחו. לא במקום אחר. דניאלה וייס יכולה להגיד אלף פעם שיריחו היא "בריח" ו"מבוא" לארץ־ישראל. אך היא אינה יכולה להפוך את השורשים ולגלגלם אל מעבר לראשי תושביה. □

תערוכות

דורית קדר

נוף, טבע, זכרון

אליעזר רחילוביץ ב"צוותא"; גייל רובין בבית "ציוני־אמריקה", תל־אביב

אליעזר רחילוביץ ז"ל (1922־1987) הציג ב"צוותא" נוף מדברי באמצעות שפה פלסטית נקיה ומהוקצעת.

משטחי הצבע משוכים בצביעה אחידה, וזו מעניקה תחושה של שטיחות. הקומפוזיציה בנויה בפשטות — יש תחום המוקצה לארמה ויש תחום המוקצה לכחול השמיים, המוצגים ללא רבב. יש כאן הרגשה של נוף אפוף בתוליות והיוליות, בלתי פגוע, אידאלי.

במשטחים דו־ממדיים אלו הוסיף האדם את חותמו — צריפונים חתחלתיים, בתי־עץ מאירים, גן פרחים מסביב מגדלי מים. הללו מרויקים ובכל זאת סכמטיים מאוד.

כל אשר "מוסף" לנוף מבוסס על תפיסה תלת־ממדית. חזקה. בכך יוצר רחילוביץ דו־שיח בין החלקים הדו־ממדיים והשטוחים מאוד לבין תפיסה המעבירה את תחושת העומק החזקה. האמן גם פועל בין גישה צבעונית חלקה לבין אשליה קולרית שנוצרת מתוך צורת הצביעה עצמה (תוצאה של שטיחות הצבע וכתמיות בולטת של עלוות עצים או חריטה בצבע המשמשת להתחמה בין שני גונים שונים). מעין עמוקה לבין מינימליזם וקונצפטואליות המבוססים על תצורות גאומטריות סדירות וסכמטיזציה הן של הקומפוזיציה עצמה והן של הדימויים עצמם.

דומה שרחילוביץ, באמצעות ציורו, רוצה לשחזר את מלאכת בניית המדבר מתוך כבוד גדול ליסוד ההיולי הראשוני והטהור. דומה גם שיש כאן ניסיון לשלב את ההתבוננות בטבע עם התבוננות אחרת — פנימית ואישית, המושפעת מתפיסות אמנותיות שונות.

רחילוביץ הוא אמן רגיש ומעניין, וכדאי שהתערוכה ב"צוותא" תעבור — עם עוד יצירות — לחדר הזיכרון המוקדש לאמן זה במקום פעולתו בקיבוץ שובל.

★ ★ ★

בבית "ציוני־אמריקה" נערכה תערוכת. זיכרון לגייל רובין. רובין היתה אמנית־צלמת, שנולדה בניו־יורק ב־1938, הפכה לצלמת טבע מעולה, עלתה לארץ ב־1969 וזכתה להכרה בינלאומית. צילומיה פורסמו בכתבי־עת מדעיים והוצגו במוזיאונים בארץ ובארה"ב. ב־11.3.1978 נרצחה על־ידי מחבלים בעת שישבה בתצפית וצילמה עופות בבריכות הדגים של מעגן־מיכאל. בבית־ציוני־אמריקה הוצגו לזכרה צילומים שלה ושל עוד 62 צלמים אחרים, שנבחרו מתוך אלפים.

גייל רובין ז"ל – גישה מעודנת

התערוכה תנדוד בכל רחבי הארץ. כן מוצגת תערוכת־קבע בבית גייל במעגן־מיכאל, בו עורכת החברה להגנת הטבע פעילויות שונות. שתי התערוכות — מומלצות.

גייל עצמה ידעה לקלוט את רגע הפריחה: את דגמיה המופשטים והצבעוניים של קליפת האקליפטוס המעצבת תצורות לירויות יפהפיות; את אצילות האנפה האפורה העומדת דוממת על פני המים ובבואתה רוטטת מתוכם על רקע אופק של כחולים ושוליים של שחור, התואמים לחלקי גופה הענוג; את התערבלות מי החולה הלוחשים בהמיית קולות מול שמיים קודרים ושוקעים; את פריחת השקד הנתלה בלבנים וורודים על גזע אמו המרקרות, את חשיבת הציפור הקטנה בעלווה של ערב המרצרת סביבה בצלליה... היא מפגינה אהבה לבריאה ויכולת קליטה של רגעי היופי הגדולים של היום־יום, וכל זאת בעין המורגלת היטב ברזי האמנות שנעשית על־ידי האדם. העדשה תופסת את הדרו וקסמו של הסובב באמצעות גישה סובייקטיבית מעודנת, רגישה ואסתטית מאוד של המתבונן.

החברה להגנת הטבע השכילה מאוד בבחירת העבודות. יש כאן קינת הציפור החיה על הציפור המתה, שגופה, כמו חפץ, מונח ליד גלגל של משאית; יש הבעה אנושית של ספק עופות ספק קופים, ויש פלאי מעוף כנפי הצפור. להט דמים של פריחה אביבית לעומת מערך נזירי וסגפני של נוף מדברי ואציל, מסכות תמידיות של ציפורים מתגנדרות והתגלות תשלובת של צבעים ודגמי צורות חוזרות ומושלמות, הבונות את גופו של החרק הזעיר ביותר; קיימת כאן פעולת גומלין שבין הצומח לדגה, בין הצומח לחי עלי אדמות, בין פטמת פרח לפטמת אשה סיסולית, דוממת הנצה של סלעים פוערים פיות חלולים וכאוס מאורגן של להקת ציפורים מעל פני המים, כמו גם צוהר להבנת המופשט הגיאומטרי באמצעות שתי פטריות מושלמות...

תערוכה מפעימה. □

זיונים זה לא

(המשך מעמ' 10)

מבחינה זו, היה נעשה שירות עצום לארה"ב אם היו מגלים את כושר השיפוט של רייגן לפני מינויו לנשיא. חיי המין של פוליטיקאים הם לא מעניינו הציבור; היו שמועות על שרים מאד בכירים אצלנו, אבל זה לא מעניינו אם לשר יש פילגש בלונדון. זו הבעיה שלו. רק אם יש לבעיה השלכות ציבוריות, בטחוניות, אז חובתנו לפרסם".

"ידיעות אחרונות" היו מוכנים לממן את שהייתם בת מספר השבועות של צלמי "זום" מול מעונו של ראש־הממשלה לשעבר מנחם בגין, ולו כדי "לתפוס" תמונה של בגין בזמן הסתגרותו. האם היו מוכנים להשקיע בסדר גודל דומה, כדי לאמת סיפור על פרשיית־מין של אחד ממנהיגינו, או איש ציבור חשוב אחר?

רם אורן מ"ידיעות אחרונות": "האמת היא, שלא היתה לנו אף פעם סיטואציה דומה, שפוליטיקאי בסדר־גודל של גארי הארט פורש, בגלל פרסום פרשיית־אהבים שלו. במקרה הזה היתה התפתחות דרמאטית, שראויה לכיסוי רחב. לולא ההתפתחות הדרמאטית, אינני מאמין שהיינו מקדישים לכך תשומת־לב מיוחדת. הבעיה היא, שפוליטיקאי קם ושיקר, ואז פרשיית־אהבים חסרת־משמעות הפכה לפרישה עם השלכות פוליטיות ציבוריות. במקרה כזה, אם בישראל היתה מתרחשת פרשיה כזו עם השלכות ציבוריות והתעוררות ספק לגבי יושרו של האיש, היינו מטפלים בפרשייה ביתר־הרחבה. אבל גם אז, אני מניח שלא היינו שולחים אנשים לעקוב אחרי האיש בתוך חדר־המיטות שלו. אנחנו (ב"ידיעות אחרונות" ר.מ.) אף פעם לא חיטטנו וגם לא נחטט בחייו הפרטיים של איש ציבור. זכותו לנהל את חייו הפרטיים כולל חיי־המין שלו כראות עיניו, אלא אם כאמור, יש לכך השלכות הנוגעות לציבור ולמדינה".

"חדשות" הוא עיתון פחות איסטניסי בכל הקשור לחיי הפרט וחדירה לתוכם. אומר נתן זהבי, רכז הכתבים של "חדשות": "בעיקרון, כל אישיות ציבורית חשופה לעיני הציבור. העיתונות התעסקה בעבר בפרשיות דומות, כששר בעל תפקיד בכיר, למשל, בילה לילות בבתי־מלון אליהם הגיע בתוקף תפקידו ובמימון משרדו, כדי לקיים יחסי־מין עם אחת מפילגשיו. לכן אין ספק שזו חובה ציבורית לפחות כלפי האזרחים הממנים את נושאי המשרות הציבוריות, לחשוף את תעלולות השר. □

תל־אביב

אסתר
8 מיליון דרכים למות
חול: 5.00, 7.15, 9.45
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15, 9.45

אורלי
ילדים חורגים לאלוהים
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.00, 9.30
חול: 4.30, 7.00, 9.30

צוותא להרבות מתקדמת

„צוותא" ירושלים
ליל שבת, 15.5.87, שעה 22.00 – המוסיקאי שלמה יידוב ושיריו.
*
מוצאי שבת, 16.5.87, שעה 21.00 – יוקרן הסרט „אנשים משוטים". בימוי – רוברט רדפורד. עם: דונלד סטרלנד, מרי טיילור־מור.
*
יום רביעי, 20.5.87, שעה 20.30 – המוסיקה הלא־קלאסית במאה ה־20 – בהנחיית שלמה ישראלי (מקול ישראל). – מינימליזם ומקסימליזם – כהפכים משלימים.
*
יום חמישי 21.5.87, שעה 21.00 – יוקרן הסרט „שכר האמת". הסרט מגולל את מעלליו של צלם עתונות אמריקאי בניקראגואה בשנת 1979, בימים האחרונים של שלטונו של סומוזה.
*
ליל שבת, 22.5.87, שעה 22.00 – הזמרת קורין אלאל.

„צוותא" קרית־חיים
ליל שבת, 15.5.87, שעה 21.30 – מסע מוסיקלי עם: עדי עציון ויונתן זק.
*
מוצאי שבת, 16.5.87, שעה 21.00 – ערב עם יוסי גינסבורג – בסיפור הרפתקאות מרתק – בחזרה מטאוויצ'י.

„צוותא" נהריה
יום שלישי, 19.5.87, שעה 21.00 – ערב עם יוסי גינסבורג – בסיפור הרפתקאות מרתק – בחזרה מטאוויצ'י.
*
ליל שבת, 22.5.87, שעה 21.00 – להקת הפולקלור האמריקאית – „הפונדקאים". בתכנית: ג'ז עתיק, קאונטרי, בלוז, מופע מלא, עליצות ושמחת חיים.

„צוותא" חיפה
יום שני, 18.5.87, שעה 21.00 – ערב ראיונות – בנושא האיידס. משתתפים: יעל דיין – סופרת, גילה אלמגור – שחקנית, ד"ר עזנה בן־פורת. מנחה – יעקב בלושטיין.
מוצאי שבת, 23.5.87 שעה 21.00 „הפונדקאים" מוסיקה קאונטרי, ג'ז, בלוז ועוד.
*
יום שני, 25.5.87, שעה 21.00 – יוסי גינסבורג בסיפור הרפתקאות מרתק – „בחזרה מטאוויצ'י".

„צוותא" הוד־השרון
מוצאי שבת, 23.5.87 שעה 21.00 באולם „בני־ברית" הופעת הלהקה – „הקטיפה השחורה" בשירי עממים.

„צוותא" רמת־השרון
מוצאי שבת, 23.5.87 שעה 21.00 רב־שיח ליום ירושלים. בהשתתפות: עוזי עילם, יגאל עילם, יהודה עמיחי הזמרת – אילנה גולמן.

„צוותא" רמת־אביב
ליל שבת 22.5.87 שעה 22.00 (בבית קרונג'ה) קבוצת תיאטרון נוה־צדק מציגה: „הכל בסדר גמור" (קולאז' לא מקרי). לקט ממבחר המחזות הפוליטיים שהוצגו בארץ.

„צוותא" ראשון־לציון
ליל שבת, 15.5.87, שעה 22.00 – שירי ארץ ישראל – נתן יונתן ושולי נתן – לקראת יום ירושלים אנו מגישים ערב מיוחד וחד־פעמי. נתן יונתן יקרא משיריו ושולי נתן ויצחק בכר ישירו.
*
יום ג', 19.5.87, שעה 21.00 – הבה נשירה – עם יורם שחר.
*
ליל שבת 22.5.87, שעה 22.00 – עם הזמר והמלחין שלמה יידוב.

בית לסין
הערפדים
מוצ"ש: 23.15

בן יהודה
יומן חוף ברייטון
שישי: 9.45, 12.00
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 5.00, 7.15, 9.30

גת
חנות קטנה ומטריפה
חול: 5.00, 7.30, 9.45
שישי: 10.00, 12.15
מוצ"ש: 7.30, 9.45

בית ציוני אמריקה הקולנוע
שכנוע עדין
שישי: 10.00, 12.00 בלילה
מוצ"ש: 7.30, 9.30
חול: 5.00, 7.30, 9.30

גורדון
נערת ליווי
מוצ"ש: 7.30, 9.30
חול: 5.00, 7.30, 9.30

דקל
קרוקודיל דנדי
שישי: 10.00
מוצ"ש וחול: 7.15, 9.30

דרייב אין
פיצוץ לוהט
שישי: 10.00
חול: 8.00, 10.15

הוד
יצרים
שישי: 9.45, 12.00
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 5.00, 7.15, 9.30

לימור חדש
הפרוטוקול הרביעי
שישי: 9.45, 12.15
מוצ"ש: 7.00, 9.30
חול: 4.30, 7.00, 9.30

סינמה 1
ילדים חורגים לאלוהים
שישי: 9.45, 12.00
נער הזהב
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 5.00, 7.15, 9.30

סינמה 2
חנה ואחיותיה
מוצ"ש: 7.15, 9.30
שישי: 10.00, 12.00
חול: 5.00, 7.15, 9.30

פאריס
בטי בלו
שישי: 12 בצהריים, 10, 12 בלילה
מוצ"ש: 7.00, 9.30
חול: 11.45, 2, 4, 7, 9.30
שישי:
14.30 מחפשת את מר גודבר
16.30 הסערה
שבת:
11 בבוקר: פאנטאזיה
13.00 בליד ראנר
15.00 האפיפיור של גריניץ' ווליג'
17.00 שוער הלילה
23.30 משהו שונה לגמרי

חן 1
אנשי הפח
חול: 5.00, 7.30, 9.45
שישי: 9.50, 12.05
מוצ"ש: 7.30, 9.45
במבי
שבת 11 בבוקר

חן 2
פשעים שבלב
חול: 5.00, 7.30, 9.45
שישי: 9.50, 12.05
מוצ"ש: 7.30, 9.45
בעקבות חחרב הקסומה
שבת: 11 בבוקר

חן 3
אל תקרא לי לבן
חול: 5.00, 7.35, 9.45
שישי: 10.00, 12.15
מוצ"ש: 7.35, 9.45
תעתועי שחור הזקן
שבת 11 בבוקר

חן 4
הרומן שלי באוקספורד
חול: 11, 2, 5, 7.30, 9.40
שישי: 10.00, 12.05
מוצ"ש: 7.30, 9.40
טרן וקדרת הקסמים
שבת 11 בבוקר

חן 5
צבע הכסף
חול: 11, 2, 4.45, 7.15, 9.45
שישי: 9.50, 12.15
מוצ"ש: 7.15, 9.45
שלגיה
שבת 11 בבוקר

שחף
פלאטון
שישי: 9.40, 12.00
מוצ"ש: 7.00, 9.30
חול: 4.30, 7.00, 9.30

מוזיאון תל־אביב
שואה
ימים א'־ה'
תמיד
חול ומוצ"ש: 7.30, 9.30

פאר
סיפורים שסיפרתי לאמא
מוצ"ש וחול: 7.30, 9.30

תכלת
דקה לחצות
חול: 4.30, 7.00, 9.35
מוצ"ש: 7.00, 9.35

תל־אביב
מעבר לשיא
שישי: 9.45, 12.00
מוצ"ש: 7.15, 9:30
חול: 5.00, 7.15, 9.30

ירושלים

אדיסון
מעבר לשיא
מוצ"ש: 9.30
חול: 4.30, 7.30, 9.30

עדן
נערת ליווי
מוצ"ש: 9.30
חול: 4.30, 7.30, 9.30

אורגיל
אנשי הפח
חול: 4.30, 7.00, 9.15
מוצ"ש: 9.00

אורנע
חנות קטנה ומטריפה
מוצ"ש: 9.15
חול: 4.30, 7.15, 9.15

בית אגרון
שישי:
14.00 האחים מרקס – מרק ברווז
15.45 קטיפה כחולה
מוצ"ש:
16.00 מרי פופינס
18.30 מרק ברווז
20.00 למות בעד תשוקה
22.00 מ.א.ש
24.00 משנה מקום משנה מזל

מיטשל
ילדים חורגים לאלוהים
מוצ"ש: 9.30
חול: 7.15, 9.30

סמדר
פלאטון
מוצ"ש: 9.15
חול: 7.00, 9.15

כפיר
יומן חוף בריטון
מוצ"ש: 9.30
חול: 4.30, 7.30, 9.30

הבירה
האינסטלטור
מוצ"ש: 9.30
חול: 5.15, 7.30, 9.30

אוריון
אור 1
יצרים
מוצ"ש: 9.15
חול: 4.30, 7.15, 9.15

אור 3
קרוקודיל דנדי
מוצ"ש: 9.15
חול: 4.30, 7.15, 9.15
טרזון
מוצ"ש וחול: 23.15

אור 4
ג'ק פלאש המקפץ
מוצ"ש: 9.15
חול: 4.30, 7.15, 9.15
הרפידה
מוצ"ש וחול: 23.15

אור 5
להתחתן שנית
מוצ"ש: 9.15
חול: 7.15, 9.15
קוד הרעם
חול: 4.30
מיקי ומוד
מוצ"ש וחול: 23.15

תיאטרון ירושלים
לא יוקרנו סרטים בתקופת פסטיבל ישראל

בת־ים

עצמאות
מעבר לשיא
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 5.00, 7.15, 9.30

חיפה

ארמון
פיתוי בצל הפחד
מוצ"ש: 7.00, 9.15
חול: 4.30, 6.45, 9.00

חן
בטי בלו
מוצ"ש: 7.00, 9.15
חול: 4.30, 6.45, 9.00

אורלי
קיץ
מוצ"ש וחול: 7.00, 9.15

רון
מעבר לשיא
מוצ"ש: 7.00, 9.10
חול: 4.30, 7.00, 9.00

אורה
שם הורד
שישי: 10 בערב
מוצ"ש: 7.00, 9.30
חול: 4.00, 6.30, 9.00

קרן אור המחודש
קציר הזעם
מוצ"ש: 7.00, 8.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15
קיץ קטלני
שישי: 14.30
ג': 23.30
בית החיות
שבת: 23.30

פאר
קרוקודיל דנדי
שישי: 10 בערב
מוצ"ש: 7.00, 9.15
חול: 4.30, 7.00, 9.15

אמפי
פלאטון
מוצ"ש: 7.00, 9.30
חול: 4.00, 6.30, 9.00

עצמון 1
ילדים חורגים לאלוהים
שישי: 10 בערב
מוצ"ש: 7.00, 9.30
חול: 4.15, 6.45, 9.10

עצמון 2
שיחות מלוכלכות
שישי: 10.15
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.00, 9.15

עצמון 3
שמתי ברז למורה
שישי: 10.15
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.00, 9.15

באר שבע

חן
מעבר לשיא
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.30, 9.30
חול: 5.00, 7.30, 9.30

פתח תקוה

היכל 1
מעבר לשיא
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30

היכל 2
ילדים חורגים לאלוהים
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.00, 9.30
א,ב,ד: 4.30, 7.00, 9.30
ג': 4.30, 7.00

היכל 3
שיחות מלוכלכות
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30

עפולה

מופתרון
פלאטון
מוצ"ש וחול: 7.00, 9.30
יום ג' אין הצגות

רעננה

אורות
הזבוב
מוצ"ש: 7.15, 9.15
חול: 5.00, 7.15, 9.15

עכו

אודיטוריום
נער הזהב
מוצ"ש וחול: 6.00

רמת גן

אואזיס
8 מיליון דרכים למות
חול: 7.15, 9.30
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15, 9.30

ארמון
קרוקודיל דנדי
חול: 5.00, 7.15, 9.40
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15, 9.30

לילי
הפרוטוקול הרביעי
שישי: 10.00
מוצ"ש וחול: 7.15, 9.30

רב גן 1
להתחתן שנית
חול: 5.00, 7.25, 9.45
שישי: 10.00, 12.15
מוצ"ש: 7.25, 9.45
במבי
שבת 11 בבוקר

רב גן 2
הבוקר שאחרי
חול: 5.00, 7.25, 9.45
שישי: 10.00, 12.15
מוצ"ש: 7.25, 9.45
דמבו
שבת 11 בבוקר

רב גן 3
בעקבות הכרך
חול: 5.00, 7.30, 9.45
שישי: 10.00, 12.15
מוצ"ש: 7.30, 9.45
נטי גאן
שבת 11 בבוקר

רב גן 4
חנות קטנה ומטריפה
חול: 5.00, 7.30, 9.45
שישי: 10.00, 12.15
מוצ"ש: 7.30, 9.45
מהדובים באהבה
שבת 11 בבוקר

כפר־סבא

קולנוע תיאטרון בית ברל
פלאטון
שישי: 22.00
מוצ"ש וחול: 7.15, 9.30

ראשון לציון

ג.ג. רון 1
תשעה שרכבו
שישי: 14.30
מעבר לשיא
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 4.30, 7.15, 9.30

ג.ג. רון 2
ילדים חורגים לאלוהים
מוצ"ש: 7.00, 9.30
חול: א,ד,ה: 4.30, 7.00, 9.30
ב,ג: 7.00, 9.30

חולון

ארמון
מפרץ מוסקיטו
שישי: 10.00
מוצ"ש וחול: 7.15, 9.30
את נפלאה
ג: 4.30
אוכפים לוהטים
שבת: 23.30
אקו פארק
ה: 23.30

סבוי
ילדים חורגים לאלוהים
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 5.00, 7.15, 9.30

מגדל
קשוחים שכאלה
חול: 7.15, 9.30
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.15, 9.30

מתנ"ס קרית שרת סינמטק
אבנטי פופולו
מוצ"ש: 7.15, 9.30

הרצליה

היכל
מעבר לשיא
מוצ"ש: 7.15, 9.30
חול: 5.00, 7.15, 9.30

מלון דניאל
זכרונות אהבה מפירנצה
מוצ"ש וא,ב,ג,ה: 18.45, 21.30

גבעתיים

הדר
ילדים חורגים לאלוהים
שישי: 10.00
מוצ"ש: 7.00, 9.30
חול: 4.30, 7.00, 9.30

נתניה

שרון
הרומן שלי באוקספורד
מוצ"ש: 7.00, 9.15
חול: 5.00, 7.00, 9.15

סטודיו
היום שאחרי
מוצ"ש: 7.00, 9.15
חול: 5.00, 7.00, 9.15

הבימה התיאטרון הלאומי
מחר מוצ"ש: 16.5
מירלה אפרת: 21.00
חדוד וגיח: 21.00
איינשטיין – בימרתף 21.00

שרותים ● עזרה ● התחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: מור — חכינה רייק 20.
חולון: אסותא — טרומפלדור 4.
ירושלים: אל חייאה — בית חנינה. מול מתנה נוה יעקב.
נתניה: קופ"ח לאומית — סמילנסקי 9.
פתח־תקוה: קופ"ח כללית — חיים עוזר.
רמת־גן: רמת יצחק — שד' ירושלים 96.
תל־אביב: שדה רב — האוזנר 3.
מעיין חיים — שד' ירושלים 98.
חיפה: הנשיא — שד' הנשיא 33.
רעננה־כפר־סבא: השרון — דרך השרון. הוד השרון
רחובות: כללית — בני משה.

שבת
בת־ים: עצמאות — בלפור 75.
חולון: חורי — סוקולוב 70.
ירושלים: קופ"ח — מרפאת רוממה, רח' המ"ג 28. קרית משה — קרית משה 1 (מוצ"ש).
נתניה: הנשיא — שד' ויצמן 36.
פתח־תקוה: קופ"ח כללית — חיים עוזר.
רמת־גן: יהלום — קריניצי 63.
תל־אביב: שדה רב — האוזנר 3.
זיוה — אצ"ל 52.
חיפה: פכוגר — פכוגר 27.
רעננה־כפ"ס: קופ"ח מאוחדת — בן גמלא.
הוד־השרון: קופ"ח כ"ס — בן־גוריון 45.
רחובות: כללית — בני משה.

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים ע"ש רוקח, תל־אביב – בשבת: ר', ו' – כירורגיה ופנימית, ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב – בשבת: ג', ה' שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא – כל המחלקות – כל השבוע.

נתניה
● בי"ח לניאדו נמצא בתורנות למקרים דחופים – כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
הדסה ע"כ – ילדים, פנימית, עיניים, ניתוח, חולים – נשים, א.א.ג, שערי צדק – כירורגיה. הדסה ה"צ – אורטופדיה.
שבת
ביקור חולים – ילדים, א.א.ג, הדסה ע"כ – פנימית, נשים, עיניים, שערי צדק – כירורגיה. הדסה ה"צ – אורטופדיה.

ער ביד – איגוד קשבת בטלפון לילד ולנוער – קו לנוער במצוקה
ירושלים – 02־243358
ת"א – 226027 (24 שעות)
חיפה – 04־229488 (11.00–20.00)
גליל מערבי – 04־922222
קו פתוח להורים במצוקה
בימי ב' ו־ד' – טל. 222732
„קו פתוח" – איגוד קשבת לילדים ובני נוער 03־222723 (24 שעות)

מד"א
ירושלים, ת"א, חיפה — טל' 101. רמת־גן, בני־ברק, גבעתיים — טל' 7611111. רמלה — טל' 054־21022. עפולה — טל' 93333. קריית־גת — טל' 051־881333. באר־שבע — טל' 057־74767. אשדוד — 055־51333.

נקודת־המוקד בשלושת המחזורים האחרונים בלאומית בתחתית

בית"ר ת"א והפועל ת"א בקרב על „שש נקודות"

מכבי יבנה, עם סיכויים מעטים להינצל, תארח את היורדת מיפו ★ בית"ר ירושלים, האלופה, במאבק־של־כבוד עם נתניה ★ בני־יהודה תנסה לשמור על שיאה נגד מכבי פ"ת ★ שלושה משחקים מחר ב־11 לפנה"צ

נקודת־הכובד במחזור ה־28 בליגה הלאומית בכדורגל תהיה בתחתית. בית"ר ת"א תארח מחר את הפועל ת"א כששתי הקבוצות חוששות עדיין להיתקע במאבק־הירידה. מכבי יבנה, שמצבה קשה במיוחד, תתמודד במגרשה עם היורדת מכבי יפו.

הכדורגלנים יחזרו השבת למשחקי הליגה לאחר שבוע־שלישי בו נגלל משחקי הפועל ועם [illegible] נעקבות נצחונות נבחרות ישראל על ליברפול (0:3) וגלאזגו ריינג'רס (2:1) באמצע השבוע.

שלושה משחקים ייערכו מחר ב־11 לפנה"צ: הפועל לוד — הפועל באר־שבע; בני־יהודה ת"א — מכבי פ"ת; בית"ר נתניה — כפר־סבא. באצטדיון בלומפילד יתקיימו שני משחקים מסקרנים: שמשון ת"א — מכבי ת"א; בית"ר ירושלים — מכבי נתניה. מכבי חיפה תארח את הפועל פ"ת.

● [illegible] יהיה ב־5 אחה"צ באיצטדיון וינטר ברמת־גן, בין קבוצות הפועל ת"א (12) ובית"ר ת"א (10). שתי הקבוצות צמודות בטבלה, עם 30 נקודות לכל אחת. בסיבוב הראשון ניצחה הפועל ת"א 1:0, בדקה ה־90. במחזורים האחרונים גילתה בית"ר ת"א יכולת [illegible] ירידתה, שלא ניצחה בסיבוב השני. משה סיני וחבריו [illegible] יוצאים מתיקו. ישפוט: שריר.

● מכבי יבנה (14) תארח באותה [illegible] את היורדת, מכבי יפו. סיכויי [illegible] לינה, שהפתיעה בנצחון בסיבוב הראשון 1:3, לצבור את [illegible] הנקודות מול קבוצה שאיבדה [illegible] המוטיבציה ומיואשת מכשלונה [illegible] אם גם נצחון יציל את [illegible] מהצטרפות ליריביהם [illegible] לליגה הארצית. ישפוט: [illegible].

● כדורגלני מכבי חיפה, שגם [illegible] תאורטית, בסכנה, יתמודדו [illegible] באיצטדיון בקרית־אליעזר [illegible] הפועל פ"ת. החיפנים ישתדלו [illegible] את ניתוחם מול קבוצה פתח־תקואית שהתבססה במרכז הטבלה ותשחק ללא מתח. בסיבוב הראשון — 1:1. ישפוט: פרוסט.

● באיצטדיון בלומפילד ביפו ייערכו שני משחקים. ב־4 ייפגשו קבוצות שמשון ת"א ומכבי ת"א. שתי נקודות מפרידות בין מכבי ת"א (3) ושמשון (7). נצחון יוניק אותה קדימה, לפני יריבתה. מכבי ת"א היא קבוצה טובה. סיכויים שקולים, כמו בסיבוב הראשון — 1:1. ישפוט: משה אשכנזי.

● במשחק השני, ב־6, תארח האלופה, בית"ר ירושלים, את הרביעית, מכבי נתניה. מאבק מסקרן. נתניה תנסה להפתיע. בית"ר ירושלים תרצה להמשיך בתנופה, על־אף שלגביה כבר נסתיימה הליגה. יש לקוות שיהיה משחק עשיר בשערים, כמו בסיבוב הראשון — 3:4 לבית"ר ירושלים. ישפוט: עובדיה צבי.

● בני־יהודה ת"א הבלתי־מנוצחת תתמודד ב־11 לפנה"צ בשכונת־התקוה עם קבוצת הצמרת של מכבי פ"ת. הפתח־תקואים יבואו במטרה לחולל הפתעה ולהנחיל הפסד ראשון ליריביהם. אם בני־יהודה ת"א לא תהיה במיטבה היא עלולה למעוד. אם־כי במגרשה קשה מאוד לנצחה. משחק שקול, כמו במשחק הראשון — 0:0. ישפוט: ליפקוביץ.

● קבוצות הפועל לוד והפועל באר־שבע ישחקו ב־11 בלוד. לוד בצמרת — מקום חמישי, מפתיע. באר־שבע התאוששה לאחרונה ולא תקל על יריבתה. הביתיות מעניקה יתרון ללוד, שהפתיעה בסיבוב הראשון בנצחון־חוץ בבירת הנגב — 0:1. ישפוט: טילינגר.

● טוגרת הטבלה, בית"ר נתניה, תתמודד ב־11 בבוקר במגרשה עם הפועל כפר־סבא. בית"ר נתניה תנסה להוות יריב לכפר־סבאים הבלתי־יציבים שניצחו בסיבוב הראשון — 1:4. ישפוט: סוהיל.

הטבלה הלאומית
(אחרי המחזור ה־27)

1.	בית"ר ירושלים	25־54	60
2.	בני־יהודה ת"א	18־33	49
3.	מכבי ת"א	22־38	41
4.	מכבי נתניה	26־28	41
5.	הפועל לוד	18־30	40
6.	מכבי פ"ת	20־26	40
7.	שמשון ת"א	17־29	39
8.	הפועל פ"ת	22־29	38
9.	הפ. כפר־סבא	33־36	38
10.	הפ. באר־שבע	16־17	33
11.	מכבי חיפה	25־28	32
12.	הפועל ת"א	19־18	30
13.	בית"ר ת"א	37־30	30
14.	מכבי יבנה	32־24	25
15.	מכבי יפו	44־19	18
16.	בית"ר נתניה	82־17	10

משחקי השבת
● מכבי יבנה — מכבי יפו.
● הפועל לוד — הפ. באר־שבע.
● בית"ר נתניה — הפ. כפר־סבא.
● בית"ר ת"א — הפועל ת"א.
● שמשון ת"א — מכבי ת"א.
● בית"ר י־ם — מכבי נתניה.
● מכבי חיפה — הפועל פ"ת.
● בני־יהודה — מכבי פ"ת.

הלייקרס ודטרויט בחצי־הגמר
בוסטון תנסה להצטרף הלילה

מאת שלמה מלחי
מיוחד ל„על המשמר"

לוס־אנג'לס — בעוד קבוצות הלוס־אנג'לס לייקרס ודטרויט כבר עלו לחצי־הגמר בפלייאוף ב־אן.בי.איי. ייערכו הלילה שני משחקים מכריעים בין מילווקי ובוסטון ובין יוסטון וסיאטל.

קבוצת הלייקרס שהובילו ב־[illegible] משחק הרביעי באוקלנד ב־14 נקודות יתרון והפסידה לבסוף נגד גולדן־סטייט 129:121, הודות ל־51 נקודות של אריק פלויד (29 ברבע האחרון, שיא בפלייאוף) ניצלה במשחק החמישי את ביתיותה וניצחה — 106:118 ובסיכום 1:4.

יוסטון ניצלה את ביתיותה נגד סיאטל, ניצחה 107:112 וצימצמה ל־2:3. המשחק השישי ייערך הלילה והמנצחת ביניהן תשחק נגד הלייקרס.

במזרח העפילה דטרויט בפעם הראשונה בתולדותיה לחצי־הגמר, לאחר שניצחה במפתיע בפעם השנייה באטלנטה — 96:104 ובסיום — 1:4. במשחק הקודם, בדטרויט, הוליכה אטלנטה 85:88 דקה לסיום אך סל נצחון של איזייה תומאס שנייה מהסיום העניק נצחון לדטרויט — 88:89.

בוסטון סלטיקס, האלופה, שניצחה ביום ראשון במילווקי 138:139 לאחר שתי הארכות הפסידה אור לאתמול לראשונה העונה בביתה למילווקי — 129:124 לאחר שהוליכה ברוב השלבים. הפער צומצם ל־2:3. הלילה ייערך המשחק השישי במילווקי. המנצחת בין השתיים תתמודד עם דטרויט.

100 אלף יחזו מחר בוומבלי בגמר הגביע

קובנטרי תנסה לשבש סיכויי טוטנהאם לזכות

מאת שבח סלברט

טוטנהאם, בפעם השמינית, או קובנטרי, בפעם הראשונה? זו השאלה המסקרנת את מיליוני אוהדי הכדורגל בעולם. מי תזכה בגביע האנגלי ה־105 במספר, מאז 1872?

כמו בכל שנה כך גם הפעם אזלו כל 100 אלף הכרטיסים לאיצטדיון וומבלי בלונדון, מייד עם הפצתם.

ברור שהקבוצה הלונדונית, על שפע כוכביה, מועמדת לזכות בגביע השמיני שלה, אבל למשחק־גמר יש חוקים משלו, מה גם שקובנטרי היא קבוצה יציבה (סיימה במקום העשירי בליגה), ותרצה להוכיח את יעילותה במשחק היוקרתי, בהופעתה הראשונה בשלב זה. יש לציין שטוטנהאם לא הפסידה אף פעם בגמר הגביע האנגלי.

את קובנטרי מנהל מאשתקר קרטיס, ובשורותיה אין כוכבים ידועים כמו בשורות יריבתה טוטנהאם, שסיימה במקום השלישי בליגה, עם 8 נקודות יותר מאשר לקובנטרי.

לשתי הקבוצות שוערים מצויינים. ריי קלמנס, שוער נבחרת אנגליה לשעבר, מגן כמה שנים טובות על שער „התרנגולים", ומנגד ניצב בשער קובנטרי, סטיב אוגיזוביץ'.

בתוך קבוצת קובנטרי נמצא החלוץ שחום־העור, סיריל ריג'יס, שעבר אליה לפני כשנתיים מקבוצת ווסט־ברומיץ'. שנשרה לליגה השנייה. הוא יליד גאיינה הצרפתית, אבל שיחק בשורות נבחרת אנגליה כמחליף ב־1982 מול וולס ואירלנד.

הכובש מספר 1 של קובנטרי הוא ניק פיקרינג, שהבקיע במחזור הלפני־אחרון, לפני 13 יום, את שער הנצחון מול ליברפול (0:1), ובכך גנז את חלומה לזכות שוב באליפות.

בין טכני טוטנהאם נמצאים שישה שחקנים שזומנו לסגל נבחרת אנגליה לקראת הטורניר המשולש, נגד בראזיל וסקוטלנד, בשבוע הבא: הקשרים גלן הודל, סטיב הודג' וגרי מאבוט, המגן מישל תומאס והחלוצים קלייב אלן, מלך השערים של הליגה והגביע (48), וכדורגלן־השנה, וכריס וודל. נוסף להם מופיעים בהרכב טוטנהאם הקשר הארגנטיני הנודע אוסוולדו ארדילס, שיחגוג בחודש אוגוסט את יום הולדתו ה־35 ועדיין נותן את הטון בקבוצה מאז נחת בלונדון לפני תשע שנים; הבלגי הבין־לאומי ניקו קלאסן, המככב כקשר־חלוץ; המגן: הסקוטי הבין־לאומי ריצ'ארד גאף והאירי הבין־לאומי הוותיק יוטון.

את טוטנהאם מנהל היהודי בן ה־42, דייויד פליט, שעבר מלוטון בקיץ האחרון.

בחצי־הגמר הכניעה טוטנהאם את ווטפורד 1:4, וקובנטרי גברה על לידס מהליגה השנייה — 2:3 בהארכה.

באותה עת יתקיים בגלאזגו משחק־הגמר על הגביע הסקוטי בין סנט. מירן ודנדי־יונייטד.

בהפועל ת"א נערכים לקראת העונה הבאה

מאת יצחק ויסתוף

תקציב מחלקת הכדורסל של הפועל ת"א יהיה בעונת הכדורסל הקרובה גבוה יותר מהתקציב בעונה שעברה לאור הציפיות הגבוהות מהקבוצה — דברים אלה אמר יו"ר מחלקת הכדורסל של הפועל ת"א דני קורן.

קורן הוסיף ואמר כי הפועל ת"א תפרד ממייק לארגי, מאחר שמצב בריאותו אינו תקין ואם הוא ימשיך לשחק בקבוצה עלולה הפועל להשאר עם זר אחד בלבד.

„אנו נעמוד בחוזה עימו. ואם בעוד שנה יתברר שהוא בריא והפועל ת"א תזדקק לשרותיו יתכן שהוא ישוב. מייק לא יוכל לשחק בקבוצה אחרת מחוץ לגבולות ישראל, מאחר שהפועל ת"א משלמת לו עבור השנה ולא יתכן שהוא יקבל שתי משכורות. אם הקבוצה שתחפוץ בו תפצה אותנו יתכן שנדון בעניין" אמר קורן.

מטרת הפועל ת"א כיום היא להביא שחקן זר שיעזור ללוואן מרסר מתחת לסל. כמו כן יש כוונה להביא שחקן זר בתפקיד גארד כדוגמת רון דיוויס מבית"ר ת"א. „לאחר צירופו של הווארד לאסוף אנו מקווים כי ארז חון ישחק בהפועל ת"א, כיוון שעדיין לא ברור כמה יוכל חיים זלוטיקמן לתרום להפועל ת"א."

בהפועל ת"א מקווים לצרף אחד משני הרכזים יוסי קאשי או רותם אורליך מא.ס. רמת השרון שאינם במסגרת ההעברות כיוון שקאשי שיחק בליגה א' ואילו ארליך הוא בגיל נוער. בשמעון אמסלם רואים בהפועל ת"א כמועדף על פני עומר פליישר שיש מגמה להתיר לו לעזוב את הקבוצה.

● טניס

איוואן לנדל נוצח ברומא

הפתעה גדולה היתה בסיבוב השלישי באליפות הטניס ברומא כאשר המדורג מספר 1 איוואן לנדל נוצח בידי השבדי יואכים ניסטרום בשלוש מערכות 6:3, 2:6, 6:4.

לעומת זאת עלה הצ'כי מאטס וילנדר, המדורג מספר 2, לסיבוב הרביעי כשניצח בנקל את הברזילאי מוטה 2:6, 3:6.

לסיבוב זה עלה גם האקוואדורי אנדראס גומז שניצח את השוודי מיקאל פרנפורש 2:6, 3:6.

מחר – אליפות ישראל לאגודות

אליפות ישראל לאגודות באתלטיקה תיערך מחר ב־6 בערב באיצטדיון בהדר־יוסף.
יהיה זה המחזור השני של הליגה.

ספיחים מנבחרת העתודה

מאת אשר גולדשלגר

נשיאות בית הדין העליון של ההתאחדות לכדורגל תדון הבוקר בבקשת אגודת הפועל תל־אביב לבטל את העונש המשמעתי שהוטל על שחקנה יהודה עמר, שהורחק במהלך משחק נבחרת העתודה מול גלזגו ריינג'רס.

אגודת הפועל תל־אביב תטען כי אין מקום להרשיע את הכדורגלן על הרחקתו במשחק לא מחייב של נבחרת עתודה. „בעתיד תחששנה האגודות לשלוח את שחקניהן לנבחרת מחשש שיורחקו", אמר בריון.

ערעור נוסף שישמע הבוקר בפני השופט דב לוין יהיה בקשת ההתאחדות לכדורגל לאפשר לכדורגלן ליטול חלק במשחק נבחרת העתודה בצירוף מול נבחרת המשנה של שווייץ.

אתמול התברר כי יהודה עמר יועמד לדין משמעתי לאחר ריצוי העונש האוטומטי של הרחקה משני משחקי ליגה, שכן להוכחתו עבר משמעתי. עמר הורחק כבר לביה"ד ב־27 במאי.

העמדתו לדין תלויה כמובן בתוצאות הערעור שישמע הבוקר בביה"ד העליון.

גם בית"ר תל־אביב, ששחקנה ניסים כהן ספג כרטיס צהוב חמישי במשחק נבחרת העתודה, ולפיכך יחמיץ את שני משחקיה הקרובים של קבוצתו לאחר המשחק מחר מול הפועל תל־אביב, תבקש שלא להתחשב בצהוב שספג הכדורגלן במשחק מול גלזגו ריינג'רס.

כדורסל: הרכזים פגועים

מאת יצחק ויסתוף

חן ליפין רכז נבחרת ישראל בכדורסל לא נטל גם אתמול חלק באימוני נבחרת ישראל בכדורסל היוצאת ביום ראשון לטורניר בין לאומי בהולנד.

ליפין הפגוע בכתפו עבר טיפולים ומאמן הנבחרת צבי שרף הביע תקווה כי ישוב היום או מחר לאימונים.

גם הרכז השני עדי גורדון גרם כאב ראש לשרף ולעוזרו רני כהנא. גורדון החמיץ את אימון הבוקר של הנבחרת. באימון אחר הצהריים החל הרכז החיפאי את האימון אולם פרש ממנו כעבור מספר דקות עקב כאבי ראש חזקים. גורדון הופנה לרופא.

דורון ג'מצ'י שנעדר מאימוני שלשום שב אתמול להתאמן במשנה מרץ. כמהו התאמן כיסוריות לאוואן מרסר.

היום תתאמן הנבחרת פעמיים וגם מחר יערכו השחקנים אימון בוקר בכפר המכביה.

מחר אחר הצהריים יצאו השחקנים לבתיהם וביום ראשון ימריאו 15 שחקנים. דורון קסקי מהפועל חיפה וליאור אורדיטי ממכבי ת"א שוחררו מהמסע להולנד.

עוזר המאמן רני כהנא לא ייצא עם השחקנים ביום ראשון להולנד.

● כדוריד

נוף־ים — מכבי ת"א 0:1

מאת יוסף חכם

במפגש הראשון, מתוך שלושה, על כרטיס העליה לליגה הלאומית בכדוריד, גברה אמש במגרש גימנסיה הרצליה בתל אביב קבוצת הפועל נוף ים על מכבי תל אביב 17:24 לאחר 8:18 במחצית.

● שערים להפועל נוף ים: הרכוון 11, כס 6, אלון יצחקי 3, זיפרט 2 ונאפ 2.

● שערים למכבי תל־אביב: דנציגר 6, תמי חורורוב 5, זיתוני 2, וינטראוב 2, כץ 1 ובלהוסקי 1.

שפטו ללא דופי נחום ובצקי ורני גוטמן לעיני 100 צופים.

המשחק השני ייערך מותרתיים בקיבוץ רמת הכובש.

ארבע הראשונות יאבקו ביניהן בקרבות מכריעים

הפועל חדרה — הפועל ירושלים
הפועל חולון — הפועל חיפה

● ארצית

משחקי הליגה הארצית בכדורגל יגיעו מחר, במחזור ה־28, לשיאם כאשר ארבע הראשונות ביניהן. קבוצת הפועל ירושלים, המוליכה בטבלה, תצא למשחק חוץ בחדרה נגד הפועל המקומית (4), והפועל חיפה (2) תשחק בחולון עם הפועל חולון (3).

● כדורגלני הפועל ירושלים, שניצחו את הפועל חדרה בסיבוב הראשון (1:2), יבואו לחדרה למשחק קשה נגד הפועל חדרה, שתשאף לנצל את מגרשה, לגבור על הירושלמים המקדימים אותה ב־4 נקודות ולחזור למאבק על כרטיס־העליה ללאומית.

● גם לשנייה בטבלה, הפועל חיפה, צפוי מאבק־צמרת בחוץ מול הפועל חולון. נקודה אחת מפרידה בין השתיים. החיפנים יודעים שהפסד עלול לחסל את סיכוייהם לחזור ללאומית. חולון תבקש לנצל את ביתיותה. מאבק שקול ופתוח. בסיבוב הראשון — 1:1.

● „שמח" גם בתחתית. קבוצת הפועל מרמורק תדרים לדימונה למשחק עם היורדת, הפועל דימונה. רק נצחון של מרמורק יסייע לה לעשות צעד להינצלות מירידה. בסיבוב הראשון — 1:3 למרמורק.

● דרבי רמת־גני יהיה בגבעתיים, בין הפועל רמת־גן ומכבי רמת־עמידר. המשחק חשוב במיוחד להפועל רמת־גן. הפסד עלול לגרום לירידת הקבוצה. מכבי רמת־עמידר, השוכנת בצמרת, תוכל לשחק ללא לחץ. בסיבוב הראשון — 0:1 לרמת־עמידר.

● הכח רמת־גן, שגם היא בצרות, תצפין לבית־שאן, למיפגש עם הפועל המקומית, שזקוקה עדיין לנקודות. הכח תהיה מרוצה מנקודה. בית־שאן תשתדל לגמול ליריבתה, שניצחה בסיבוב הראשון — 0:1.

● עם ארבעה נצחונות רצופים תבוא בית"ר רמלה ליהוד, למיפגש עם הפועל יהוד מהצמרת. אם יהוד תגלה חולשה תופתע במגרשה. בסיבוב הראשון — 0:0.

● מאבק של מרכז הטבלה יהיה ברחובות בין מכבי שעריים והפועל עכו. לשעריים, כביתית, סיכויים עדיפים. בסיבוב הראשון — 0:0.

● בסיבוב הראשון הפתיעה בית"ר נהריה בנצחון בטבריה 1:2. מחר ייפגשו שתי הקבוצות בנהריה. הפועל טבריה, הזקוקה עדיין לנקודות כדי להתרחק מהאזור המסוכן, תעשה מאמץ לגמול לקבוצה שכבר ירדה לליגה א'.

תחילת כל המשחקים ב־5 אחה"צ.

הטבלה הארצית
(אחרי המחזור ה־27)

1.	הפועל ירושלים	21־33	49
2.	הפועל חיפה	17־35	47
3.	הפועל חולון	13־30	46
4.	הפועל חדרה	30־38	45
5.	מכבי עמידר	24־25	42
6.	הפועל יהוד	26־28	39
7.	מכבי שעריים	17־23	36
8.	הפועל עכו	24־27	36
9.	הפועל טבריה	31־33	36
10.	הפועל בית־שאן	24־23	36
11.	בית"ר רמלה	33־23	33
12.	הפועל רמת־גן	22־17	32
13.	הכח רמת־גן	23־18	31
14.	הפועל מרמורק	34־27	30
15.	בית"ר נהריה	33־17	21
16.	הפועל דימונה	42־17	16

יוהאן קרויף, שהוביל כשחקן, את אייאקס אמסטרדאם לזכיות בגביע אירופה לאלופות, הוביל השבוע כמאמן, את אייאקס לזכיה בגביע אירופה למחזיקות גביע. קרויף תמעונג. הניף בסיום את הגביע. (תצלום: אי.פי.)

קצין ועשרה חיילים חוללו הפיכה שקטה באיי פיג'י

המושל הכללי הבריטי מסרב להכיר בהפיכה והודיע על פעולות להחזרת המצב החוקי על כנו

יהודה צור כתב „על המשמר" וסוכנויות הידיעות

סובה, איי פיג'י.— הפיכת־בזק ללא שפיכות־דמים התחוללה אתמול באיי פיג'י. את השלטון במדינה תפס קצין בדרגת לויטננט קולונל, שפרץ לבניין הפרלמנט בראש 10 חיילים רעולי־פנים וחמושים באקדחים, ועצר את ראש הממשלה, טימוצי באוואדרה, ושאר חבר הקבינט.

ראש ההפיכה, לויטננט קולונל סיטיווני רבוקה, הכריז, כי הוא ישלוט במדינה בעזרת מועצת־שרים, עד שייערכו בחירות חדשות. במקביל, הודיע על ביטול תפקיד המושל הכללי, המייצג באיי פיג'י את אליזבת השנייה מלכת בריטניה, הנחשבת לראש המדינה. פיג'י היא חברה בחבר־העמים הבריטי. המושל הכללי, סר פנאייה גנילאו, לא השלים עם ההחלטות האלה, מיהר להכריז מצב חירום במדינה והודיע, כי הוא נוקט באמצעים נאותים כדי להחזיר את המצב החוקי על כנו.

ההפיכה אירעה על רקע של מתיחות גוברת והולכת בין שני הגזעים העיקריים באוכלוסיית המדינה: בני פיג'י, שהם ילידי המקום, וההודים האתניים, צאצאיהם של פועלים, שהובאו בסוף המאה הקודמת על־ידי השלטון הבריטי דאז כדי לעבוד במטעי הסוכר. בעקבות בחירות כלליות שנערכו באמצע אפריל, הוקמה קואליציה חדשה בראשותו באוואדרה, ובה השיגו ההודים רוב. למן כינון הקואליציה החדשה, הורגשה תסיסה במדינה ונערכו מצעדי־מחאה.

רבוקה הודיע, כי הוא החליט לפעול משום שהממשלה החדשה עמדה על סף פנייה לצבא, כדי שיתערב וישים קץ לאי־השקט.

עדי ראייה מסרו, כי באוואדרה ועמיתיו הוכנסו למשאית צבאית והוסעו ליעד בלתי־ידוע, אולם רבוקה אמר במסיבת עיתונאים, כי באוואדרה ושאר חברי הממשלה נמצאים במקום מבטחים ובקרוב יוחזרו למשפחותיהם ורק יימצאו במעצר־בית. הוא לא אמר מתי ייערכו הבחירות החדשות.

ההפיכה הצבאית עוררה תגובות גינוי מיידיות מצד ניו־זילנד ואוסטרליה, שלשתיהן יש אוניות מלחמה באזור. ראש ממשלת ניו־זילנד, דייוויד לאנגה, אמר, כי אין הוא מוציא מכלל אפשרות הענות חיובית, במקרה שמנהיגיה החוקיים של פיג'י יפנו בבקשת עזרה.

לויטננט קולונל רבוקה שירת בעבר כמפקד יחידת ארצו בכוח יוניפי"ל בדרום־לבנון. בקרב חיילי פיג'י בגזרה המערבית בדרום לבנון שורר מתח רב והם מנסים לקבל מידע על המתרחש בארצם. מקורות ביוניפי"ל מסרו, כי עד עתה אין שום שינוי במשימותיו של הגדוד הפיג'י. חיילים מפיג'י משרתים גם בכוח הבינ"לאומי בסיני.

גהצי לי את החצאית אשתי, אני הולך לתפוס את השלטון

מאת ינון שנקר, מיוחד ל„על המשמר"

מכל הצבאות שפגש הנשיא חיים הרצוג בביקורו באוקיאניה בנובמבר אשתקד היה משמר הכבוד שקיבל את פניו בשדה התעופה סובה שבפיג'י המשעשע מכולם. חיילי היחידה המובחרת לבשו בחום אימים חולצות אדומות עם שרוולים ארוכים וצווארונים מוגבהים, סנדלים, וחצאיות לבנות קצרות שהבליטו היטב את רגליהם השעירות. הנשק עם זאת היה מודרני לחלוטין, רובי אמ. 16 אמריקאים טעונים ומבריקים.

צבא פיג'י הוא צבא קטן עם משימות גדולות. לצבא המלכותי הזה משימת הגנה על 332 איים, ששטחם הכולל הוא 18 אלף קמ"ר.

למרות היותו צבא קטן משתתף צבא פיג'י בכוחות לשמירת השלום באזורים שונים בעולם. בלבנון יש כיום גדוד ארטילריה קלה של צבא פיג'י המונה כ־600 גברים ואילו בכח הרב־לאומי בסיני גדוד נוסף ובו כ־500 לוחמים. פיג'י רואה בכך שליחות של שלום.

משמר כבוד של חיילי צבא פיג'י מקבל את פני הנשיא הרצוג. (צילום: ינון שנקר)

יהודי אוסטריה: מי שהיה חייל נאצי, אינו יכול להיות קורבן

וינה. — הקהילה היהודית באוסטריה קראה אתמול לאוסטריה לתמוך בקורבנות מלחמת העולם השנייה, ולא להגן על אלה הטוענים כי „עשו את חובתם".

„אנחנו, יהודי אוסטריה, מציעים את עזרתנו בפתרון הבעיות הנוכחיות," נאמר בהודעה מטעם הקהילה. „אולם הצעה זו יכולה להוליך לתוצאה הרצויה רק אם תקבל אוסטריה החלטה ברורה וחד־משמעית לטובתם של הקורבנות."

נשיא הקהילה היהודית, פאול גרוס, אמר במסיבת עיתונאים בווינה, כי לאחר האנשלוס, במארס 1938, היו שתי אוסטריות: האחת של הקורבנות והשנייה של מעניהם. „אבל רק אחת משתי הדרכים הללו ניתנת להגנה מבחינה פטריוטית ומוסרית," אמר גרוס. לא יתכן שאדם יהיה בעת ובעונה אחת גם „חייל אמיץ, הממלא את חובתו", וגם קורבן של הנאצים. בכך התייחס לטענה שהשמיע ואלדהיים בעת מערכת הבחירות, שהוא עצמו היה קורבן של הנאצים.

גרוס אמר, כי הוא אישית אינו דורש את התפטרותו של ואלדהיים, הוא הסביר, כי ואלדהיים האיש מדאיג אותו הרבה פחות מן האווירה המוסרית שהשתררה באוסטריה, אווירה שבה האנטישמיות איננה עוד בגדר טאבו. (עי"ר)

חוק חדש בבריטניה לפיקוח על האיידס

לונדון. — חוק חדש לפיקוח על מחלת האיידס הונהג בבריטניה והוא מחייב את שירותי הבריאות הבריטיים למיין באורח שיטתי את כל מקרי האיידס המוצהרים במדינה.

לפי החוק החדש, חייבים שירותי הבריאות לנהל רשימות של מספר החולים הלוקים באיידס, בציון מצבו של כל אחד מהם והטיפול הניתן לו.

נוסף לכך, הודיע ביום ד' שר המדינה לעניינים סוציאליים נורמן פאולר, על הפעלת תוכנית נסיונית בסקוטלנד למניעת התפשטותה של המחלה בקרב נשים הרות.

הוא הודיע, כי בימים קרובים עומדת הממשלה הבריטית להקציב 1.5 מיליון לישט"ש למימון הטיפול בתרופה החדשה אזידוטימידין (אי.זט.טי.), תרופה זו מנוסה עתה בארה"ב על כמה אלפי חולים שנפגעו באיידס. התרופה איננה מרפאה את המחלה, אבל היא מאריכה את חייהם של החולים ומקטינה את הסימפטומים אצל רבים מהם. (עי"צ)

טיוטת חוקה חומייניסטית ללבנון פורסמה בשווייץ

מאת יוסף אלגזי, כתב „על המשמר" בשווייץ

ז'נווה.— היומון „נויה צירכר צייטונג" מפרסם תקציר — טיוטה של חוקה איסלמית ללבנון, שחוברה על־ידי חבר הפרלמנט האיראני ג'אלל עז־דין פארסי.

תוכן הטיוטה הועבר ליומון על־ידי העיתונאי האיראני אמיר טהרי, הנמצא בגלות בכווית.

לפי החוקה, בת 157 סעיפים, תהווה בעתיד מועצה של המוללה השלטון העליון של לבנון, והיא תיתן דין וחשבון ישירות לחומייני. המועצה תורכב אך ורק משיעים, אבל בפרלמנט העתיד לקום יינתן ייצוג גם ל„מיעוטים".

החוקה קובעת הקמת שני גופים של „שומרי המהפכה" ושל „שומרי המוסר", אולם, לא יהיה קיים צבא לבנוני סדיר.

כהקדמה לחוקה נאמר, שמתפקידה של „לבנון החדשה", לשמש בסיס להתקפה על ישראל. כן כותב העתון, ששייך פדאללה, מנהיג השיעים הפרו־איראניים, השתתף בניסוח החוקה.

איראן מחלקת „הפרוטוקולים"

מאת יוסף אלגזי, כתב „על המשמר"

ז'נווה.— „הפרוטוקולים של זקני־ציון" בצרפתית מוצע חינם למבקרים בדוכן האיראני של יריד הספר הבינ"לאומי בז'נווה.

ביריד הראשון מסוגו, המאורגן בז'נווה, משתתפים 400 מו"לים מ־30 מדינות, והוא נפתח אתמול.

על העותק שקיבלתי מפקיד איראני לא מצויינת השנה שבה יצא לאור. המו"ל שלו הוא „האירגון להעמולה איסלמית" בטהראן, והוא תרגום של המהדורה הרוסית מ־1912.

אנשים ואירועים

המוהל קיצץ שליש ביה"ח ישלם רבע מיליון

סידני. — צעיר אוסטרלי, בן 21, שאיבד שליש מאבר מינו במילה שנעשתה לו בבית־חולים בסידני בהיותו בן שישה ימים, זכה בפיצויים של 275 אלף דולרים אוסטרליים (כ־312 אלף שקל).

הצעיר ששמו לא נמסר לפרסום, נימול בבית־חולים בסידני וכעבור שלושה ימים התפתח נמק בקצהו אבר־המין והיה הכרח לקטוע שליש ממנו.

שופט בית־המשפט לעירעורים, דייוויד מק־יו, דחה את עירעור בית־החולים בציינו, שהפגיעה באבר־המין עתידה לגרוע מהנאתו המינית של האיש, אף־על־פי שיוכל להוליד ילדים. השופט ציין, כי עד כה לא התנסה התובע במגע מיני.

השופט הוסיף, כי עוגמת־נפש רבה נגרמה לתובע גם כתוצאה מן העובדה, שבמשך כל ימי חייו הוא עושה כל מאמץ כדי למנוע מאנשים אחרים לראות את אבר־מינו המקוצץ. „הוא למעשה מנודה מבחינה חברתית," אמר השופט. (עי"ר)

וחוץ מזה דוכס, הכל בסדר

הדוכס הגדול ז'אן והדוכסית שרלוט מלוכסמבורג היו אתמול אורחי נשיא המדינה ורעייתו. בבוקר סיירו אותם בעתיקות עכו, ובצהרים אירחו אותם ראש עיריית חיפה אריה גוראל (בתמונה, מעניק לדוכס שי, פסלון־מגן מכסף) ורעייתו. גם שגרירי הולנד ובלגיה נכחו. (כתב/יואב אביב; צילום: פול מלטון)

בטלנים — לעבודה!

מאת שלי יחימוביץ' כתבת „על המשמר"

„הבטלנים", נתן דטנר ואבי קושניר חזרו אתמול לשחק בהצגה „אילוף הסוררת" בתיאטרון באר־שבע. שחקני ההצגה קיבלו את פניהם בשלטים „מאושרים שלא זכיתם" ו„בשבילנו אתם ראשונים".

השניים הרכיבו את המשקפיים המפורסמים, שמרו על ארשת רצינית, חיבקו בחום את הבמאי, מיכה לוינסון, שהגיע ארצה יומיים לפניהם ורטנר השמיע קריאות קצובות — „מכבי מכבי". „אירופה לא כל כך זוהרת," אמרו כשנשאלו על השיבה מחוזר של אירופה. „זה הרבה יותר טוב. כל הסיפורים שסיפרו לנו על אירופה זה לא נכון. הם לא מנומסים, בכלל לא".

הצגות „אילוף הסוררת" בתיאטרון באר־שבע נדחו בגלל העדרם של „הבטלנים". עכשיו נושמים בתיאטרון לרווחה וחוזרים לשגרה.

במירון נערכים לקראת המוני חוגגים בל"ג בעומר

מאת יהודה צור, כתב „על המשמר"

האחראים על חגיגות ל"ג בעומר בהר מירון, שיתחילו ראשון בצהרים, מצפים לבואם של 100 אלף מבקרים. במקום כבר 1,000 איש כבר הקימו אוהלים.

במקום הוכנו מבעוד מועד מטה של המשטרה, תחנות של מד"א ושירותי אמבולנסים. מצפים שאלפים יתחילו להגיע כבר במוצאי שבת צפוי זרם של מכוניות.

מהיום ייסגרו הכבישים המובילים להר מירון, וכל התנועה אליו תתנהל בתחבורה צבורית כדי למנוע פקקים.

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים — 14.5.87

	יחידה	בנקנוטים קניה	בנקנוטים מכירה	העברות והמחאות קניה	העברות והמחאות מכירה	שער יציג
סל המטבעות	1	—	—	1.6659	1.6867	1.6765
דולר אמריקני	1	1.54	1.61	1.5772	1.5968	1.5870
מרק גרמני	1	0.86	0.90	0.8789	0.8899	0.8843
לירה שטרלינג	1	2.59	2.71	2.6323	2.6651	2.6519
פרנק צרפתי	1	0.25	0.27	0.2632	0.2665	0.2649
ין יפני	100	1.11	1.16	1.1273	1.1414	1.1340
גילדן הולנדי	1	0.76	0.80	0.7812	0.7909	0.7846
פרנק שווייצרי	1	1.05	1.10	1.0711	1.0844	1.0757
כתר שבדי	1	0.25	0.26	0.2519	0.2550	0.2532
כתר נורווגי	1	0.23	0.24	0.2359	0.2389	0.2375
כתר דני	1	0.23	0.24	0.2340	0.2369	0.2351
מרק פיני	1	0.35	0.37	0.3614	0.3659	0.3639
דולר קנדי	1	1.16	1.21	1.1765	1.1912	1.1846
דולר אוסטרלי	1	1.08	1.17	1.1233	1.1373	1.1303
ראנד דר' אפריקני	1	0.53	0.79	0.7852	0.7950	0.7896
פרנק בלגי	10	0.41	0.44	0.4235	0.4288	0.4264
שילינג אוסטרי	10	1.23	1.29	1.2498	1.2654	1.2563
לירה איטלקית	1,000	1.19	1.27	1.2158	1.2310	1.2215

טלקס

• מזכיר ההגנה של זאיר — לביקור בארץ

מזכיר ההגנה של זאיר, הגנרל לוקליה בולונגו, יגיע היום לביקור בארץ כאורחו של שר־הבטחון יצחק רבין. בביקורו בארץ ייפגש האורח לשיחות גם עם ראש הממשלה, ממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ ויבקר בצה"ל.

מזכיר ההגנה של זאיר, גנרל בולונגו משרת בתפקידו הנוכחי מאז פברואר 1985. הוא בוגר אוניברסיטת מרסיי, צרפת, ושימש כפרופסור באוניברסיטת זאיר. פרסם ספרים ונוס בתחום המשפט הזאירי. (שע"ה)

• טעם לוואי למי השתייה בגולן ובגליל

במה יושבים בגולן ובגליל, הצורכים ממימי הכינרת, מרגישים בימים האחרונים טעם לוואי במים.

חוגי „מקורות", מרדכי יעקובוביץ, אמר, כי תופעה זו חוזרת על עצמה מדי שנה, בתקופת המעבר מחורף לקיץ והיא נקראת „היפוך הכנרת".

כדי להתגבר על הבעיה הזמינה „מקורות" ציוד חיטוי מיוחד לשיפור איכות המים המובילים לצרכנים.

אחד הישובים, הסובלים קשות מטעם לוואי במים, הוא מושב אלוני הבשן, שרבים מתושביו קונים כבר כמה ימים מים מינרליים המוכרים בבקבוקים או משקאות שונים, עד שתיפתר הבעיה. (עתי"ם)

• פנקס הבוחרים לכנסת ולרשויות — מוצג לעיון הציבור

פנקס הבוחרים לכנסת ולרשויות המקומיות יוצג לעיון הציבור החל מהיום בכ־1200 משרדי משרד־הפנים ורשויות מקומיות ונקודות ישוב.

דובר משרד הפנים שמסר על כך ציין, כי פנקס הבוחרים יוצג לעיון הציבור עד ל־26 במאי 1987, וכי כל אזרח אשר אינו מופיע בפנקס הבוחרים רשאי להגיש ערר על כך לפקיד הבחירות למינהל אוכלוסין של משרד הפנים עד ה־4 ביוני '87.

דובר משרד הפנים ציין עוד, כי בפנקס הבוחרים לכנסת נכללים 2.3 מליון בוחרים וכי בפנקס הבוחרים לעיריות נכללים 2.95 מליון בוחרים. (שע"ה)

פסק־דין תקדימי:

חברת ביטוח תפצה נהג למרות שהורשע בהריגה

באותה תאונה נהרגה השחקנית דבורה בקון כאשר הנהג היה במצב שכרות

מאת שלי יחימוביץ', כתבת „על המשמר"

בפסק־דין תקדימי קבע אתמול בית־המשפט המחוזי בבאר־שבע, כי חברת ביטוח חייבת לפצות נהג בגין נזקי גוף, למרות שנפגע בתאונה שבגללה הורשע בהריגה בעת נהיגה במצב שיכרות.

הנהג, יצחק חזן בן 45 מתל־אביב, הסיע ב־18 במארס 1983 במוניתו לאילת את השחקנית דבורה בקון ואדם נוסף. תוך כדי נהיגה שתה בקבוק ערק והיה בגילופין. הוא נהג כפראות ובמהירות מופרזות, כשהוא מזמר ומבצע פעלולים שונים, כמו הרמת שתי רגליו מעל להגה המונית והסעתה על ידי לחיצת דוושת הדלק בעזרת מטאטא. נהג המונית איבד את השליטה על ההגה, המונית סטתה מהכביש, התנגשה בסלע והנוסעת דבורה בקון נהרגה. חזן והנוסע השני נפצעו.

חזן הורשע בהריגה, חבלה חמורה ונהיגה בעת שיכרות. הוא נדון לארבע שנות מאסר, מתוכן שנה וחצי בפועל, ושלילת רשיון לעשר שנים.

חזן נפצע קשה, נגרמו לו שברים, הוא עבר ניתוחים והושתלה לו פלטינה ברגלו.

לפני שלוש שנים הגישו פרקליטיו תביעת פיצויים נגד חברת הביטוח „כלל", בה היתה המונית מבוטחת. החברה טענה, כי אדם שהורשע בהריגה אינו זכאי לפיצויי נזיקין.

השופט אליעזר ריבלין דחה את טענת „כלל" וקבע, כי אין דין מקרה זה כדין ביצוע פשע, שבו אין הנפגע זכאי לפיצויים, משום שחזן לא התכוון במזיד לבצע את ההריגה.

2885 דולר ו־211 אלף ש"ח — שלל פשיטה על קאזינו בת"א

מאת זהבה מוזס.

2885 דולר, 11236 ש"ח במזומן וכ־200 אלף ש"ח בזיטונים נתפסו אתמול במהלך פשיטה שערכו אנשי היחידה המרכזית בתל־אביב בשיתוף פקחי מס־ההכנסה על „המועדון" ברחוב הירקון בתל־אביב.

המשטרה החרימה את שולחן הרולטה ושולחנות המשחק ועצרה 18 אנשים שהפעילו את המשחקים, ששוחררו לאחר חקירתם. כן החרימה המשטרה את מערכת האזעקה, שתפקידה היה להתריע על בואה.

הפשיטה נערכה בעקבות ידיעות ותלונות שהגיעו למשטרה בחודשים האחרונים על משחקי הימורים ב־סכומים גבוהים הנערכים ב„מועדון" בתל־אביב.

סמוך לשעה 1.30 אור לאתמול פשטו הבלשים וחוקרי מע"מ על „המועדון" כשהם מסתייעים במספר שוטרים שהגיעו למקום קודם לכן והתחזו כשחקנים. במקום היו אותה עת כ־70 מהמרים ששיחקו ליד שולחן הרולטה ושלושה שולחנות בלק ג'ק, חלקם מוכרים למשטרה מהפשיטות הקודמות שנערכו על הקאזינו שבמלונות פאלאס ומנוריה.

אמיר לוין, חוקר ראשי במס־הכנסה, אמר, כי במס־הכנסה בודקים את מנהלי העסק ואת תיקיהם וכן בודקים פרטים מזהים של כל אחד מהמהמרים.

נפתח משפטו של אלוף הסיף חתואל הנאשם ביבוא הרואין

מאת יואב אביב, כתב „על המשמר"

משפטם של אלוף ישראל בסיף יצחק חתואל ושל ידידתו יפה איבגי, הנאשמים ביבוא הרואין מצרפת, נפתח אתמול בבית־המשפט המחוזי בחיפה בפני השופט דוד גרשון.

התובעת, עו"ד רונית ויינרייב מפרקליטות מחוז חיפה, הזמינה לדוכן העדים את העד המרכזי, שהביא לחשיפת הפרשה, דוד אלקיים, המרצה עונש מאסר של ארבע שנים על חלקו בפרשה זו.

אלקיים סיפר, כי פגש את חתואל בעכו וזה הזמינו למועדון סכמון שהיה בבעלותו והציע לו לייבא סמים ארצה. תחילה תיכנן לייבא את הסם מתורכיה, אולם לאחר פרישתו של שותף אחר בפרשה וצירופה של יפה איבגי הוחלט להביא את הסם מצרפת.

העד סיפר כי חתואל מימן את העיסקה כולה ואף רכש עבורו כרטיסי טיסה לצרפת. בהמשך סיפר כיצד מסר 100 גרם הרואין בשני „רגים" ליפה איבגי וכיצד זו הבריחה את הסם לארץ כאיבר מינה. את יתר הסם הפקיד אצל דודתו למשמרת ואמר לה כי מדובר ביהלומים. אחר כך הסתבכה הפרשה ודודתו הודיעה לו ששני אנשים באו לביתה וביקשו את החבילה והיא השליכה אותה.

הוא סיפר, כי יצחק חתואל דרש ממנו את שווי הסמים וכי הבטיח לו שני מטילי זהב תמורתם. בהמשך אמר כי לא הצליח להשיג את הזהב ויצחק חתואל דרש ממנו כתמורה להניח מטעני חומר נפץ בבתיהם של משפחות וייצמן ואלון בעכו.

בשיחה עם כתב „על־המשמר" אמר יצחק חתואל, כי הנפילה ממרומי ההצלחה אל כתלי הכלא קשה מאוד. הוא הוסיף, כי הוא מתאמן בבית־הכלא ומקווה שישוחרר וייצג את ישראל בכבוד, כפי שעשה זאת באולימפיאדת סיאול 1988.

את הנאשמים מייצגים עורכי־הדין דוד יפתח ומשה מרוז.

אחרי המפולת — עליות ב„חופשיות"

מאת אלחנן הורוביץ

אחרי המפולת התלולה, שהיתה במניות החופשיות שלשום, היו בהן אתמול ב־50% יותר עליות שערים מאשר ירידות שערים. ערך השוק שלהן עלה בשליש אחוז, בעוד שמניות הסחיר ירדו ב־0.06% בממוצע.

בסיכום השבועי ירד ערך השוק של מניות הסחיר בחצי אחוז, בעוד שהמשקיעים במניות החופשיות הפסידו 2.8% מערכן. ב־5 ימי המסחר של שבוע זה נרשם 4 פעמים שער „קונים בלבד" למניות „דרוקר וכריה" וביום היחיד שנערך בהן מסחר עלו שעריהן ב־27.2% וב־28.7%, ללא הסבר הגיוני.

בשוק איגרות החוב עלה אתמול ערך השוק של הצמודות למדד ב־0.06% בלבד, בעוד שהצמודות למט"ח עלו ברבע אחוז בממוצע.

יש לציין, שאתמול הוציא הציבור 16.5 מיליון ש"ח מקרנות הנאמנות ואף על פי כן חל שינוי יחסי בשוק המניות.

במילוות קצר מועד נעו התשואות החודשיות בין 1.66% ל־1.91% והתשואות השנתיות — בין 21.95% ל־25.70%; הירידה הגדולה ביותר בתשואות החודשית השנתית היתה בסדרה ל־26 ימים, שבה נערך מסחר פומבי. המחזור במק"מ, שהסתכם אתמול ב־34.7 מיליון ש"ח היה גדול יותר מזה שבשוק המניות ובשוק איגרות החוב גם יחד.

סל המטבעות ירד אתמול ב־0.12% ל־1.6765 ש"ח ושער הדולר היציג ירד ב־0.18% ל־1.5870 ש"ח. דולר נוסעים היה 1.8812 ש"ח. הדולר השחור נסחר בין 1.585 ל־1.595 ש"ח.

בשוק המניות עלו אתמול 152 שערים, לעומת 103 שירדו ו־143 שנשארו בלי שינוי. מהם עלו 28 ב־5% ויותר ו־31 ירדו ב־5% ויותר. נרשמו 5 „קונים בלבד" ו־4 „מוכרים בלבד". המחזור בשוק המניות הסתכם ב־19.9 מיליון ש"ח, מזה כ־6.4 מיליון ש"ח במניות הסחיר.

במניות הסחיר עלו ב־%: אגוד ר"ג — 0.2; מימון סחר 1 — 1.4; לעומתן ירדו א' ד' ב' ר"ג — 0.1; דיסקונט ב' — 0.2; מזרחי מ' — 0.8; פועלים מ' — 0.1. תשואותיהן השנתיות במונחים דולריים נעו בין 16.94% (הפועלים מ') ל־17.21% (בלל), הפועלים ש' — 17.01%.

צוותא לתרבות מתקדמת

אבן גבירול 30 ת"א

קופה פתוחה: 11.00-13.00, 19.00-20.30

מאמי'

פנטזיית רוק

עם: מזי כהן, אריה מוסקונה, אהוד בנאי

„אופרת־רוק משובחת.." (יואב קוטנר)

„מוסיקה מצויינת, תפאורה ותאורה יוצאות מן הכלל" (יוסי גרבר)

מחר, מוצ"ש, 16.5 ב־21.30

תיאטרון

„קוסם בפארק" — היום, 15.5 ב־15.00

„חוג לדרמה" — ב' 18.5 וה' 21.5 ב־20.30

„גן העדן" — ב' 18.5 ב־22.00

„רגש נגוע" — ג' 19.5 וד' 20.5 ב־20.30

„שבת לטירוף" — ד' 20.5 ב־18.00

אירועים מיוחדים

„אפוקליפסה משיחית" — פרופ' משה אידל על „תחנות עיקריות במשיחיות היהודית" ב' 18.5 ב־16.30

„ההפרדה בין דת ומדינה — האם היא אפשרית?" — שיחה עם ד"ר יהושע רש. ג' 19.5 ב־16.30

„מאחוז עד בראשית" — סדרת פגישות עם פרופ' ישעיהו ליבוביץ. ד' 20.5 ב־16.30

וידאו

מועדון הווידאו בצוותא — בהנחיית יואב קוטנר

„גיבורי הרוק של שנות ה־60: ג'ניס ג'ופלין, ג'ימי הנדריקס וג'ים מוריסון" ה' 21.5 ב־23.00

מוסיקה

„שחרית 11:11" — הרביעייה הישראלית — יגאל טונה (כינור), רפאל מרקוס (כינור), זאב שטיינברג (ויולה), ואלכסנדר קגנובסקי (צ'לו) — רביעיות מאת היידן, הינדמיט ומנדלסון. שבת, 16.5 ב־11.00

„צאו בצוותא" — עם רביעייתו של עמיקם קימלמן. שבת 16.5 ב־17.00

בידור

יהונתן גפן „על הפנים" — הערב, 15.5 ב־22.00 וב־24.00

בצוותא מוצגת תערוכתו של תמרי פרקנס

„מאמי" התקליט — ניתן להשיג בחנויות וב„צוותא"

בפלילים

נכשל נסיון לפצח כספת בקיבוץ אושה

מאת יואב אביב, כתב „על המשמר"

אלמונים פרצו אור לאתמול למזכירות קיבוץ אושה וניסו לפצח את הכספת בעזרת חומרי חבלה, אך הדבר לא עלה בידיהם.

מחקירת המשטרה התברר, כי סמוך לשעה 12.15 אחר חצות נשמעו שני קולות נפץ עמומים, אך שומר המשק לא ייחס להם חשיבות.

רק סמוך לשעה 1.00 אחר חצות הבחין השומר בסימני פריצה במזכירות הקיבוץ ואז הוא הזעיק את המשטרה.

חוקרי המשטרה והחבלנים מצאו במקום פתיל השהיה ואיזוליר בנד ואת הכספת שפוצצה, אולם הפורצים לא הצליחו לפצח את דלת הכספת ונמלטו מהמקום.

משכונאים חשודים בקבלת רכוש גנוב

מאת יואב אביב, כתב „על המשמר"

שלושה משכונאים חיפנים חשודים בהחזקת רכוש גנוב בשווי רב. שלושת החשודים, אברהם פוירמן (39) מקרית מוצקין, אברהם זיו (31) מחיפה ומיכאל אברהם (23) מחיפה הובאו אתמול, לבית־משפט השלום בחיפה בעקבות חיפוש שנערך במשרדי החברה לסחר והשקעות „סולך" שבו הם עובדים.

מעצרם של פוירמן וזיו הוארך בשמונה ימים ומיכאל אברהם שוחרר בערבות של 15 אלף ש"ח.

באיכות המשטרה טען, כי המשטרה חושדת זה זמן מה בפעילות בלתי חוקית בחברה ושלושם החליטו חוקרי המשטרה לערוך חיפוש במשרדי החברה ברחוב אבן סיני בחיפה. בחיפוש נתגלו מכשירי חשמל וסחורות שונות אחרות החשודות כגנובות. לטענת נציג המשטרה סחורות אלה ניתנו לחברה העוסקת בהלוואות מאנשים שלוו כספים מהחברה ולא היה בידם כסף להחזיר.

מירדף מלווה יריות אחר נערים שגנבו מכונית

מאת זהבה מוזס, כתבת „על המשמר"

שני נערים בני 17 מינה נעצרו אתמול על־ידי שוטרי מרחב דן לאחר מירדף מלווה יריות בכביש גהה בעקבות מכוניתם הגנובה.

סמוך לשעה 1 אור לאתמול הבחינה ניידת במכונית „קורטינה" חומה הנהוגה על־ידי נער בצומת בר־אילן־גהה. השוטרים הורו לנער לעצור. הנער וחברו שישב לידו נעצרו בסמוך לגבעת־שמואל. מניידת הסיור ירד שוטר על מנת לבדוק את רשיונות הנער. אז החלה המכונית הנהוגה בידי הנער בנסיעה פראית והשוטר נפגע באורח קל בידיו.

התפתח מירדף והנהג הנמלט פרץ מחסום משטרתי בצומת מורשה.

כל אותה עת קראו לו השוטרים ברמקול לעצור. כשלא נענו קריאותיהם, הם ירו מספר יריות אזהרה באוויר. כשגם אלה לא הועילו, נורו מספר יריות לעבר גלגלי המכונית, ואלה ניקבו שניים מצמיגיה. סמוך למושב בצרה נעצר הרכב ושני הנערים נעצרו.

לאורי מלול והמשפחה

אתכם באבלכם במות

האם

בית נחשון

לפאני והילדים ולקיבוץ דן

משתתפים באבלכם הכבד במות

הנס גולני ז"ל

ידידים בעין־החורש

משתתפים בצער של חברנו

מאיר הדר ובני משפחתו

במות האב

אלפרד הדר

בניכר

קיבוץ מסילות

לגיל גולני וכל המשפחה

איתך באבלך על מות

אמך

הנהלת ועובדי מחשב אבשלום